„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

III. évf. 5. szám
1992. október
39,— Ft

Felfedeztük vagy leigáztuk Amerikát?

Boff a szegényeket választotta

Csontvelő-donorok kerestetnek

Gyökössy Endre elmélkedése

A létező egyház Magyarországon

Moha-mese

Abortusz — a hetedik hónapban

Ökológia

Erwin Kräutler

Az éjszaka még nem múlt el...

Latin-Amerika 500 éve (I. rész)

A Szerző a Xingu prelatura püspöke, székhelye Altamira (Pará államban), és röviddel ezelőttig a Brazil Püspöki Konferencia tagjaként az indigenák pasztorációjának (CIMI) a felelőse volt.

„A feltámadt Krisztus
magában hordozza az új emberiséget,
Isten végső, nagyszerű igenjét
az új emberre.
Bár az emberiség még a régiben él,
de már túljutott a régin,
bár még a halál világában él,
de már túljutott a halálon,
bár még a bűn világában él,
de már túljutott a bűnön.
Az éjszaka még nem múlt el,
de nappalodik már.”
(Dietrich Bonhoefer)

1956. októberében történt. A feldkirchi gimnáziumban tanultam. Egy vasárnap meglátogattam barátomat a viktorsbergi szanatóriumban. Találkoztam ott egy kúrán lévő idős pappal is.

A sajtó és a rádió a magyar forradalomról tudósítottak. Újból páncélosok dübörögtek. A magyaroknak a totális rendszer elleni felkelését brutálisan leverték. A magyar nép szabadságra törekvését a szovjet csapatok erőszakkal elnyomták. Napirenden voltak a tömeges letartóztatások, kirakatperek és bántalmazások. Mindszenty bíboros, aki éles ellenzője volt a borzalmas kommunista politikának, az ellenállás jelképévé lett. Kritikai fellépése és sok szabadságharcos tanúsága megmutatta, hogy lehet ugyan az embereket bilincsekben elhurcolni, megkínozni és megölni, de a világ minden bilincse sem elegendő ahhoz, hogy elfojtsa egy nép szabadságvágyát. Az mindig újra fellángol.

Mint ifjú tanulónak mélyen az emlékezetembe vésődtek a magyarországi események. A kúrán résztvevő betegekkel érdekes beszélgetésre került sor. A történelemben újra és újra visszatérő jelenségekről beszéltünk. „Ami megtörtént, újra meg fog történni, amit megtettek, újra meg fogják tenni: semmi új nincs a nap alatt” — mondta már a Prédikátor az Ószövetségben (1,9). De tényleg: mit is tanultunk a történelemből? A pap elgondolkodva rámnézett, majd ezt mondta: „Kedves Barátom! Amit mi a történelemből tanultunk, az az, hogy semmit sem tanultunk a történelemből!” Ez a szójátékszerű kijelentés már régen hangzott el, de a szavak elgondolkodtattak, és azokat máig sem felejtettem el.

Sokan gondolják úgy, hogy a történelem elmúlt események puszta leírása. De csak igen ritkán közömbös ábrázolása az eseményeknek a történelemírás. A krónikás belátásán múlik, milyen tényeket választ ki, milyen tartalmakat rögzít az utókor számára — és miket hallgat el. A történelemmel folytatott vita megköveteli a történelmi tények elemzését mindig ugyanannak a kérdésnek a fényében: „Miért így történt mindez? Mik voltak az eszmék és okok? Milyen nyilvánvaló és titkos indítékok vezettek évekig tartó háborús veszekedésekhez? Milyen tudatos vagy tudattalan indítékok hajtották az embereket arra, hogy másokat meggyilkoljanak vagy rabszolgává tegyenek? Milyen személyes vagy kollektív vezéreszmét követtek az emberek, amikor kultúrákat romboltak le, tájakat tettek tönkre, termékeny területeket változtattak pusztává és sivataggá? Mik okozzák az egyre mélyülő szakadékot a gazdag és szegény népek között, mely népeket és népcsoportokat sorvaszt el látszólag megváltoztathatatlan fejletlenségben és éhségben?

A kritikai elemzés mindig együttjár azzal, hogy tudatosan a jelenhez viszonyít. Majd közvetlenül ehhez kapcsolódik a jövőre irányuló kérdés. Milyen utat kell járnunk, hogy leépítsük a kizsákmányoló és romboló rendszereket? Hogyan küzdhetünk a halál és elnyomás ellen, hogy az élet a világ minden részén minden ember számára lehetővé váljék? Milyen konkrét lépések szükségesek, hogy az igazságosság és testvériség, a népek, csoportok és egyes

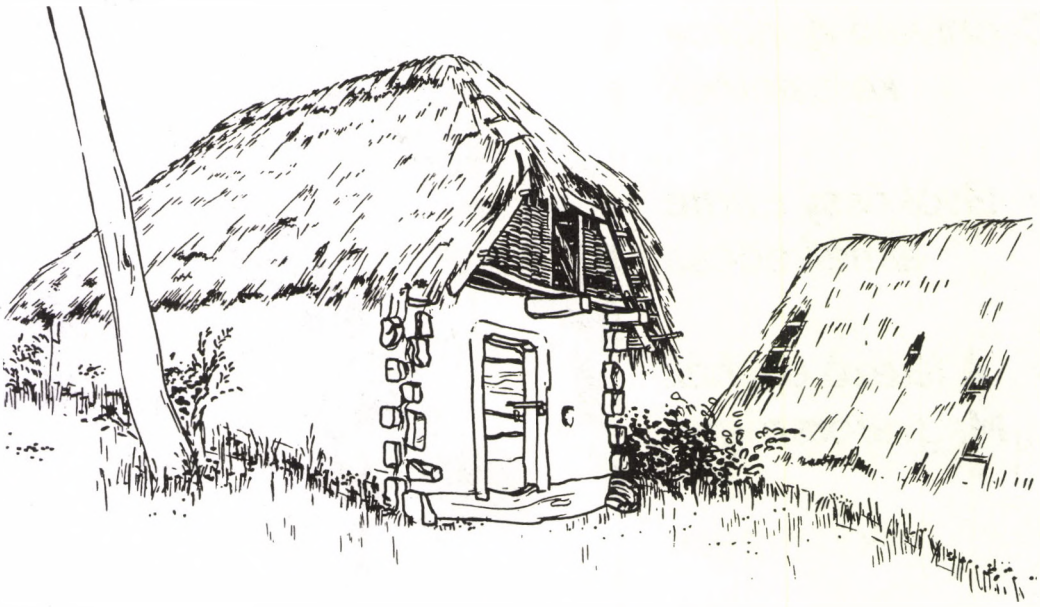

Jelen számunk erdélyi és őrségi grafikái SEYFRIED HEDVIG munkái. Másolataik a szerkesztőség címén megrendelhetők és megvásárolhatók. Az értük befolyó összeg beteg testvérünk gyógykezelését segítené. Kérjük olvasóink támogatását.

emberek közötti béke előfeltételei ne csak üres szavak maradjanak? Hogyan akadályozhatjuk meg, hogy az embert megvető struktúrák az utolsó napig érvényesüljenek?

Előfeltétele a történelemből tanulásnak az a bátorság, mely nevén nevezi a hibákat és helytelen döntéseket, emberek és nemzetek uralkodásvágyából és hataloméhségéből származó népirtó és környezetkárosító kinövéseket, kipellengérezi azok háborús gyalázatait és borzalmait. A keresztények történelmi bűnét és az egyház bűnrészességét végre egyszer minden elkendőzési taktika nélkül be kell vallani. Ez semmiképp sem jelent egyoldalú látásmódot! Éppen az igazságról van szó, ami pont az egyház számára „szent” kellene, hogy legyen. Az igazsággal szembeni bátorság olyan megtérési és újragondolási folyamatot fog bevezetni, melyre mindnyájunknak szüksége van! Ez a folyamat csak akkor lehetséges, ha előbb megvizsgáljuk lelkiismeretünket, majd bevalljuk hibánkat és megbánjuk azt. De a megbánás és bocsánatkérés sem elegendő. Fel kell ismerni a halmozott bűnt, s azt újra jóvá kell tenni. Más utat kell járnunk, más irányt kell vennünk, mely valóban „új világot” szül, melyben felvirágzik az igazságos rend az emberek közötti, társadalmi és nemzeti, nemzetközi síkon.

Ki írta meg Latin–Amerika történelmét?

A konquista történetét, ahogy az a latinamerikai iskolai tankönyvekben is olvasható, a hóditók írták meg, nem a meghódítottak, a kizsákmányolók, nem a kizsákmányoltak, a hatalmasok és gazdagok, nem a szegények és más kultúrájúak.

Kolumbusz Kristóf nyitja meg az újkor kapuját Európa számára. Az őslakosok számára azonban a „felfedeztetés” a vég kezdete, az alkony elindulása. Kolumbusz Isten küldöttjének érzi magát, aki elterjeszti „legszentebb hitünket” az „Újvilágban”. XIII. Leó pápa 1892-ben a „tiszteletreméltó” Kolumbusz, az evangélium hirdetőinek útkészítője négyszázadik évfordulója alkalmából úgy szól róla, hogy „általa az ott sötétségben sínylődő számtalan népek között az igaz Isten ismerete elterjedhetett, és azokat Krisztus számára meg tudták nyerni”. Valóban annyi sötétség és halálos árnyék volt található az inkák napvallásában, az aztékok és mayák kultúráiban?

Kolumbusz megcsókolja az „újvilág” földjét. Haláláig úgy sejti, hogy Nyugat-Indiába jutott, miután legyőzte a „mare tenebrosum”-ot, a sötét, félelmet keltő tengert. Aranyat, drágaköveket, fűszereket kell szerezni Európa számára, éspedig gyorsabb úton, mint az Afrika körülhajózásával lehetséges. Egész mellékesen egy új kontinens felfedezésére kerül sor, és annak őslakosait — noha egymástól nagyon különböző népekről van szó — együttesen és külön-külön mind a mai napig „indió”-nak nevezik.

A Megfeszítettet ábrázoló lobogót 1492. október 12-én tűzik ki. Ez az október 12. péntekre esik. A kora reggel Latin-Amerika évszázadok óta tartó nagypénteknek órája. Guanahani szigetén, ahol az európaiak először lépnek szárazföldre, csak 25 évig tart, míg az összes bennszülöttet kiirtják. Ez aszonban még csak kezdete az indián nagypénteknek. Kolumbusz maga egy, a spanyol udvarhoz küldött jelentésében az indiókat barátságos, szívélyes és békeszerető embereknek írja le. „Olyan alkalmazkodók és békések ezek az emberek, hogy Felségeiteknek esküszöm, a világon sehol nincsen jobb nép.” Még meg is erősíti: „Úgy szeretik felebarátjukat, mint önmagukat.”

Néhány nappal ezután, 1492. október 27-én lépnek az európaiak a mai Kuba szigetére. Bartolomé de Las Casas így tudósít néhány évtizeddel később: „Kuba szigete, melynek hossza a Valladolid-Róma távolsággal egyenlő, ma teljesen néptelen.”. Ugyanezen évben december 6-án érkeznek Haitira. A Szenteste alkalmával itt alapítják meg az első támaszpontot: „La Navidad” — Karácsony, persze kórus és angyalok nélkül, melyek hirdetnék, hogy „Dicsőség a magasságban Istennek és a földön békesség az embernek az Ő kegyelméből” (Lk 2,14). Kolumbusz útra kel hazafelé Spanyolországba, és „La Navidad”-on katonákat hagy vissza azzal a feladattal, hogy aranyat bányásszanak és fűszereket gyűjtsenek. Ezek a katonák — akik valójában banditák voltak — a Kolumbusz által leírt indián barátságosságot és segítőkészséget rablással, rabszolgává tevéssel és megerőszakolással viszonozzák. Az indiók végül is védekezésre kényszerülnek és megverik a bűnözőket. „La Navidad” a lángok áldozata lesz. De Haiti felbosszantott őslakóinak az ellenállás sokba fog kerülni. 1496-ban jön a visszavágás: indiók ezrei fizetik meg életükkel az igencsak jogos önvédelem árát. Haiti lakossága 1492-ben kb. egy millió volt. Szűk 30 év alatt az őslakók száma 16 000-re zsugorodott.

Tzvetan Todorov, a párizsi „Centre National de la Recherche Scientifique” munkatársa szerint 1500-ban a Föld lakossága 400 millió volt. Ebből 80 millió élt ezen a kontinensen a „Rio Grande”-től délre, a mai Latin-Amerikában és a Karibi szigetvilágban. Ez a népesség 1570-re tíz, legjobb esetben 12 millióra csökkent. Ugyanebben az időben Portugáliának kb. egy millió, Spanyolországnak és Angliának valamivel több, mint három millió lakosa volt. Megzavarodva állunk az emberiség történelmének legnagyobb holokausztja előtt. Ehhez jönnek még a néger rabszolgák milliói, akikre Afrikában úgy vadásztak, mint a nyulakra, majd Latin-Amerikába és a Karibi szigetekre hurcolták őket. Közülük számtalan már a szállító hajókon életét vesztette. Ezerszámra váltak a kényszermunka áldozataivá. Borzalmas hódító háborúk, melyek során az indián tömegmészárlások napirenden voltak, folyamatos bántalmazások és éhezés, a családi kapcsolatok szétrombolása, a nehéz munka, amit nőkkel és gyermekekkel végeztettek, valamint a behurcolt betegségek voltak az okai a népírtásnak Latin-Amerika szenvedéstörténetében.

Az aztékok és inkák nagypénteke

Valamivel több, mint 25 millió azték él Mexikóban, mikor 1519-ben a hódító Hernán Cortéz odaérkezik. Fővárosa, Tenochtitlan lakosainak száma hasonló, mint Párizsé ebben a korszakban. Akkoriban egyetlen európai fővárosnak sem volt több lakosa. Tenochtitlan egyfajta „Velence” volt egy sóstóban, 2600 méterre a tenger szintje fölött. A 60 méter magas lépcsős templom számtalan művészi díszítményével, a császári palota és az óriási piactér ragyogásukkal elvakítják Hernán Cortézt, aki a sok szépségtől elragadtatva így kiált fel: „Ez bizony a legszebb a világon!”

Ahogy „Krisztus és királyunk hatalmának szolgái és terjesztői” — amint Cortéz magát és gyilkoló, raboló, asszonygyalázó katonáit nevezi — behatolnak Tenochtitlanba, egycsapásra 40 000 aztékot mészárolnak le. Cortéz maga jelenti Spanyolország katolikus királyának minden bizonnyal felül nem múlható szadizmussal: „Az asszonyok és gyermekek bömbölése, sírása, kiáltozása és jajgatása egy kőszívet is meglágyított volna...” Szerteszét annyi halott feküdt, „hogy a lábunkat nem tudtuk letenni a földre”. És ezt a mészárlást Cortéz „a jóság mindenható Istenének nevében” végrehajtott intézkedésnek nevezi. Mert „amikor bálványimádók ellen harcolunk, akik Krisztus ellenségei, Krisztus ügyéért harcolunk”.

A régi Mexikó Új-Spanyolország lesz. Egy népet és annak ragyogó kultúráját letörlik a föld színéről. A 25 millió aztékból, akiket Hernán Cortéz 1515-ben Mexikóban talált, az első négy évben több mint nyolc millió hal meg harci cselekmények és a behurcolt betegségek áldozataként. 1600-ra már csak egymillió túlélő marad.

Nagypéntek, Jézus első szava a kereszten: „Jézus pedig így könyörgött: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek” (Lk 23,34).

Uram, Jézus! Jól tudták, mit tettek! Gazdaggá akartak lenni, meg akartak hódítani és kizsákmányolni egy egész kontinenst. A földi kincsek és a természet gazdagsága iránti határtalan mohóságra vallásos mezt borítottak. Szentségtörő módon visszaéltek megbízásoddal, hogy Isten Országát a Föld végső határáig elvigyék! Uram, Jézus! Nem a Te Istenedről és Atyádról volt szó, hanem aranyról és hatalomról! És a Te indiánarcú testvéreidet megerőszakolták, rabszolgává tették és meggyilkolták!

Egy földrész nagypénteke. Az Úr Jézus a jobb latornak a paradicsomot igérte: „Még ma velem leszel a paradicsomban!" (Lk 23,43)

Uram, Jézus, az indiánokat mindig vadaknak, barbároknak, hitetleneknek, alacsonyrendű embereknek, gonosztevőknek, latroknak nevezték és keresztre feszítették, közvetlenül melletted! Téged azért feszítettek meg, mert „fellázítottad" a népet (Lk 23,2), a szegények pártjára álltál, és ezzel a hatalmasokat és gazdagokat, a főpapokat és farizeusokat felbosszantottad. Az indiókat azért feszítették és feszítik még most is keresztre, mert a kapitalista fogyasztói társadalomban gonosztevőknek tekintik őket. Semmit sem termelnek, és ezért a haladás akadályozói. Tehát keresztre velük! És Te a jobb latorban a paradicsomot igéred nekik! De Uram, Jézus, az indióknak először el kell vérezniök a kereszten, hogy a paradicsomba jussanak? Csak az elvérzés, a halál után van élet a számukra? Nem engedhetsz egy kis paradicsomot itt a Földön?

Az inka birodalom soknépi állam volt, mely mintegy 500 különböző népcsoportot egyesített. Történelmi feljegyzések szerint a föld legjobban szervezett állama volt. Az öntözőrendszerek és mezőgazdasági terraszok romjai, a hatalmas erődök és paloták maradványai az inkák kultúrájának és tehetségének tanúi. A birodalom területe 900 000 km^2 volt, és a mai Ecuadortól Perun át Boliviára valamint Chile és Argentina egyes részeire terjedt ki. Itt már létezett valami postarendszerféle, és regionális válságok idején a legtávolabbi falvakba is eljuttatták az élelmiszert. Az úthálózat 6000 km-t tett ki.

Az analfabéta Francisco Pizarro, aki Spanyolországban csak a disznópásztorságig vitte, elhatározza, hogy az inkák birodalmát Spanyolország számára meghódítja. 1552. november 15-én eléri Cajanarca-t. Ismét péntek van, mely most az inkák nagypéntekévé lesz! Páter Vicente és Velverde kiséretében Pizarro összetalálkozik a fegyvertelen inka-királlyal, Atahualpával. A szerzetes egyik kezében a feszülettel, másikban a Bibliával megparancsolja Atahualpának, hogy imádja a keresztet. Az inka-király számára természetesen ismeretlen a kereszt és a Biblia, semmit sem tud kezdeni velük. De mégis fogja a szent Könyvet és a füléhez tartja, gondolván, hogy meghallja a távoli isten hangját. Semmit sem hall azonban, és a könyvet a földre ejti. Ez a spanyolok szemében tiszta istenkáromlás, a páter magánkívül lesz, és hisztérikusan kiáltja: „Le a hitetlenekkel!" 12 000 inka leli halálát.

Atahualpát foglyul ejtik, és egy kirakatperben máglyahalálra ítélik. Ebben a szakmában közben az európaiak gazdag tapasztalatokra tettek szert, mert Spanyolország katolikus királyai néhány évtizeddel korábban elhatározták az inkvizíció felújítását. Azzal az ürüggyel, hogy a kereszténységet megvédik ellenségeitől, a politikai ellenfeleket eretnekként megégetik. Hogy elkerülje a tűzhalált, Atahualpa megtagadja hitét a napistenben és megkeresztelkedik. Megtérésének fizetségeként nem kerül máglyára, hanem cölöphöz kötve „csak" megfojtják. 1533-ban esik el Cuzco, a „világ köldöke", az inkák fővárosa. Lángok martaléka lesz. A templomokat és házakat a földdel teszik egyenlővé, a műkincseket elrabolják, a templomi szűzeket megerőszakolják. Az életben maradt inkákat rabszolgává teszik. Az aranysóvár katalóniai disznópásztor lerombolja az inkák birodalmát, és úgy gondolja, ezzel jó szolgálatot tett Istennek!

„A hatodik óra körül járt, amikor sötétség lett az egész földön. Ez a kilencedik óráig tartott. A nap elsötétült (...). Jézus hangosan felkiáltott: Atyám, a Te kezedbe teszem le lelkemet. E szavak után meghalt" (Lk 23,44–46).

Nagypénteken a passio olvasásakor ezen a helyen a következő áll: „Itt mindenki letérdel és Krisztus megváltó halálára emlékezik." Jézus Krisztus jelen van minden megfeszített indiánban és minden megvetett és szétvert kultúrában. Az őslakosság kilencven százaléka esett áldozatul a konquistának. Latin-Amerika számára 1492. október 12-én a szenvedés és a vér nagypénteke kezdődött el. Ez a vér mind a mai napig patakokban folyik anélkül, hogy látszanék a Húsvétvasárnap.

Pilátus ezt mondta: „Ártatlan vagyok"

Bizonyos egyházi körökben és dokumentumokban Amerika úgynevezett felfedezésével és evangelizálásával kapcsolatban ma megkísérlik, hogy elmossák a múlt hibáit, és a szinte mágikus „korszellem" szóval mentsék azokat. Sokan azt állítják, hogy emberek és népek óriási kiirtása, kultúrák és a környezet visszavonhatatlan lerombolása csak a Las Casas által a világba ültetett „legenda negra" (fekete legenda) frivol kinövései. Kálvinista hollandok állítólag érvként használták ezt a „legenda negra"-t, hogy bizalmatlanságot szítsanak Spanyolország katolikus királyai, Ferdinánd és Izabella iránt. Olyan ez, mintha az ember szitával akarná eltakarni a napot. Az ilyen magatartás soha nem vezet megtéréshez.

Amikor például a Santo Domingóban tartott IV. Latin-amerikai Püspöki Konferencia munkadokumentuma a spanyol zsarnokok „nyugat-indiai" rombolásáról és brutalitásáról Bartolomé de Las Casas által készített leírásnak „jóindulatot" tulajdonít ugyan, de „részrehajlást" vet a szemére, ez a sok egyéb kortársi tanúsággal és okirattal szemben vagy cinizmus, vagy álszentség. Mindenesetre nem az a bátorság az igazság iránt, amit kereszténytől el lehetne várni. Pál ezt írja a rómaiaknak: „a gonoszság megkötözi az igazságot" (Róm 1,18). Az igazságra újból bilincseket raknak. A legnagyobb népirtás és környezetrombolás világbotrányát, melyben sajnos az egyház is bűnrészessé vált, bagatellizálják és elkendőzik.

Ám valójában soha nem létezett az, amit szépítve „különböző kultúrák találkozásának" neveznek, és aminek pompás és triumfalista megünneplésére készülnek. Éppoly kevéssé lehet beszélni „felfedezésről". Ami történt, az valójában durva megszállás és meghódítás volt. Ezeket a tényeket az egyházi dokumentumok nem hamisíthatják meg azzal, hogy a „korszellemre" utalnak, és a kegyetlen megsemmisítő háborúkat „történelmi változásokká" fésülik, melyekért végül is senki sem tehető felelőssé.

Nem két világ kultúrájának békés találkozása volt ez, nem barátságos egymáshoz menetel a kölcsönös tisztelet és beleérzőképesség jegyében. Nem volt párbeszéd. Valójában a népek kultúrális azonossága elleni azonnali és félreérthetetlen hadüzenetről volt szó, borzalmas rátörésről és megsemmisítő támadásról. Kezdettől fogva a népek leigázásáról volt szó, és arról, hogy felőröljék kultúrális másságukat.

És az egyház — meggyőződve eljárásának helyességéről — részt vett ebben az egyenlőtlen, tragikus harcban, és vallási okokból igazolta azt. A missziós munka kevés kivételtől eltekintve nem evangelizálás volt. Ezen nem segít a ráncok eltüntetésére törekvő mai értelmező kendőzés, mely ráncokat a bűnrészesség és elnézés vájt az arcára. A mégoly gondos kozmetika sem képes a prófétai bátorság hiányának kasirozására, arra, hogy harcoljon a gyilkos és romboló gyarmatredszer ellen. A „korszellem", az akkori misszionáriusok vak és kritikátlan engedelmessége és beállítottsága az áldozatra — talán értékelhetők enyhítő tényezőkként. Sosem elegendőek azonban ahhoz, hogy felmentsék az egyházat a cinkosság, a szolgalelkűség, a hatalom igénylése és diplomáciával díszített elnézése alól. Még a „szubjektíve" hősies élet sem jelenti mindig az evangéliumi testvériség, valamint a szegények és más kultúrájúak iránti szolidaritás kifejezését.

Üldözött próféták

A domonkos rend nagy prófétai alakjai, mint Bartolomé de Las Casas, Antonio de Montesinos, Pedro de Cordoba és néhányan mások, akik tudatosan az elnyomott őslakók oldalára álltak és a konquista történetében jószerével az egyház egyetlen dicsőséges lapját képezik, nos, ezek sem fedhetik el, hogy a „hivatalos" egyház keserves kudarcot vallott.

Az emberi jogok ezen védelmezőit mindig kívülállóknak tekintették. Nem lehet csak úgy, minden további nélkül hivatkozni rájuk, mint „az egyház szabadságért és igazságért vívott folyamatos harcának" tanúira, amint ezt tetszelgő és felfuvalkodott módon gyakran megteszik. Egyszerűen nem igaz, hogy az egyház mint intézmény mindig „a jog és igazságosság" érdekében

lépett fel! Az évszázadok folyamán diplomáciai okokból túlságosan gyakran hallgatott. A konquista korának prófétái bizonyosan borsó voltak a nyugati és egyházi cipőben. „De a borsót nem szabad összetéveszteni a cipővel...” (Pulop Suess).

A harcias domonkosoknak életük során saját soraikon belül hatalmas és elkeseredett ellenségeik voltak. A „hivatalos” egyház számára ezek a hangok nem voltak éppen kellemesek. Gondoljunk csak rendfőnökükre, Sevilla későbbi bíboros érsekére, Alonso Garcia de Loaysa-ra, aki tudatosan és aggályok nélkül fordult testvérei ellen. Antonio Montesinost hallgatási paranccsal rendszabályozták meg. (Itt idézhetnők a Prédikátor szavát: „Nincs új a nap alatt”!) Vagy gondoljunk csak a teológus Juan Ginés de Sepulvedára. Soha nem volt a „Nyugat-Indiákon”. Az őslakosok és misszionáriusok problémái idegenek voltak számára. Mégis egész életében Las Casas ellen harcolt, és nem restellte, hogy védelmezze a kínzást mint térítő eszközt az indiánok ellen: „A kínzásoknak köszönhetően, melyet hitoktatással kapcsoltak össze, elnyerték a keresztény vallást!”

Sok misszionáriust, aki fellépett az indiánok mellett, üldöztek és eretneknek bélyegeztek. Néhányukat az inkvizíció nyomozókutyái hajszoltak, akik mindenütt körülszimatoltak, de soha nem vizsgálták saját lelkiismeretüket, mindig csak a mását. A tévtanok képviselőit kellett leleplezniök és a katolikus királyok ellen áskálódókat kellett felkutatniok. Néhányukat bezárták, vagy elüldözték az országból.

Bármilyen dícséretes volt is néhány misszionárius kritikai beállítottsága, az sajnos nem sikerült nekik, hogy a borzalmas történelem lapját ellapozzák. Bartolomé de Las Casas harca az „encomienda” „önkényuralmi pestise” ellen, az indiánok munkaerejének romboló kizsákmányolása ellen soha nem feledtetheti velünk, hogy a számtalan katedrálist és palotát a gyarmati Amerika minden gazdagságával az indiánok nem önként és ujjongva építették fel, hanem egy gyarmatosító vagy egy szerzetes állandó felügyelete alatt. Az „encomienda” azonnal meg nem szűnő hűbériséggé és rabszolgasággá fajult. És így egyes lelkészek az indiánok és négerek rabszolgaságát nemcsak eltűrték, hanem még hasznot is húztak belőle. Braziliában például szinte minden szerzetesrend rabszolgatartó volt 1888-ig, a rabszolgaság hivatalos megszüntetéséig. Még a mercedáriusok, a rabszolgák kiváltására alapított rend sem volt kivétel ez alól.

És Róma tévedhetetlenül és „hidegen, mint a márciusi hó” járja az evangélium és a próféták útja helyett a „diplomácia” útját. Bár 1537 júniusában III. Pál pápa aláírja a „Sublimis Deus” bullát az emberi jogokról és megtiltja a rabszolgaságot, de egy évvel később ugyanez a pápa meghajlik a spanyol korona előtt és visszavonja a bullát.

Evangelizálás volt ez egyáltalán?

A katekézis is a gyarmati rendszer sodrásában halad. Az európai kultúrtérben kifejlődött egyházmodellt simán és egyszerűen lemásolják és átviszik az „Újvilágra”. Az egyház egyszerűen a „földi Isten Országának” értelmezi önmagát. A pápa és a király Isten képviselői minden ember és nép számára. Ezért a földön minden ember alá „kell”, hogy vesse magát az egyháznak és az általa terjesztett világrendnek, az „orbis christianus”-nak: a „compelle intrare”, a „kényszerítsd őket (ti. a meghívottakat) bejönni” (Lk 14,23) mondatot az ellenállókkal szembeni erőszakra történő felhívásként félreértelmezik. Minden felkelés a missziós tevékenység ellen alkalom a hadüzenetre és az „igazságos háború” megindítására. A másképpen gondolkodóval szemben nincs helye türelemnek. „Extra ecclesiam nulla salus” („az egyházon kívül nincs üdvösség”) — ez válik a missziós gondolkodás és tevékenység kötelező parancsává.

Magától értetődő, hogy ezen az alapon nem lehet párbeszéd a kultúrák között. A katekézisnek csak egyetlen célt kell szolgálnia: elültetni és elterjeszteni a kereszténységet. Még a spanyol és portugál öltözet is, melyben a kereszténység kínálja magát, „isteni kinyilatkoztatásnak” minősült. Akkor hát mit lehet még tanulni más kultúráktól? Milyen pozitívum létezik még, amit tisztelni vagy akár átvenni lehetne? Az egyháznak csak „adnia” kell és nem „befogadnia” — így vélekedtek.

A misszionáriusok alapvetően abból a meggyőződésből indultak ki, hogy az indiánok vallásai bálványimádás és ördögkultusz. A misszionáriusok közötti viták oka a missziós módszer volt: valóban erőszakkal kell rákényszeríteni a kereszténységet az indiánokra, vagy „szelíd módon” kell megtéríteni (Las Casas) őket? De mindkét módszernek egy volt a célja: „Lelkeket megnyerni az Isten és alattvalókat a király számára”, más szavakkal: a „másik” „megtérése” és betagolódása a spanyol vagy portugál királyságba.

Az egyház etnocentrikus volt, tökéletesnek állította magát és öntudatos volt. Azt képzelte magáról, hogy egyszer s mindenkorra haszonbérbe vette az Istent, és ő a kultúra egyetlen hordozója, valamint Isten kegyelmével is ő rendelkezik. Csak egyetlen értékes kultúra létezik, a nyugati. Az egyháznak senkire sem kell hallgatnia, mert régóta mindent tud, és ezért másként gondolkodókat és érzőket varázssugárral sújthat „Isten nevében” — (de milyen isten nevében? Egészen biztos, hogy nem Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene és Atyja nevében!) — és elégettetheti őket a máglyán.

A 16. század első katekizmusaira vetett pillantás azonnal megmutat egy állandót, mely vörös fonalként húzódik végig rajtuk: a szatanizálást, mely az indián vallásokat az ördögtől valónak tekinti. Minden, amit az aztékok hittek és tanítottak, az „hazugság, hiábavalóság, képzelgés; nincs abban semmi igazság”. A régi Mexikóban a bölcsek ellen így szitkozódtak a misszionáriusok: „Tudnotok kellene és mindig a szemetek előtt kellene tartanotok, hogy az istenek közül, akiket imádtok, egyik sem isten és egyik sem életadó. Mindegyik pokolbavaló ördög.” Igen, és még tovább is mentek, az egész európai megszállás barbarizmusát az indiánok bálványimádásáért való büntetésnek nevezték. És mindjárt jött egy további „fenyegetéshír”: „Ha nem vagytok hajlandók meghallgatni az isteni igéket..., az Isten, aki már megkezdte büntetésteket vétkeitekért, mindnyájatokat teljesen ki fog irtani!”

Vallásos érzéseik elátkozása láthatóan nem volt elegendő ahhoz, hogy az indián népeket a „keresztény” vallásra térítse. Tehát további stratégiára volt szükség: az embereket egyfajta lelki terrorral nyomás alá kellett helyezni. Az első katekizmus, amit Santo Domingóban dolgoztak ki, azzal kezdődik, hogy kinyilatkoztat „egy nagy titkot, amelyet nem ismertek, és amelyről még nem hallottatok”, mégpedig: Isten teremtette a mennyet és a poklot. A menny-

ben vannak mindazok, akik a keresztény hitre tértek és annak megfelelően éltek. A pokolban vannak „összes halottaitok, elődeitek: apák, anyák, nagyszülők, rokonok, mindazok, akik itt éltek valaha, és ti is oda fogtok jutni, ha nem lesztek Isten barátai, nem keresztelkedtek meg, nem fogadjátok el a keresztény hitet, mert a nemkeresztények mind Isten ellenségei!” Braziliában a jezsuiták tanúsították: „Tapasztalatból tudjuk, hogy az indiók megtérítése szeretetből nagyon nehéz. Mivel azonban eléggé szolgalelkű népről van szó, félelemből mindenre készek.”

A halál és az utolsó ítélet voltak az elsőrendű prédikációs témák. A hitoktatásokat természetesen a pokolbeli kínok dantei leírásával és a mennyei örömök idilli ábrázolásával festették alá. Egyes indióknak az lehetett a benyomása, hogy a misszionáriusok élet és halál urai. Így ír egy jezsuita misszionárius: „Néhányan odajöttek hozzánk, és kérték, gyógyítsuk meg őket, könyörögtek, hagyjuk meg életüket. Féltek tőlünk, mert azt hitték, hogy mi dönthetünk életük és haláluk felett.”

Ugyan miféle evangélium az, mely egy nép szeretett elődeit külön-külön és együttvéve egy csapásra a pokolba átkozza, és mindazt, ami egy nép számára talán évezredek óta szent és tiszteletreméltó, az ördög művének állítja? Miféle „boldogító” hír az, mely lelki terrorra épít, és mást sem hirdet, mint félelmet a haláltól, ítéletet és poklot? Teológiai szempontból az evangelizálás az egyház Latin-Amerikában történt megalapítása alkalmából rendkivül kérdéses volt. Az ember alig érez valamit a keresztény hit bibliai ihletettségéből: az Isten emberré lesz, szereti az embereket, és kegyelemmel és könyörületességgel látogatja meg népét. Nem: Istent a görög filozófusok sémája szerint ábrázolták: „mint legfelsőbb lényt”, összes tulajdonságaival együtt, melyeket a teodicea felsorol, a „végtelenségtől” kezdve a „mindentudásig”.

Hol maradt Ábrahám, Izsák és Jákob Bibliában kinyilatkoztatott Istene? Az az Isten, aki így szól: „Láttam, hogyan bántalmazzák népemet Egyiptomban. Hallottam, hogyan kiált segítségért elnyomói ellen. Tudom, mit kell elviselnie, és lejöttem, hogy megszabadítsam őt az egyiptomiaktól” (Kiv 3,7–8).

Hol maradt az Isten, akire a Babilonba száműzöttek vágyakozva néznek fel: „Babilon vizei mellett ültünk, és sírtunk, mikor Rád gondoltunk...” (Zsolt 137/136/,1)?

Hol maradt a gyengéd, a szegények és kitaszítottak iránt könyörületes Isten, akit a próféták hirdettek? „Megfeledkezik-e csecsemőjéről az anya, nem könyörül-e méhe gyermekén? Ha el is feledkeznék róla, én nem felejtelek el. — Lásd, a tenyerembe vésztelek bele” (Iz 49,15).

Hol maradt Urunk, Jézus Krisztus Istene és Atyja? „Ne félj, kicsiny nyáj, mert úgy látta jónak Atyátok, hogy nektek adja az országot” (Lk 12,32).

Hol maradt Jézus, Isten emberré lett Fia, aki így kiáltott: „Szánom ezeket az embereket” (Mt 15,32 és Mk 8,2)?

Hol maradt a názáreti Jézus, aki szereti a szegényeket és „boldognak” mondja őket, megvetett asszonyokat vesz magához, leprásokat gyógyít, bénákat segít lábra, vakoknak adja vissza szemük világát, süketek fülét nyitja meg, az éhező népet megeteti, sőt halottakat támaszt fel?

Hol maradt az a Jézus, aki követésre szólít fel és hív meg, aki rabszolgává teszi magát és lábakat mos? „Ti Mesternek és Úrnak szólítotok engem, és jól teszitek, mert az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam a lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát. Példát adtam nektek, hogy amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek!” (Jn 13,13–15).

Ahelyett, hogy a Jézus által kinyilatkoztatott szerető és könyörületes Istent hirdették volna, kifejezetten kazuisztikus stílusban a parancsok és bűnök moráljára tették a hangsúlyt, minden aggály és az indián kultúrák etikájába történő minden beleérzőképesség nélkül. Igen, a már létező és legapróbb részletekig menően kiokoskodott bűnkatalógust még egészen speciális indió-bűnökkel gazdagították.

Evangelizálás volt ez egyáltalán? Korrektebb volna ezt mondani: ez a spanyol vagy portugál egyház- és hitmodell átültetése volt anélkül, hogy a beültetett szervek befogadóképességének vizsgálata megtörtént volna. „Compelle intrare” — „kényszerítsd őket belépni”, akkor is, ha ebbe belepusztulnak! Inkább egy halott és megkeresztelt maya, mint egy élő, aki nem tagadta meg hitét és kultúráját!

„Meddig vonakodol, Uram, hogy bosszút állj vérünkért?”

E számtalan, keresztelt elvérzett nép utódaival ma rosszabbul bánnak, mint ahogy a zsidókkal bántak a fáraók Egyiptomban, vagy a babiloniaiak a babiloni száműzetésben, vagy ahogyan Róma keresztényeivel bántak Diocletianus és Nero idejében. De az utolsó ítéletig legalább az a joga nem vitatható el ettől a néptől, hogy felkiáltson és harcoljon az igazságtalanság minden formája ellen.

A régi gyarmati hatalmak 1992-t alkalmasnak tekintik arra, hogy 1492. október 12-nek ötszázéves fordulóját nagyszabású ünnepségekkel tegyék emlékezetessé. A halottak azonban felkelnek jeltelen sírjaikból, a túlélők pedig a favelas mocskából, krónikus nyomoruk és nélkülözésük mélységeiből. A halott és még élő áldozatok ma felkiáltanak, míg az akkori és mai megszállók a „két világ találkozása ünnepének” megülésére készülnek.

Az elnyomottak soha nem hallgattak ugyan, és mindig is kipellengérezték a gyarmatosítás igazságtalanságait. Kikeltek a rájuk kényszerített kereszténység ellen is, melynek semmi köze nem volt Urunk „öröm”-híréhez, hanem a vallás segítségével igazolta a gyarmatosító hatalmak érdekeit és hatalomvágyát. „Jaj, idejöttek, és elhervasztották virágainkat, hogy az ő virágaik nyíljanak...” — írja költőien egy maya a konquista korából, és hozzáteszi: „Szomorúság vesz körül mindnyájunkat! Terjed a kereszténység. (...) Mit hozott nekünk? Csak nyomort és rabszolgaságot!”

Az indiánok tiltakoznak az egyház szándéka ellen, hogy megünnepeljék az evangelizálás ötszázéves fordulóját: „Évszázadokat szenvedtünk, és a kioltás folyamata azóta sem szakadt meg. (...) Amerika úgynevezett felfedezését az indiánok szenvedéssel és fájdalmakkal fizették meg” — mondta Orlando Baré indián képviselő a pápának 1991. október 17-én Pueblában. Az indián szónok T-shirtjén rikító színekkel ott díszelgett az elmúlt két év sötét egyenlege: „1500 halott yanomani”.

Meg kell érteni, hogy az indián képviselők csalódottan horgasztották le fejüket, amikor II. János Pál az indiánokhoz intézett beszédében „a misszionálás nagyszerű korszakáról” kezdett beszélni, és ezt „Brazília evangelizálásának ideológiai megrágalmazásával (...)” szemben megvédte.

Kár, hogy a pápa nem használta fel az indiánokkal történt találkozását arra, hogy megkövesse őket a népirtásban való bűnrészességéért. II. János Pál lelkipásztori útjain a római kúria által jól kidolgozott beszédeket recitál, melyeket a mindenkori alkalmaknak megfelelően készítenek elő. Így egyes misszionáriusok, akik az életüket kockáztatják, mert szolidáris módon az indiánok között működnek és jogaikat védik, az indiánok gondjaival-bajaival kapcsolatos tapasztalataikat megírhatták volna a pápa számára a kéziratban. „De a római kúria, mely a pápa mellett áll, nem hallgat ránk!”

1992-nek nem jubileumi évnek, hanem a meggondolás évének kellene lennie. A nosztalgikus kötődés a Kolumbusz előtti időhöz szintén nem tartalmaz semmi perspektívát a mai Latin-Amerika számára. Lehetetlenség a történelem kerekét visszafordítani. A rémítően borzalmas eseményeket nem lehet meg nem történtté tenni vagy eltörölni. De a kihívás mindnyájunk számára ez marad: „mit tanulunk ebből a történelemből”, melyet Las Casas „minden dolgok tanítómesterének” nevez?

Európa számára Amerika az „Újvilág” volt. Ez okból Latin-Amerika történelemírása az 1492-es évvel kezdődik, amikor az európaiak az „Óvilág” számára addig ismeretlen földrészen megvetették lábukat. Valójában az „Újvilág” már 40 000 év óta lakott volt.

Velünk szemben most az a követelmény, hogy valóban vessük be magunkat egy „Új világért”, a Föld javainak igazságos elosztását biztosító új világrendért, de az evangelizálás új útjaiért is, melyek félretesznek minden gyarmatosító viselkedést.

(Folytatása következik)

Fordította: H.K.

(**Forrás:** Orientierung, 1992.03.31.)

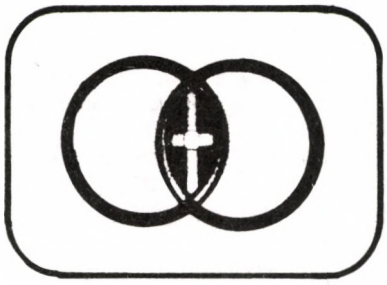

Leonardo Boff

Társaimnak a remény útján

Alább közöljük annak a négyoldalas levélnek a teljes szövegét, amelyet Leonardo Boff felszabadítási teológus adott közre, aki elhagyja a papságot és a Ferences Rendet. Ez a levél első, rövid sajtónyilatkozatát követi.

Vannak pillanatok az ember életében, amikor váltania kell, hogy hű maradhasson magához. Én most váltok. Nem csatát, de lövészárkot, ahonnét harcolni fogok. Elhagyom a papi szolgálatot, de nem hagyom el az Egyházat. Elhagyom a Ferences Rendet, de nem teszem félre Assisi Szent Ferenc szerető, testvéri álmát. Teológus maradok és mindig is az leszek katolikus és ökumenikus értelemben, küzdve a szegényekért, nyomoruk ellen és felszabadításuk érdekében.

Azoknak, akik társaim ezen az úton, szeretném körvonalazni az okokat, amelyek erre az elhatározásra vittek.

Hadd kezdjem ezzel: elhagyom a Ferences Rendet, hogy fenntartsam szabadságomat, és folytassam a munkát, amelyben komolyan akadályoztak. Ez a munka adott értelmet annak a küzdelemnek, amelyet az elmúlt 25 évben magamra vállaltam. Hűtlenné válni ahhoz, ami életünknek értelmet ad, annyi mint elveszíteni emberi méltóságunkat és lerombolni azonosságunkat. Én ezt nem fogom megtenni, és nem is hiszem, hogy Isten ezt kívánná tőlem.

José Marti, a neves múlt századi kubai gondolkodó szavai jutnak az eszembe. „Lehetetlen, hogy Isten gondolatokat ültessen valakinek a fejébe, és egy püspök, aki nem Isten, megtiltsa e gondolatok kimondását.”

Vessünk egy pillantást az útra, amelyet bejártam eddig. A 70-es évektől kezdve próbálom más keresztényekkel együtt összekötni az Evangéliumot a társadalmi igazságtalanságokkal, és az elnyomottak sírását az élet Istenével. Ebből született a felszabadítási teológia, az első általános jelentőségű latin-amerikai teológia. Ezen keresztül próbáltuk újra fölfedezni a keresztény hit fölszabadító erejét, és megfoghatóvá tenni Jézus „veszélyes emlékét”, feltörni azt a bilincset, amely a latin-amerikai kereszténységet a hatalmasok érdekeinek fogságában tartja.

Ez a törekvés a szegények és a peremre szorultak iskolájába vitt minket. Általuk tértünk meg. Emberibbé és érzékenyebbé váltunk szenvedéseik iránt. Azokat a folyamatokat is jobban megértettük, amelyek szenvedésüket folyton újratermelik. A szent haragtól az együttérzésig és az elkötelezett gondolkodásig haladtunk.

Velük együtt szenvedtük el azoknak a társadalmi rétegeknek a rágalmait, amelyek a hagyományos kereszténységben szövetségesre lelnek kiváltságaik fenntartásában, azzal az ürüggyel, hogy megőrzik azt a rendet, amely a többség számára tisztán és egyszerűen rendellenes. Szenvedünk, mert testvéreink a hitben eretnekséggel vádolnak minket, és azzal gyanúsítanak, hogy összejátszunk a marxizmussal. Szenvedünk, mert látjuk, hogy a testvériség kötelékeit nyilvánosan megtörik.

Mindig is azt tartottam, hogy az Egyház csak akkor lehet igazán egy az elnyomottak felszabadításával, ha önmagában, belső életében felülemelkedik azokon a szervezeteken és gyakorlatokon, amelyek magukkal hozzák a nők elleni hátrányos megkülönböztetést, a világiak lefokozását, az újkori szabadságeszmények és a demokrácia szelleme iránti bizalmatlanságot és a hatalom túlságos összpontosítását a klérus kezében.

Gyakran használom azt az elmélkedést, amelyet itt a következőkben felidézek. Ami szentháromságtani szempontból hibás, az egyháztani szempontból sem lehet igaz. Azt tanultuk, hogy a Szentháromságban nincs hierarchia. Ezért minden szubordinacionista [*alárendeltséget föltételező — A ford.*] elgondolás eretnek. Az isteni személyek egyenlő méltóságúak, egyenlő jóságúak és egyenlő hatalmúak. A Szentháromság benső természete nem magányosság, hanem közösség. Élet és szeretet kölcsönös vonatkozása (perichoresis [*egymásbanlevés — A ford.*]) olyan gyökeresen összefűzi a három isteni Személyt, hogy nem három Istenünk van, hanem egy Isten-közösségünk. Ezzel szemben azt mondják, hogy az Egyház lényegében hierarchikus, világiakra és klerikusokra osztása isteni alapítású.

Nem vagyunk hierarchia-ellenesek. De ha már lennie kell hierarchiának (ez lehet jogos kultúrális szükséglet), akkor annak, összhangban a biztos teológiai érveléssel, mindig a szolgálat hierarchiájának kell lennie. Ha nem így van, hogyan állíthatjuk azt, hogy az Egyház a Szentháromság képe? Hol van Jézus álma a testvérek és nővérek közösségéről, ha olyan sokan vannak, akik atyaként és mesterként jelentkeznek, amikor Jézus kifejezetten azt mondja, hogy csak egy Atyánk és egy Mesterünk van (vö. Mt 23,8–9)?

A jelen egyházszervezet (nem mindig volt így a történelemben!) inkább egyenlőtlenségeket hoz létre és tart fönn, mintsem valóra váltaná Jézus és az apostolok testvéri és egyenlőségre törekvő utópiáját.

Ilyen nézetekért, amelyek ráadásul a kereszténység prófétai hagyományának és Assisi Szent Ferenctől kezdve a reformerek gondolkodásmódjának részét képezik, kerültem én a Vatikán hittani hatóságainak szigorú felügyelete alá. Közvetlenül vagy közvetítő hatóságokon keresztül ez a felügyelet egyre szűkülő hurokként majdnem lehetetlenné tette teológusi, tanári, előadói, tanácsadói és írói munkámat.

1971 óta gyakran kaptam leveleket, figyelmeztetéseket, megszorításokat és büntetéseket.

Nem mondható, hogy nem működtem együtt. Minden levélre válaszoltam. Kétszer tárgyaltam teológiai katedrámról történő ideiglenes eltávolításomról. Szembenéztem a Római Katolikus Egyház legfelső hittani hatóságának „dialógusával” Rómában, 1984-ben. Elfogadtam azt a szöveget, amely számos nézetemet elítélte 1985-ben. Ezek után (az egyházi törvény értelmével ellentétesen, hiszen mindennek alávetettem magamat) a „tisztes hallgatás” időszakát mérték rám. Elfogadtam, mondván, hogy „inkább tartok (a szegények és a bázisközösségek) Egyházával, mint egyedül a saját teológiámmal”. Eltávolítottak a *Revista Eclesiástica Brasileira* szerkesztőségéből és a Vozes kiadó szerkesztői testületéből. Az egyházi törvényen túl különleges szabályokat írtak elő számomra, kényszerítettek, hogy minden írásomat két előzetes cenzúrának vessem alá, egyrészt a Ferences Rendnek, másrészt a püspöknek, aki az *imprimatur* megadásáért felel.

Mindent elfogadtam és alávetettem magamat mindennek. 1991 és 1992 között tovább szorult körülöttem a hurok. Eltiltottak a *Vozes* (a legrégebbi brazil kultúrális folyóirat, 1904) szerkesztésétől. Cenzúrát kényszerítettek a Vozes kiadóra és minden folyóiratára. Ismét cenzúra alá vetettek mindent, amit írtam, lett légyen az cikk vagy könyv. Ezt a cenzúrát nagyon komolyan vették. Meghatározatlan ideig megint tartózkodnom kell az általános teológia tanításától.

Az elmúlt húsz évben a tanítói hatalommal kapcsolatban szerzett személyes tapasztalataim a következők: ez a tanítói hatalom irgalmatlan és kegyetlen. Semmit nem felejt el, semmit nem bocsát meg, mindennek behajtja az árát. A tanítói hatalom nem sajnálja rá az időt, és minden szükséges eszközt fölhasznál, hogy elérje célját — a teológiai gondolkodás bebörtönzését. Beavatkoznak közvetlenül vagy közvetve, vagy az ember ferences testvéreit kényszerítik olyan szerepekbe, amelyek az egyházi törvények szerint csak azokat illetik meg, akik tanítói hatalommal rendelkeznek (a püspökök és a Hittani Kongregáció).

Úgy érzem, betonfalnak ütköztem. Ezen az úton már nem tudok továbblépni. Ha visszafordulnék, ezzel feláldoznám személyes méltóságomat, és elárulnám oly sok év küzdelmét.

Nem minden megengedett az Egyházon belül. Maga Jézus is azért halt meg, hogy tanúbizonyságot tegyen róla: nem minden megengedett ebben a világban. Vannak határok, amelyeket nem szabad átlépni: az emberi személy jogai, méltósága és szabadsága. Az a személy, aki folyton meghajol, kettéhajtva végzi, emberi mivoltából kivetkőztetve. A hierarchikus Egyháznak nincs monopóliuma az evangéliumi értékekre, és a Ferences Rend sem az egyetlen örököse Assisi Dicsőségének. Van még ezeken kívül is keresztény közösség, és van a ferences testvériségnek és szeretetnek olyan ága, amelyben örömmel és szabadon fogok részt venni.

Mielőtt megkeseredném, mielőtt lerombolnák bennem a keresztény hit és remény emberi alapjait, mielőtt megrendülne bennem a Személyek-Közössége-Isten evangéliumi képe, **inkább pályát váltok.** Pályát, de nem irányt. Az eredeti indítékok, amelyek életemet ihlették, változatlanul folytatódnak: küzdelem az Országért, amely a szegényekkel kezdődik, szerelem az Evangélium iránt, részvét a szenvedők iránt, elkötelezettség az elnyomottak fölszabadításáért, a legkritikusabb gondolatok összekapcsolása a legembertelenebb valósággal, és a teremtés minden létezője iránti szelídség gondozása Assisi Szent Ferenc példájának fényében.

Nem szűnöm meg szeretni az Egyház titokzatos és szentségi jellegét, továbbra is világosan értem és a szükséges türelemmel szemlélem történelmi korlátait.

A Római Katolikus Egyházban jelenleg tagadhatatlanul súlyos válság van. Két alapvető magatartás áll éles ellentétben egymással az Egyházon belül. Az egyik a fenyítés hatalmában hisz, a másik a dolgok természetes rendjének belső erejében. Az egyik úgy gondolja, hogy az Egyháznak rendre van szüksége, ezért a hangsúlyt az engedelmességre és az alázatra teszi. Ez a gondolkodásmód főként az Egyház központi kormányzatának vezető köreiben jellemző. A másik azt gondolja, hogy az Egyháznak szabaddá kell tennie magát, ezért a Lélekbe, a történelem kovászába veti a hitét, és azokba az életerőkbe, amelyek, mint a talaj, termékenységet adnak az Egyház évszázados testének. Ezt a gondolkodásmódot a Harmadik Világ és Brazília egyházainak tekintélyes részében képviselik.

Rám határozottan a második megközelítés jellemző; az olyan embereké, akik számára a hit a félelem legyőzését jelenti, azoké, akik remélnek a védtelen virág jövőjében és a láthatatlan gyökerekben, amelyek fenntartják a fát.

Testvéreim és nővéreim, társaim a remény útján, kívánom, hogy tettem ne bátortalanítson el benneteket a küzdelemben azon társadalom felépítéséért, amelyben az együttműködést és az együttérzést könnyebb megvalósítani, hiszen ez az, amire Jézus gyakorlata és a Lélek lelkesedése meghív minket. Segítsük az intézményes Egyházat, hogy evangéliumibbá, könyörületesebbé, emberibbé és elkötelezettebbé válhassék Isten fiai és leányai szabadsága és fölszabadítása iránt. Ne fordítsunk hátat a jövőnek, hanem nyissuk ki a szemünket, hogy észrevegyük a jelenben az Isten által akart új világ jeleit és azon belül az Egyház új létmódját, amely közösségi, népi, felszabadító és ökumenikus.

A magam részéről szellemi munkámmal részt kívánok venni az indo-afro-amerikai kereszténység építésében, amely beépül népeink testébe, bőrébe, táncaiba, szenvedésébe, örömébe és nyelvébe, válaszként Isten Evangéliumára; olyan válasz ez, amely a kereszténység 500 éves jelenléte ellenére még nem született meg kontinensünkön. Folytatom a hívek általános papságát, amely szintén kifejezése Jézus laikus papságának, amint azt a Zsidókhoz írt levél szerzője megőrizte számunkra (Zsid 7,14;8,4).

Nyugodtan és szomorúság nélkül hagyom el a helyemet, mert megtettem a magamét nagy költőnk, Fernando Pessoa verse szerint:

Megérte hát?
Minden megéri,
Ha a lélek nem kicsi.

Úgy érzem, Isten kegyelmével, az én lelkem nem volt kicsi.

Egyesülve az úton annak kegyelmében, aki ismeri minden ösvényünk titkát és értelmét, békét és minden jót kívánok nektek.

Rio de Janeiro, 1992. június 28.

Portugálból angolra fordította Carol és Francis Pimentel-Pinto, angolból magyarra D.Jenő

(**Forrás:** THE TABLET 1992. július 11, 882-3.)

Szeptemberi közhelyünk

„Nem vagyok szent"

A közhelyekben megszólaló mentalitás egyik legelvibb, következésképp egyik legátfogóbb megfogalmazása is ez.

Első hallásra nagyon becsületes és szerény beismerésként hat. Valójában nem az, hiszen nem is egyszerű ténymegállapítás akar lenni, hanem egyetemes önigazolás, felmentés a múltra, a jelenre és a jövőre vonatkozóan: „Senki se rója fel nekem a »bűneimet«, hiszen azok »természetesek«, minthogy nem vagyok szent; tehát én sem csodálkozom, és más se csodálkozzék azon, hogy nem mindig viselkedem úgy, ahogy elvárható lenne. Olyan vagyok, amilyen, és mivel nem vagyok szent, senki se várja tőlem a jövőben se, hogy valami »tökéleteset« fogok produkálni!"

Nyilvánvaló ebben a mentalitásban az, amit J. Benda nyomán Babits így mond: a Szellem leborulása a Tények előtt; a legnagyobb árulás, amit az ember elkövethet; mondjuk egyszerűen így: a tényimádás. „Istenítsük azt, ami Van, s ne törődjünk azzal, aminek lennie Kellene!"

Nyilvánvaló tehát a jobbá-lenni-nem-akarás, ami megmérgezi az egyén és környezete életét, s aminek számos rossz következménye közül a legrosszabb az, hogy az illető egyre rosszabbá válik, mivel középút nincs, az egész Mindenség, benne az ember is szüntelen mozgás, változás, testi-lelki-szellemi-morális és mindenfajta értelemben, csupán a mozgás iránya kérdéses, s ha nem pozitív, akkor szükségszerűen negatív. Nem szól ez ellen az, hogy ez a folyamat nem mindig, sőt többnyire nem látványos.

Nyilvánvaló ebben a mentalitásban a felelősség teljes elhárítása: „Ilyen vagyok; nem vagyok szent; nem tehetek róla!", ill. a felelősségnek végső soron a Sorsra, Végzetre történő áthárítása, egyértelmű tehát a fatalizmus, a teljes determinizmus, melynek következményei közül a legrosszabb a morális passzivitás.

Sajátos szent-fogalom, ill. ember-fogalom húzódik meg e mentalitás mögött: Szent az, aki hibátlan. (Ilyen persze nincs.) Ember pedig kétféle van: szent, aki hibátlan (?), és nem-szent, aki úgy viselkedhetik, ahogy kényekedve diktálja, hiszen ő nem szent, tőle ne várjon el senki semmit, mert neki „megvan a maga törvénye": értsd: vágyai, ösztönei, hangulatai, indulatai. Ebben a felfogásban tehát az ember merő ösztönlény...

Ezzel szemben áll az ószövetségi mérce (ha nem is ószövetségi értelemben): „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek szent vagyok!" (Lev 19,1), és az újszövetségi mérce: „Legyetek tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok tökéletes!" (Mt 5,48).

—n—s

Mentsük meg az életüket!

Interjú

Találkoztam valakivel, aki életmentő lett. Úgy, hogy előre elhatározta, hogy életmentő lesz... Jelentkezett csontvelődonornak. Majd két év múlva véletlenül szükség lett az ő csontvelőszövetére. Kérte, hogy ne írjanak róla cikket. Másvalaki beteg lett. Nem határozta el... Csak élt a sokféle vegyszerrel és környezeti ártalmakkal terhes világunkban, melyben egyre szaporodnak a leukémia-diagnózisok. Az egyik diagnózis őróla szólt. Néhány nap múlva megtudta, hogy senki sincs a rokonai közt, aki alkalmas csontvelőt adhatna át neki...

Ma már számos csontvelő- és vérsejtbetegség csontvelőszövet-átültetéssel meggyógyítható. Meg kell azonban találni a szövettanilag teljesen megegyező donort, amire kisebb az esély, mint egy a tízezerhez, s még rokonok között is ritka a teljes egyezés. Sok kis esély azonban - sok önkéntes jelentkező, aki szükség esetén kész a csontvelő-adásra - védőhálót tart a betegeknek a halálos mélységbe zuhanás előtt. Dr. Jónásch Edittel, az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet (OHVI) Csontvelő Irodájának vezető munkatársával beszélgettünk.

ÉV: A csontvelőátültetés nem annyira közismert és publikus, mint a szívátültetési kísérletek, mégis azt lehet mondani, hogy technikailag és életmentő jelentőségében hasonló, sőt egyenértékű beavatkozásról van itt szó. Így van?

Dr. J. E.: Talán nem is az átültetés körülményei hasonlóak a szívműtétekhez, hacsak azt a hasonlóságot nem tekintjük, hogy a gyógyulóban levő páciensnek itt is heteket-hónapokat kell eltöltenie az ún. sterilszobában, hiszen a védekezőképességet éppen az egészséges csontvelő adja. A hasonlóság sokkal inkább orvos-szakmai jellegű. Akárcsak a szívátültetésnél, itt sem egyetlen betegség gyógyítására használható eljárásról van szó. A fehérvérűség és a kóros vérszegénység számos fajtája esetén csak ez a beavatkozás lehet életmentő. Ha csak a leggyakoribb eseteket tekintjük, 10–15 kórkép szerepel a listán: leukémiafajták, aplasztikus anémia, más néven Fanconi-anémia, amire szeretnék később visszatérni; ilyen betegsége volt Bercikének. Ő az első magyar gyerek, aki egy nem-rokon donor csontvelejével él.

Azután itt is sorbanállás van, akárcsak a szívtranszplantációknál. Szerencsére csontvelőt minden egészséges ember adhat, így az önkéntes donorok segítségével azok élete is megmenthető, akiknek a rokonságában nem találtunk olyan személyt, aki a megfelelő csontvelőtípussal rendelkeznék. És végül: ez is egy olyan utolsó lehetőség, amikor már más nincs. Olyan betegeknek adhatja vissza az egészségét a csontvelőátültetés, akiken már minden előzetes gyógymód, kezelés hatástalannak bizonyult, akiknek a betegsége halálos. Ezen kívül és ezután már nincs más módszer.

ÉV: Körülbelül hány ember él ma Magyarországon mástól kapott csontvelővel?

Dr. J. E.: Mintegy 30–40. Attól függ, hogyan számoljuk, hiszen az utóbbi két évben növekedett meg jelentősen a sikeres átültetések száma. Vannak olyanok is, akik még a sterilszobában vannak, vagy nemrég hagyták el a kórházat. A legtöbbjük felnőtt, mivel a gyermekek ellátására szolgáló egységet csak nemrég adták át a Szent László kórházban, és főként rokoni körből kapták a csontvelőt. 1990 óta már önkéntes donoroktól származó csontvelő is mentett meg magyar életeket...

(A doktornő vitrinjének üvege mögött fényképek, mosolygós vagy komoly kis gyerekarcok. Gyermekek a plexiüvegfalú sterilszobában vagy már otthon. Mind az átültetés után vannak. Az egyik képen a felirat: „M. Bercike, Wien, 1991. augusztus 27. Meggyógyultam.” Alatta óriási gyerekbetűkkel: „Köszönöm, hogy hozzásegítettek a gyógyuláshoz.”)

Dr. J. E.: Ő Bercike, akinek Fanconi-anémiája volt. Egy francia donortól kapta a csontvelőt, és a műtét is külföldön volt. T. Ildikó műtéte itt volt Magyarországon, mivel őt a méretek miatt már a felnőttekkel együtt lehetett kezelni. Szintén egy francia életmentőtől kapta a csontvelőt.

ÉV: Ezek szerint Franciaországgal állunk ilyen cserekapcsolatban?

Dr. J. E.: Nem kizárólag, ez inkább véletlen volt. De ami a legfontosabb, és ez már az elmúlt hetek fejleménye, bekapcsolódtunk a globális hálózatba, az egész világgal kapcsolatba kerültünk. Itt van már ugyanis az a könyv, adatbázis, amely a világ 600 000 önkéntes csontvelődonorjának HLA adatait tartalmazza. A könyvből bármely beteg számára meg lehet találni az ő szöveti típusához legjobban illeszkedő csontvelődonorokat. Hetek kérdése, és a számítógépes rendszerbe is bekapcsolódhatunk. Cserekapcsolatnak azonban nem nevezném, hiszen részünkről csak az eddig jelentkezett 260 donor adatai vannak benne a gyűjteményben. Egészen hivatalosan csak 500 donorral léphettünk volna be a rendszerbe, nagyobb országok pedig még többel.

(A könyv valóban vaskos. Telefonkönyvnek nem nevezhetném, mert nevek egyáltalán nincsenek benne. Inkább a Bibliára hasonlít, merthogy életeket ment meg. Számsorok oldalakon keresztül. A donorok a hisztokompatibilitási faktorok szerint vannak rendszerezve, személyükre csak a születési adatok utalnak, meg egy kódszám, amelynek alapján a szükséges esetben a számítógép előkeresheti az elérési címet. A potenciális donort ilyenkor a területileg illetékes véradó szolgálat keresi meg, hogy újabb vérmintára volna szükség a pontosításhoz, mert lehet, hogy most ő segíthet. Talán mégis telefonkönyv... Azoké, akiknek a szívében jól csörgött a telefonkészülék.)

ÉV: Ezek szerint már régóta folynak csontvelőátültetések a világon?

Dr. J. E.: Igen, az egész a 70-es évek közepén kezdődött Amerikában. A 70-es évek végétől már Magyarországon is ültettek át csontvelőt; mint említettem, elsősorban a rokoni körből, az I. számú Belgyógyászati Klinikán. 1986 óta 3 sterilbox működik az OHVI területén, most itt az átépítéssel lényeges bővülés is várható. December 11-én nyílt meg a csontvelőtranszplatációs részleg a Központi Szent László Gyermekkórházban, 3 sterilszobával. Hasonlóan a donorok szervezése is Amerikából indult el. Ők már a 80-as években egy teljes rendszerre támaszkodhattak, több tízezer jelentkező kell ugyanis ahhoz, hogy köztük valakinek egy "szövettani ikertestvért" találhassunk. Később Európa is csatlakozott a hálózathoz, és most rajtunk a sor. De ha belegondolunk abba, hogy a londoni Anthony Nolan klinikán heti 4000 a regisztrált donorok számának növekedése, akkor a mi eddigi 260-as számunk nagyon nagy lemaradást jelent, elsősorban a szervezésben.

ÉV: Ha jól számolom, népességarányosan 6000 magyar donorjelölt lenne igazságos, s a kis országok még akkor is csak nyerhetnek a nemzetközi összefogásból. Hogyan történik a potenciális csontvelődonorok toborzása?

Dr. J. E.: Elsősorban az önkéntes véradók köréből gyűjtjük a jelentkezőket, hogy a későbbiekben ne nagyon legyen visszalépés. A vizsgálatok ugyanis három lépcsőben történnek. Az első vizsgálat a HLA A-B faktorok azonosítása, amihez mindössze 40 ml vért kell vennünk a jelentkezőtől. A legtöbb jelentkezőnél ez minden, hiszen sohasem kerül kiválasztásra. Az A-B faktorok alapján, ami persze nem azonos a vércsoporttal, egy adott beteghez több donor is potenciálisan alkalmas lehet, akár többszáz is. A második lépcsőben a D-R faktorokat vizsgáljuk, hogy a teljesen alkalmas életmentő donort megtaláljuk. Ha valaki ilyenkor visszalépne, az jelentős kárt és késedelmet okozna; de az ilyen személy azért pótolható. A harmadik lépcsőben azonban rendkívüli erkölcsi felelősségre van szükség. Ekkor már az egyetlen kiválasztott donoron múlik minden: a transzplantáció előtt ugyanis az egyébként is súlyos állapotban lévő betegnek valamennyi hibás csontvelősejtjét művi úton el kell pusztítani; így az ún. "nulla napon" a

beteg az élettel összeegyeztethetetlen állapotba kerül, s rajta már csak a donor friss csontvelősejtjei segíthetnek, adhatják vissza számára az életet...

ÉV: Vagyis ha ilyenkor a donor megijedne attól, hogy több tűszúrást ejtenek majd a csípőcsontján, akkor gyilkosává válhatnék annak az embernek, akin éppen segíteni akart.

Dr. J. E.: Így van. Ennek sohasem szabad megtörténnie.

ÉV: Ezzel teljesen egyetértek. Elmondaná, kérem, olvasóinknak, hogy mi ma a legfőbb gondjuk, mi a szűk keresztmetszet a csontvelő-átadás folyamatában?

Dr. J. E.: Igen, sajnos van szűk keresztmetszet, van sorbanállás. Korábban a műtéti lehetőségek voltak szűkösek, a külföldi gyógykezelés szinte megfizethetetlen volt. Ma már, ha úgy számítjuk, hogy egy beteg kb. 2 hónapot tartózkodik a sterilszobában, a kapacitás 50 beteg kezelésére elegendő évente. Mint mondtam, ezek a lehetőségek most bővülni fognak, remélhetőleg a SOTE II. sz. klinikán is. De nézzük például a gyermekek várakozó listáját: szinte mindig 8–10 gyermek van a listán, így most is. Többnyire csontvelőre, vagyis megfelelő donorra várakoznak. És nagyon szomorú is ez a várakozó lista. Tudni kell, hogy a transzplantációt a legtöbb leírt kórkép egy bizonyos stádiumában lehet csak végrehajtani. Vagyis az első fázisban gyógyszeres kezeléssel kell próbálkozni. Ha azután mégis bekövetkezik a második fázis, akkor azonnali transzplantációra van szükség, de a harmadik fázisban ez már nem lehetséges - a beteg állapota miatt. Fel lehet kerülni a várakozó listára, és le is lehet kerülni róla. Higgye el, ezt érzelmileg is nagyon nehéz feldolgozni, még nekem is, mikor valaki minden erőfeszítésünk ellenére lekerül a listáról. Sokszor heteken, hónapokon múlik minden. És elsősorban sok bátor donorra, szervezettségre és nagyon gyors cselekvésre van szükség.

ÉV: Van-e donorvárakozás? Úgy hallottam, hogy minden egyes új donor kivizsgálása több ezer forintba kerül. Van-e elég pénz a vizsgálatokra?

Dr. J. E.: A donorvárakozás nem jellemző. Pénz persze sosincs elég. Az átültetési költségeket a társadalombiztosítás állja, a donorkeresést az Alapítvány fizeti. Ma már több csontvelő-alapítvány is van. De ami az egyik oldalon bejön, azt elviszi az infláció. A HLA A-B vizsgálat anyagköltsége jelentkezőnként 18 000 Ft. 80 %-ot növekedett egy év alatt. A második vizsgálat, amellyel a beteg számára keressük a legmegfelelőbb donor-partnert, még költségesebb. Éppen ezért is kérjük az önkénteseket, hogy nagy felelősségtudattal jelentkezzenek csontvelődonornak, hiszen a vizsgálatok ugyanúgy pénzbe kerülnek, mint a betegek gyógyítása.

ÉV: Mégis mennyibe kerül egy csontvelőátültetés?

Dr. J. E.: A teljes költség milliós nagyságrendű.

ÉV: Vált-e már valaki igazi nem-rokon csontvelődonorrá a magyar jelentkezők közül?

Dr. J. E.: Még nem, ez igen ritka esemény, és még nincsen elég önkéntesünk. Épp a napokban érkezett az első megkeresés Svédországból, de még csak a második vizsgálatra. A legjobb persze az lenne, ha annyi saját donorjelöltünk lenne, hogy az esetek többségében itthon megtalálhatnók a megfelelő donort. Ez a mi betegeink érdeke, hiszen így hamarabb juthatnának csontvelőhöz. Másrészt azzal is időt nyerünk, ha bekapcsolódunk az egységes számítógéprendszerbe, minthogy ez a leggyorsabb módja a lehetséges donorok megtalálásának.

ÉV: Végezetül mondja el, kérem, mit üzen lapunk katolikus és keresztény olvasóinak.

Dr. J. E.: Minden egészséges, jóérzésű embernek üzenem. hogy ami ma a betegek biztonságérzete, azaz hogy van áldozatos, segítőkész embertársa, az voltaképpen a saját biztonsága is: az összefogás mindannyiunké, és ezek a betegségek mindenkit érhetnek, egyik percről a másikra, bármely életkorban. Ma segítek és holnap én kapok — ez megnyugtató, szép emberi érzés.

ÉV: Nagyon köszönöm a beszélgetést.

Lejegyezte: Dőry István

A CSONTVELŐ termeli a vér sejtes elemeit: míg a vörösvérsejtek szerepe a test oxigénnel való ellátása, addig a fehérvérsejtek a szervezet fertőzésekkel szembeni védekezését biztosítják. A csontvelő különböző betegségei megakadályozzák ezeknek a sejteknek termelését: a beteg vérszegény, gyenge, a fertőző betegségekkel szemben védtelen, életképtelen. Ellentmondásnak látszik, hogy a "fehérvérűség" (leukémia) különböző betegségformáinál nagyon sok fehérvérsejt termelődik, és a normális mennyiség sokszorosa található a keringő vérben, de ezek a fehérvérsejtek betegek, eredeti funkciójuk ellátására képtelenek — tulajdonképpen a daganatsejt különleges változatai. A CSONTVELŐ BETEGSÉGEK KEZELÉSÉRE különböző módszerek ismeretesek, de a halálosan beteg személy számára sok esetben csak friss, egészséges, a beteg szöveti típusával teljesen megegyező csontvelő beültetése jelent segítséget, — ma már az esetek 90 %-ában teljes gyógyulást. Az egypetéjű ikrek szöveti típusa (HLA) teljesen megegyező; távolabbi rokonok közt is lehet szövetazonos párokat találni, de ennek már lényegesen kisebb a valószínűsége. Így a legtöbb esetben csak több ezer kivizsgált csontvelő-donor közül lehet kiválasztani azt a személyt, akinek az átültetett szövete a betegben megtapad, funkcióját folytatja, és a beteg gyógyulását biztosítja. A lehetséges donorok előzetes kivizsgálása 40 ml vérből történik; az így nyert szövetcsoport-adatokat számítógépben, titkosítva tárolják, és csak a megfelelő donor kiválasztására használhatják fel.

HOGYAN TÖRTÉNIK A CSONTVELŐADÁS? Számos csontban van működő csontvelő, de a legjobban elérhető és a legtöbb csontvelő-szövet a csípőlapátcsontból nyerhető. E csont lemeze vékony, így vastagabb tűvel át lehet hatolni rajta, és az egyébként folyékony csontvelőállomány egy része kiszívható. A csontvelőnyerés, a tűszúrások általános érzéstelenítésben történnek, de az utólag jelentkező sajgás miatt egy éjszakát a kórházban kell eltölteni. Az eddigi tapasztalatok szerint a beavatkozás, a megelőző részletesebb kivizsgálással együtt 2–3 napot vesz igénybe. A munkából való kiesés miatt a donor anyagi hátrányt nem szenvedhet. Egészséges ember csontjaiban olyan nagy mennyiségű csontvelő található, hogy ez a veszteség semmiféle tünetet, zavart nem okoz. A folyékony csontvelőt intravénásan juttatják a beteg érhálózatába, és a sejtek a csontvelőüregeket maguktól megtalálják. A transzplantáció azonban ennél sokkal bonyolultabb, mivel előzőleg a beteg használhatatlan csontvelősejtjeit teljesen ki kell pusztítani, és az új sejtek megtapadásáig a beteget sterilszobában kell tartani.

KI LEHET CSONTVELŐDONOR? Minden egészséges, 18–50 év közötti felnőtt, ha az életében nem fordult elő sárgaság, fertőző májgyulladás, szívbetegség, rák, AIDS.

Ha Önt közelebbről érdekli ez a kérdés, kérjük, jelentkezzék a központi véradóállomáson: O.H.V.I. Csontvelő Iroda, 1502 Budapest, Pf. 44., XI. ker., Daróczi u. 24., Tel.: 166–6838, 166–6016, 166–5822/257, illetve bármely véradóban vagy véradáson. A véradó állomás orvosai készséggel állnak rendelkezésére, és további felvilágosításokkal szolgálnak.

Keszei István verseiből

Keszei István 1935-ben született Székesfehérváron. 1956 októberében beszédet mondott és szavalt a Szabadság téren, aztán 1957 tavaszán a várható megtorlás elől Nyugatra menekült; előbb Belgiumban, majd Párizsban élt. Költői kibontakozása a 60-as évek elején kezdődött. Rezek Román fedezte fel tehetségét, verseit a nyugati magyar lapok közölték: az Irodalmi Újság, a Magyar Műhely, az Új Látóhatár, a Katolikus Szemle, 1971-től az itthoni Vigilia is. A 70-es évek végén szeretett volna hazaköltözni, de kérelmét a Belügyminisztérium elutasította — indoklás nélkül. 1984. január 26-án holtan találták párizsi lakásában. — Egyetlen önálló kötetét 1979-ben adták ki Rómában, Angyali merénylet címmel. Válogatott verseit a székesfehérvári Vörösmarty Társaság jelenttette meg 1990-ben. E Társaság szíves engedélyével közöljük verseit.

Egyenes

Te is csak általa vagy.
Hogy a földön élj, a földre
veled is húz egy vonalat
a fénylő csillagok alatt.

Az ő rejtelmes eszköze,
íróeszköze vagy.

Saját véred-velőd a grafit,
amíg eljutsz végpontodig,
a tested-lelked is kopik,
benned is alkonyodik.

Két pont között
a legrövidebb út az egyenes.

Életrajzod: kirajzolódol
kiindulópontodtól
gyújtóponttá izzó végpontodig.

Közben
találkozások metszéspontjai,
csomópontok, ahol minden
összecsomósodik, sűrűsödik,
s pontjaid között nyugvópont sehol,
örvénylő pontok végtelen sora...

De ez a viharzó végtelen mit ér,
ha mindez benned majd végére ér?

Ne firtasd,
örülj, hogy az Ő kezében vagy.

A csillagok gyémánt-tengelye alatt
veled is húz a földre
egy rejtelmes, rövid vonalat.

Egy vándorhoz

Lényed magvát csak szórd a szélbe,
minden égtáj alatt kikel!

Forma

A csontig vetkező fegyencek
dideregnek csak úgy ruhátlan,
ahogy a lényegükig csupaszodó
formák a végső számadásban.

Utam

Mérföldkő nem szegélyezi,
mert utam mérhetetlen,
csak a véges, a mérhető
fér el a méterekben.

A Semmiből Isten felé
tartok a föld porában.
Micsoda szédítő, vad út
örvényén jár a lábam!

Tündöklő intelem

Ne menetelj a menetelőkkel! Ne állj be semmiféle csoportba! Csak tulajdon vércsoportodhoz tartozzál! Tündöklő vércseppjeid közt menetelj, lázasan doboló halántékereid dobpergésében, szíved vezényszavára, a Föld kihúnytáig, a csillagok ellobbanásáig, a világok végezetéig...

A margónak is csak a margóján

A fő helyen, középen
hóhérok barbár lábnyoma,
otromba ákombákoma.

Mi közöm e vérengző szöveghez?

Be jó, hogy útfélre löktek.

A margónak is csak a margóján:
szegények, szentek közt íródik,
csupasz lények között fogalmazódik
megfoghatatlan életem...

Lényed ontológiája

Kisemmizve, megsemmisülten
bár senkiházi, senki vagy,
bár ellobbant világaid
pernyéje, korma marja lelked,
tudod, tudod, hogy újrakezded.
Lényed gyönyörű ontológiája:
sivatagban is, a senkiföldjén
életed újra felfakad!

Katedrális

A törmelékből is katedrálist!
A pozdorjává szétzúzott szavak
szilánkjaiból is: a dadogásból
valami szépet, ami megmarad.

Aranymosó

Aranymosóként majd belőled is kimossa
néhány arany-szemcséjű percét az idő.
Nehéz, súlyos sárba süppedve élsz te most, a
kétségbeesés dagálya benned egyre nő!

Szennyé szennyeződtél te is a földi szennyben,
medred mélyében árad, hömpölyög a sár,
csak álmaidban élsz a tiszta, messzi mennyben,
lényed bozótos partja elvadult mocsár.

Tested-lelked iszapja hömpölyögve
árad, mocskot sodorsz, görgetsz örökre,
akár egy elítélt, elkárhozott folyó.

A sötétség leülepedett ereidben.
Mint az aranymosó az aranyat, az Isten
kimossa mégis életedből, ami jó.

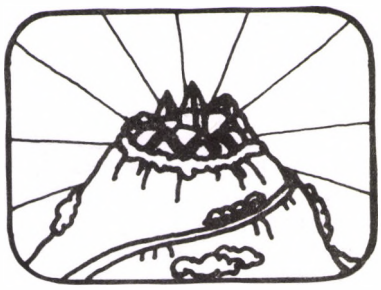

Gyökössy Endre

Birkózás Istennel Istenért

Illés története

1Kir 16,29 – 2Kir 2,11 és Lk 9,28-36

(Kivonat)

Akik a történelem szemével nézik, ezt mondják: milyen jól ment annak a két királynak, akik Illés korában uralkodtak, Omrinak és Achábnak!... A dolognak azonban van felülnézete is.

Acháb felesége Föniciából (politikailag ügyes házasság!) hozta magával az isteneit is: Baált, a férfiasság és hatalom istenét és Asérát (Astarte), a szexualitását. Micsoda összecsengés: az elmúlt idők két nagy pszichológusa is pont erre alapozta elméletét!... Freud ezt mondja: minden a szexualitás! Adler ezt mondja: minden a hatalom! Milyen modernek voltak már akkor ezek a fóniciaiak!... A két alapösztönből már akkor istent csináltak. Mi azóta már mitológiátlanítottuk ezt a két alapösztönt, és úgy áldozunk nekik...

Van azonban valaki: Illés — héberül Elijahu, azaz: él a Jahve! „Azt hiszed, hogy előtted állok, király? Az Úr az, aki előtt állok!” Ott képviseli ezt, ahol „Oh, a zsidók Istene halott — éljen a hatalom és éljen a szerelem!” — De ahol mi azt hisszük, hogy „pont”, ott Isten nem pontot tesz, hanem azt mondja „és...” És valami újat kezd.

Van még egy vers itt arról is, hogy kivel kezd újat Isten. Egy gileádi zsellérrel. Egy kis szürke emberrel. Jakab ezt mondja: „Illés hozzánk hasonló ember volt...” (Jak 5,17). De zsellér létére ismeri azt, ahogy Mózes záradékolja a törvényt (5 Móz 28), és — merjem így mondani: szaván fogja Istent?! Az Újszövetségben van még egy ilyen merész ember: a kánaánita asszony, aki szaván fogja Isten Fiát.

Illés csak onnan vehette a bátorságot, hogy zsellér létére odaálljon Acháb elé, hogy előzőleg már Isten előtt is állt. Aki az Igére ráteszi az életét, akörül lassan átkristályosodik az élet...

A mi félelmeink abban gyökereznek, hogy úgy állunk kis és nagy diktátorocskák elé, hogy előzőleg nem álltunk Őeléje.

Illésről olvasva el is hiszem, hogy a megdöbbenéstől végigszaladt a hátán a hideg.

Aztán újra szól az Úr Illéshez.

Mikor szól az Isten? Ha azt, amit korábban mondott, megértettük és meg is tettük. Mint a lelkigondozott, aki azt kapta feladatnak, hogy béküljön ki a haragosaival. Hónapok múlva találkozik vele a lelkész az utcán és elcsípi: — Miért láttam olyan régen? — Jövök nemsokára! Kilenccel már kibékültem, kettő van hátra...

Aki ilyen komolyan veszi, az meggyógyul.

Akihez nagyon régen szólt már az Isten, az csöndes órájában nyomozzon vissza: nem az-e a baj, hogy Isten hiába várja...

Ha sokáig nem engedelmeskedünk, akkor keres valaki mást.

Honnan lehet tudni, hogy Isten üzen-e vagy a saját képzeletem játszik velem? Amit Isten üzen, az legtöbbször ellentétben van azzal, amit megszoktam a magam gondolataitól, a kényelmemből kilökdös. Az, amit Ő üzen — így tudnám mondani — különb nálam. Nem eszelném ki magamtól. Nagyon mélyről rájövök valamire, belőlem jön, mégis: felülről! Mint Noé, mint Ábrahám, mint Mózes... Értelmetlenségnek, szinte esztelenségnek tűnő, és ugyanakkor óriási áldozatot, fáradságot kívánó dolgok. Erejüket meghaladónak érzik... Ismertetőjel? Az első mozdulat az, hogy „nem!”

„... megparancsoltam, hogy tápláljanak téged OTT”. Nem máshol! Ott! Ha máshova mégy, mint Jónás...; végül neki magának kellett kinyögnie: „Miattam van az a nagy vihar!” Illés tudja, hogy oda kell mennie, ott kapja meg a falat ennivalót, hogy éhen ne haljon az általa megprófétált szárazságban.

Ha elhagyod a helyed — ám menj, de félő, hogy üresen marad a tarisznyád — vagy a szíved. Mint Péter, akinek megmondta Jézus: Te embereket fogsz halászni. Amikor a keresztrefeszítés után mégis újra elmegy halakat halászni — üres a hálója.

A Kérith patak mellett töltött idő nem elvesztett időnek van szánva! Fel tudjuk-e használni? Mint az a latinban tudós évfolyamtársam, aki a világ végére került egy pici faluba. Mit lehet ott csinálni? Azóta Kempis könyve magyarul az ő hangján is szól — az ő lelkében pedig úgy, ahogy a fordítás munkája minden olvasgatásnál mélyebben beitatta.

Nem kapkodni kell, hanem figyelni. Lehet, hogy Isten ma téged akar táplálni hollójával. De az is lehet, hogy téged hív hollójának, szolgálni, táplálni valakit.

Illés biztosan gondolkodott, mi dolga neki a Kérith mellett. Két célja biztos volt ezzel Istennek. Az egyik: menteni. Megmenteni Illést azoktól, akik vállukra kapták volna: „Ilyen ember kell nekünk, aki meg meri tenni, amit mi nem!”...

Megmenteni azoktól is, akiknek a szándékait zavarja az ilyen beszédű ember, akik számára úgy jó a világ, ahogy gurul, előnyeiket hordozva. Nem is tudom, mi lehetett volna a nagyobb veszély Illés számára: ha vállon veregetik, vagy ha agyonverik?

Isten másik célja: nevelni. Megtanulni, hogy az ő órája sose késik, legföljebb a miénk jár össze-vissza.

Aztán Sareptába küldi Illést, ami „olvasztó tégely”-t jelent.

Van valami különös stílusa az Isten menetrendjének. Amikor felsőbb osztályba kezd íratni minket, akkor előbb lefelé visz az út. Én nem tudom, hogy hányadik osztályba jársz Nála, Testvérem. Lehet, hogy mostanában mondod éppen, hogy „Most már elég, Uram, ha ez a Te szereteted, akkor hagyd abba!...”

Illés most úgy kezdi az új osztályt, hogy pogány vidékre kell mennie, pont oda, ahonnan Baált és Astartét importálta a király, akik ellen küszködik. És egy özvegyasszonyra kell rászorulnia. Fel sem tudjuk fogni, micsoda megaláztatás! Ahhoz, hogy bárki jól tudja kijárni az osztályokat, tudnia kell valamit: nem az a lényeg, hogy *hol*, hanem az, hogy *hogyan*.

Hogyan állod meg a helyedet? Ha fáradt vagy, erősítsd meg a másikat! Ha szomorú vagy, vigasztalj! Ha már-már halni szeretnél, rázogass fel valakit a depresszióból!

Az éhhalálra készülő özvegyasszonnyal is iskolát járat Isten. Illés kérése az első neki. Nem is tudom elmondani, milyen pimasz kérés volt ez ott. Az özvegyasszony és fia éhhalál szélén, és Isten embere azt kéri, hogy utolsó maradékukból is előbb neki készítsen ételt. A második osztály ennek az asszonynak a számára a fia betegsége. Amikor baj van, akkor először mindig mások felé robbanunk: „Mit vétettem ellened, Isten embere?!” Aztán felsejlik valami: „Azért jöttél, hogy eszembe juttasd álnokságomat és megöljed fiamat?”

A régi alchimisták azt mondták, van egy „ezüst pillanat”. Az ezüst forrásakor van egy pillanat, amikor már és még nem rotyog, amikor olyan, mint a tükör, és a fölébehajló meglátja benne az arcát. Akkor ki lehet önteni a formába.

Itt az ezüst pillanat a szenvedések olvasztó tégelyében, amikor az özvegyasszony meglátja az arcot. „Te próféta vagy, és a te beszéded igazság.” Ez az a pillanat!

Minden idők legnagyobb pszichológusa, Jung azt állította, hogy az igazi, empatikus lelkigondozást nem lehet könyvekből megtanulni. Arra csak a szenvedés képes megtanítani valakit.

Abban az időben, amikor elég volt csak

rámondani valakire, hogy református, és jöttek érte a zsoldosok, egy kis faluban mégiscsak összegyülekeztek a hívek karácsonyt ünnepelni. Hirtelen hatalmas zsoldos katona lépett be az ajtón: — Most pedig hangosan mondják el a Miatyánkot! Egy Miatyánknyi időt adok, azalatt, aki akar, menjen el. — Nem volt mit tenni, a gyülekezet szépen, csöndesen mondta a Miatyánkot, s egyre kevesebben maradtak. Mikor az Ament mondották, azt mondja a zsoldos: „Be lehet csukni az ajtókat... Én is református vagyok. A méltatlanok már elmentek, lehet kezdeni az úrvacsorát.”

Acháb tipikusan ember. Amikor nincs eső és éhinség van, bűnbakot keres. Meg elindul, füvet keres az állatoknak. Csak befelé nem keres, önmagában...

„És mikor meglátta Acháb Illést, ezt mondta neki: Te vagy-e az, Izrael megháborítója?”

Olyan, mint az alkoholista, aki telileheli a vonatfülkét pálinkabűzzel, aztán egyszer kintről visszajőve ránkmordul: „Miért nem nyitnak ablakot?”

Illés Jézus előfénye. Jézusról mondják, hogy Ő a felforgató. „Inkább egy pusztuljon el, semmint az egész nép!”

Van valami abban az emberben, aki nem egyedül jár, valami, ami kisugárzik, valami, amit nem lehet megmagyarázni. Az emberi pszichét lehet magyarázni, de ami a mélyén van, az isteni Lelket, a Pneumát — azt nem. Az vagy tud hatni, vagy nem, de ha kisugárzik, az erő.

Az egyik karácsonykor egy tanárnő felbíztatta a gyerekeket: — No, kiabáljatok a Jézuskának, hozzon cukorkát! — A gyerekek kiabáltak, ő hagyta egy darabig, aztán így szólt: — Na látjátok! De most én kiabálok: János bá', hozza be a cukrosládát! És az ajtó nyílt, és János bá' behozta a cukrosládát...

Felháborodva mesélték ezt a szülők. Néztek rám, hogy én nem csóválom a fejem. — Láttak már maguk Bambinót, Christkindet, Jézuskát a hóna alatt karácsonyfával? — Már a Tiszteletes úr is rombolja a hitet?! — Ne tessenek Jézus nevében hazudni! A hazugságokról egyszer ki kell derülniök, hogy nem igazak. A nem igaz bálványok ledőlnek. Ott, ahol a pap arra kellett, hogy esőért imádkozzék, és arra kellett, hogy a föld megmaradjon, ma már csak öregasszonyok vannak a templomban, hiszen az öntözést kitalálták, a föld nem maradt meg, hát akkor minek az Isten?!

Illés imádsága milyen rövid! Talán csak egy percnyi. Egész nap kiabáltak Baál papjai. És mi van benne? Én? Nekem? Miattam? Számomra? Ötször is szerepel benne: Te!

Sokszor hallom, hogy nincs értelme imádkozni. Hát nincs is akkor, amikor azzal van tele az imádságunk, hogy nekem, értem, a gyermekeimnek add meg... Illetve nem is tele van, hanem ebből áll.

Nem szeretek szimbolizálni. Szeretem logikusan nézni, hogy az Ótestamentum történetei hogyan sodorják az időket és a történéseket egyre közelebb Jézushoz. De itt lehetetlen nem gondolni arra, hogy ez a tűz-leszállás a Pünkösdre emlékeztet előképként.

Bartimeus történetének utolsó mondata: „... és követte Jézust”. Nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy egészen a keresztig. És talán Jézus szemének lecsukódása egy fokkal még jobban megnyitotta Bartimeusét. Hosszú út vezet az ószövetségi „szemet-szemért”-től Jézusig..., aki már nem úgy tett volna, mint Illés (aki saját kezűleg ölte meg a bizonyság után a Baál prófétákat).

Illésen aztán magán is majdnem beteljesül a szemet-szemért. A királyné megfenyegeti, és Illés elmenekül. Nem azt válaszolja, hogy állok elébe, az Úr velem van! Elveszti a talajt lába alól, mert nem érzi, hogy jogos volt az Úr nevében így fejezni be az igazságtételt. Összeomlik. Ül messze, még a száműzöttek földjén is egynapi járóföldre a pusztában. Mikor akar az ember meghalni? Amikor úgy érzi, hogy nagyon eltévesztette az életét.

Aztán elaluvék a fenyőfa alatt. Én hajlok afelé, hogy közben nem ébredt fel, hanem az egész az angyallal és evéssel-ivással egy ún. grandiózus álom. Aki a nagy álmok lélektanát ismeri, az tudja, hogy hallatlan pszichikus energiák szabadulnak fel a transzcendens és immanens összeérésekor — ez képesít 40 napos étlen-szomjan gyaloglásra. (A 40 mitikusan is kerek szám, pl. Mózes 3x40 éve, élettanilag is épp ennyi a kibírható. Jézus a lélektani eltöltöttség után stb.)

„Mit csinálsz itt, Illés?” Kérdezett már Isten ilyeneket mástól is. „Ádám, hol vagy?” „Káin, hol a te testvéred?” Vagy Júdástól: „Barátom, miért jöttél?” Ezek nem olyan kérdések, amikre választ vár. Hanem még egy lehetőség a megkérdezettnek, hogy utoljára tud-e őszintén és becsületesen válaszolni, megfordulni lelkében. Ha Illés most becsületes lenne, valami ilyet válaszolna: „Téged akartalak szolgálni, de beképzelt lettem, túllőttem a célon, leöldöstem embereket, nagyon bánt, bocsáss meg!” De nem ezt mondja Illés. Hanem szép, kegyes szövegbe takaródzik most is: „Nagy búsulásom van az Istenért, mert elhagyták a te szövetségedet... a te prófétáidat fegyverrel megölték...” Most jönne az, hogy én meg őket öltem meg — de ezt kihagyja! „... és csak egyedül én maradtam meg, és engem is halálra keresnek...” Én... engem... Volt idő, amikor nem így imádkozott!

Akkor Isten tanítást ad neki. A tűz, a vihar előtte megy, szolgái, de Ő nincs azokban. A szelíd tanítás után újra kérdezi: — Mit csinálsz itt, Illés? Értesz-e már?

Erre Illés elmondja ugyanazt: „Nagy búsulásom van az Úrért... ”

Bocsássátok meg, hogy ilyen antropomorf módon beszélek az Istenről, de itt mintha megcsóválná a fejét és ezt mondaná: — Hát, édes gyermekem, süket vagy még te! — És tartalék állományba helyezi a prófétáját. Azaz: „És monda az Úr néki: Menj el, térj vissza a TE utadon...!” Nem az ÉN utamon... Tedd meg visszafelé azt az utat, amelyen idefelé egészen más lehetőséggel jöttél. „Kend királlyá Hazáelt Siriában...” (ez lesz majd Izrael ostora) „... és Jéhut, Nimsi fiát kenjed királlyá Izraelben... ” (ez meg Izrael legnagyobb gyilkosa lesz) „... és Elizeust... pedig kenjed prófétává A TE HELYEDBE.” Hát ilyen az, amikor egy próféta alkalmatlannak bizonyul a szolgálatra, és megy a maga útján. Nos, jó, ha nem értitek, hogy ez nem az én akaratom, akkor főjetek meg a saját véres levetekben.

Talán nem kellene olyan sokszor azt kérdeznünk, hogy bizonyos dolgokat „miért enged meg az Isten”!

Isten sokáig hallgat. Illés valahol meghúzódik, nem is tudjuk, hol. Ha Isten szólna, említve is lenne. De nem szól. Keserves idő lehetett ez Illés számára!

Mi történik közben? Acháb sétálgat a kertjében, és zavarja, hogy kerítésbe ütközik. Nem kell ahhoz királynak lenni, hogy valaki szűknek érezze az életterét. Achábnak becsületére legyen mondva, előbb becsületesen próbálkozik. Nábót azonban nem adja sem cserébe, sem pénzért a telkét. Aki ismeri az ószövetségi törvényt, tudhatja, hogy Nábót fogvacogva ugyan, de a törvénynek engedelmeskedik. Királya kéri az atyai örökségét, de Jahwe nem engedi. Acháb hazamegy, és letargiába esik. A pszichológia infantilis regressziónak mondja ezt. S ekkor megint felesége lép, és az történik, ami minden ilyen esetben történni szokott, mióta ember az ember. És milyen „évásan” történik megint. „Én majd neked adom” — mondja Jezabel.

Kirakatper kezdődik. Ó, a hatalom mindig nagyon vigyáz a látszatra! Még isteni törvényt, jogot, böjtöt is belekever. Összefog az állam és az egyház, meglobogtatni, ami meglobogtatandó annak jegyében, hogy a végén el ne maradjon a lényeg: a megkövezés. Örök emberi történet, és Isten irgalmazzon mindenkinek, aki félelemből jó végrehajtója ezeknek.

Biztos volt olyan is, aki nem értett egyet, mint Nikodémus meg Arimateai József egy későbbi hasonló perben, talán még figyelmeztették is Nábótot: — Menekülj, mi nem akarunk bántani, de tudod, mit lehet tennünk...? — Tényleg, mit is lehet tenni?! — Mintha Isten nem lenne Isten!...

Valaki ezt később önként vállalja, hogy fölötte is győzzön a hatalom. Vállalja, hogy lássuk: mégsem lehet megölni az igazságot. Megkorbácsolni lehet, szembeköpni is lehet, megfeszíteni, meggyilkolni is lehet — megölni mégsem lehet.

Nábótot megkövezik és Acháb elindul elfoglalni a szőlőjét. „És akkor szóla az Úr Thesbites Illésnek, mondván...” Talán másfél évtized telhetett el, mire az Isten újra szól félretett prófétájának. És — különös, de logikus az Isten stílusa — oda kell visszamennie, ahol hibázott. Csak ott lehet

újrakezdeni-folytatni. Aki felebarátját lopta meg, ne a templompénztárba fizesse be a jóvátételt! Nem lesz nyugodt a lelkiismerete!

Hogy örülhetett Illés! Újra szól hozzá az Úr! Küldi Achábhoz, a régi ellenfélhez: „... és szólj hozzá, mondván: — Így szól az Úr..." Nagyon nagy dolog ám ezt kijelenteni: Így szól az Úr! Nem: én, Illés! Hanem: „Ezt mondja az Úr: ugyanazon a helyen, ahol felnyalták az ebek Nábót vérét, ebek nyalják fel a te véredet is!"

Tíz-egynéhány év elég lehetett Illésnek, hogy megtanulja: vér egyenlő vérrel, bűn egyenlő büntetéssel.

Képzeljük el a történetet: megy Acháb a gyönyörű szőlőbe, selyemben, mögötte két testőre, s egyszercsak elétoppan egy kócos, nyers ember, és elmondja, amit az Úr elmondani rábízott. Elakad a lélegzete és ezt mondja: „Megint rámtaláltál, ellenségem?"

Vajon Illés volt Acháb igazi ellensége? És Jezabel a jóakarója? Mikor tanulja már meg az ember, hogy ki a barátja és ki az ellensége? Acháb egy életen át azt hiszi majd, hogy Jezabel akar jót neki és Illés rosszat. Mi lett volna, ha ezt mondja: „Te vagy az egyetlen, aki valaha is a jó utat akartad nekem, fogjunk össze!"

Illés halála előtt van, és ha megnézzük utolsó útjait, látjuk, hogy egész élete pereg le még egyszer azokban. Először felmegy, egészen magasra, Béthelbe, mint amilyen magasan volt, amikor legyőzte Achábot. Aztán le, az ország legmélyebb pontjára, Jerikóba. Végül a Jordánig, az ország határáig, az élete határáig. A legősibb szimbólum élet és halál mesgyéjén a folyó. Minden mítosz magja: üzenet. Csak meg tudjuk-e fejteni? Nem az az érdekes itt sem, hogy a kimondhatatlant hogyan kísérli meg az ige leírni: tüzes szekérrel vagy más jelképekkel — hanem az, hogy Illés nem a „halál"-lal találkozik, hanem...

Egy hozzánk hasonló ember... akivel mégis — Isten járt.

Erőszakellenes Fórum

Az Erőszakellenes Fórum alapelvei, céljai

1. A Fórum az emberi jogok, az általános humanizmus alapjain áll.
2. Erőszaknak tekintjük az emberi jogok megsértését, és küzdünk az erőszak minden formája ellen.
3. Kiállunk az általános hadkötelezettség mielőbbi megszüntetése mellett.
4. Fellépünk a fegyverek illegális és legális tartása és terjesztése, az erőszak kultusza, a kínzás és a megfélemlítés ellen.

Az Erőszakellenes Fórum eddigi tevékenysége

1991 augusztus 6-án, a nemzetközi Hirosima-napon aláírásokat gyűjtöttünk

— az általános hadkötelezettség megszűntetése és a hadi kiadások csökkentése érdekében,
— annak érdekében, hogy a készülő új fegyvertartási rendelet ne vezethessen a lakosságnál lévő fegyverek számának növekedéséhez.

Az utóbbi ügyben gyűjtött aláírásokat küldöttségünk átadta a Belügyminiszteriumban, ahol szóban is kifejtettük álláspontunkat. (Sajnos, akciónk olyan értelemben eredménytelen volt, hogy a rendelet szövegén nem változtattak. Eredményes volt viszont olyan értelemben, hogy a problémára felhívtuk a figyelmet.)

A Hirosima-napon felvonulást és demonstrációt rendeztünk.

Kezdeményeztük, hogy az iskolákban, a honvédségnél és a börtönökben biztosítsák a vegetáriusok jogait is. Az Ideiglenes Koordinációs Bizottság megbízottai levélben fordultak az illetékes miniszterekhez.

Támogattuk az alábbi akciókat:

— A Transznacionális Radikális Párt tüntetését 1991 november 22-én a Kossuth téren a háború ellen, valamint Szlovénia és Horvátország elismeréséért.
— Az Alba Kör által szervezett tüntetést a békéért bebörtönzöttek nemzetközi napján, december 1-én (Hősök tere, jugoszláv nagykövetség előtt).
— A Budapesti Anarchista Csoport és az Ifjú Szocialisták által kiadott nyilatkozatot a kelet-európai nacionalizmusok ellen, valamint az ezzel kapcsolatos demonstrációt 1991. december 13-án a Kossuth téren.

Elhatároztuk, hogy a Jogsértettek Egyesületével együttműködve figyelmet fogunk fordítani a katonasággal kapcsolatos problémákra (jogszabályok; tragédiák okai).

Kérjük azokat a személyeket, szervezeteket, akik csatlakozni akarnak a Fórumhoz, jelentkezésüket írásban közöljék. A Fórumhoz csatlakozóktól kérjük, közöljék azt is, hogy a Koordinációs Bizottság munkájában részt kívánnak-e venni. Különösen várjuk azon szervezetek csatlakozását, amelyeknek kitűzött céljai humanitárius jellegűek (például: emberjogi, egészségvédő, kisebbségi, vallási, állatvédő, béke-, nő-, zöld-mozgalmak).

A Fórum Koordinációs Bizottsága minden páros hét péntekén ülést tart a Jogsértettek Egyesülete irodájában: Budapest, VI. Nagymező u. 38. fsz.17.

Minden erkölcsi támogatást köszönettel fogadunk

Ideiglenes Koordinációs Bizottság

Jelentkezéseiket az alábbi címeken várjuk:
Erőszakellenes Fórum (Raul Wallenberg Egyesület címén)
1082 Bp., Baross u. 61.
Kapcsolattartás: Tihanyi Gyula, 1056 Bp., Nyári Pál u. 3. Tel: 137–3162

Renata M. Erich (Bécs)

A ténylegesen létező egyház Magyarországon

Ha azt vesszük észre, hogy az egyház népe belefáradt, vagy tiltakozik is a hierarchia olyan intézkedései ellen, melyeket már nem tölt el a II. Vatikánum szelleme — ez pedig Nyugat-Európában így van —, akkor megállapíthatjuk, hogy Magyarországon a katolikus egyház vezetősége a liturgián kívül mindmáig semmiféle zsinati újítást nem engedett meg, sőt még csak nem is törekedett rá.

Még nem birkóztak meg egykori politikai hatalmuk elvesztésével, a brutális üldöztetéssel, mindenekelőtt azonban a kommunista hatalom birtokosainak tett engedményeik időszakával. Kemény nyomás alatt már 1950-ben aláírtak a püspökök egy megegyezést az állammal, mely az egyházat gyakorlatilag az állam érdekeinek szolgáltatta ki. Kötelezték magukat, hogy „mindazon személyek ellen, akik a Magyar Népköztársaság törvényeivel szembenállnak, ... az egyházi törvények szerint járnak el”. (A megegyezés szövegének fordítása in: I. András, J. Morel, Bilanz des ungarischen Katholizismus /A magyar katolicizmus mérlege/, Heimatwerk-Verlag, München 1969.) Az Állami Egyházügyi Hivatal döntött ugyanis minden fontos kérdésben, a hatalomnak csak a jelvényét biztosították a püspökök és az egyház számára. Ezért a templomok homlokzatát renoválták, a püspökök pedig palotáikban ültek anélkül, hogy kapcsolatuk lett volna a néptől szintén teljesen elszigetelt plébánosokkal. Ha például egy pap fiatalokat mert maga köré gyűjteni, a püspököket utasították, hogy büntessék meg őt. Minden püspök mellé odahelyeztek egy titkárt vagy irodaigazgatót, aki a legszorosabb kapcsolatban állt az egyházügyi titkárral. A párt megértette, hogy — eredeti terveiktől eltérően — nem lehet az egyházat harminc év alatt felszámolni, tehát megváltoztatta taktikáját, és elhitette, hogy most már nem üldözi a vallásos világnézetet, hanem csak a „klerikális reakció” ellen harcol.

A Vatikánnal folytatott hosszabb tárgyalásokat 1964-ben a Róma és a kommunista kormányzat között létrejött részmegállapodás aláírásával zárták le. Az egyház ezzel elérte, hogy öt üres püspöki helyet betöltöttek, az állam pedig mintegy hivatalosan egyetértett az úgynevezett „vallásszabadsággal”. Ennek a megállapodásnak a szövegét máig sem hozták nyilvánosságra. A „szenvedő egyház”, a bezárt papok és hívők és maga Mindszenty bíboros, aki az Egyesült Államok követségén talált menedéket, úgy érezték, hogy elárulták őket. A magyar kormányzat nyomására a Vatikán végül arra indította a bíborost, hogy akarata ellenére kiutazzék, és később felmentette őt hivatalától. Ez volt az ára a további püspökök kinevezésének.

A báziscsoportok ellenállnak

Nem a megalkudni nem hajlandó bíboros volt az egyedüli tüske az állam szemében, ugyanilyen mérget jelentettek számára azok is, akiknek feudális gondolkodásmódot nem lehetett ugyan a szemükre vetni, de mégsem akartak belenyugodni az egyház megtűrt „sekrestye-egzisztenciájába”. Minél komolyabban vették ezek a föld alatt létrejött báziscsoportok a kereszténységet, annál dühödtebben üldözték őket. E csoportok közül sok elsősorban az állam által nem engedélyezett szerzetesrendek tagjainak találkozóhelye volt (pl. a Regnum Marianum). A legnagyobb megütközést a Bulányi György piarista szerzetes körüli „Bokor”-csoportok váltották ki. Az egykori egyetemi lelkész tízévi börtön után újra főleg értelmiségi fiatalokat gyűjtött maga köré, akik komoly vitákat folytattak vallásos kérdésekről. Nem kérdéses, hogy ezek a csoportok olyan pasztorális igényeket elégítettek ki, melyek kielégítésére akkoriban a lebénult hagyományos egyházi struktúra képtelen volt. A hivatalos pártszervezeteken kívüli közösségek létrehozása azonban el nem tűrt ellenzéki tevékenységnek számított és szigorúan tilos volt. A püspökök helyeselték az állami üldözést, végül azonban különbséget tettek a „jó” és „rossz” báziscsoportok között. Ez azt jelentette. hogy a „rosszak” nem voltak hajlandók együttműködni a püspökökkel és plébánosokkal. Mindenesetre ez az együttműködés a papokkal akkoriban egyáltalában nem volt lehetséges sem a jók, sem a rosszak számára. Végül aztán, mikor egyes Bokor-tagok lelkiismereti okokból megtagadták a katonai szolgálatot, nemcsak lecsukták őket, hanem Lékai, az akkori primás „egyházrombolóknak” és „félrevezetőknek” bélyegezte őket. Bulányi maga éveken keresztül hiába fáradozott, hogy szóba elegyedjék a püspökökkel. Azt a véleményt képviselte, hogy a püspökök nem dönthetnek szabadon, és ilyen körülmények között az engedelmességi kötelezettség sem állhat fenn. Az ügy a Hittani Kongregáció elé került. Ez tizenkét pontot fogalmazott, amelyet Bulányinak alá kellett írnia. Bulányi azonban a „Dignitatis humanae” zsinati dokumentumból vett kiegészítéssel írta alá a papírt: „Senkit nem szabad akadályozni abban, hogy lelkiismeretét kövesse”. Ezzel a magyar püspökök és a Hittani Kongregáció nem elégedtek meg, amit Ratzinger bíboros azzal indokolt, hogy a kiegészítés „mindent szubjektivizmusba” visz. Bulányit eltiltották a nyilvános misézéstől és a prédikációtól, és ez a tilalom mindmáig fennáll. A kommunista rendszer bukása után felhívták Bulányit, hogy a megváltozott körülmények között kiegészítés nélkül írja alá a tizenkét pontot. Ha ezt megteszi, feloldják az ellene hozott büntető rendelkezéseket. Bulányi számára lelkiismereti kérdés, hogy részt vehet-e egy ilyen „ködösítésben”. A kérdést nem akarta egyedül eldönteni és megkérdezte a Bokor tagjait, akik túlnyomó többségben ellene voltak az aláírásnak. Csalódást okozott számukra, hogy a hatalomváltás után semmi megújulás nem következett be. A Bokor-csoportok ma már nem az ellenzék szelleméből élnek, tevékenységük lelkigyakorlatokra korlátozódik, beállítottságuk fogyasztásellenes, és senkit sem bántanak. Bulányi írásai „eretnekgyanúsnak” számítanak, többek között azért, mert véleménye szerint a püspököket a népnek kellene választania.

A világiak félre vanak szorítva

Magyarországon a hatalomváltásban és annnak előkészítésében az egyház nem vett részt, inkább az a benyomása az embernek, hogy erre nem volt felkészülve, és máig sem alkalmazkodott az új viszonyokhoz. A múlt feldolgozása, ami nyilván elengedhetetlen feltétele a gyümölcsöző újrakezdésnek, máig sem történt meg. Nehéznek tűnik megválni a régi, megkedvelt elképzelésektől. A régmúlt feudális életformát nem felejtették el. Az egyházat ebben bizonyos módon a kommunista párt is megerősítette. A párt vallásellenes volt ugyan, de ugyanakkor el volt kötelezve egy szigorúan párton belüli ortodox hierarchiának is. A marxizmusban éppúgy tilos volt másképp gondolkodni, új, demokratikusabb utakat keresni, mint — máig terjedően — a magyar püspökök között. A fordulat után ugyan Várszegi Asztrik püspök, a jelenlegi pannonhalmi főapát lett a Magyar Püspöki Konferencia titkára. Azon fáradozott, hogy megoldja a fennálló nagy problémákat. Ez év márciusában azonban lemondott erről a hivataláról, és — többek között — azzal indokolta szokatlan lépését, hogy „az utóbbi időben egyre erősödött a bizalmatlanság ellenem és munkatársaim ellen”. Most legalább Pannonhalmán ápolja kapcsolatait a külfölddel,

terjeszti a szakismereteket és bevonja a világiakat is építőmunkájába.

Nem merek vállalkozni annak megítélésére, hogy a Vatikán keleti politikája több bajt háritott-e el, mint amennyuit ártott. Az azonban teljes bizonysággal kijelenthető, hogy nemcsak a kommunista indoktrinálásnak köszönhetően vesz részt ma a katolikusok alig több mint 12 %-a a vasárnapi szentmisén. Az értelmiség, amely a vallásban már jóval a bukás előtt a lét értelmére vonatkozó kérdésekre keresett választ, ez ügyben a hivatalos egyház részéről máig nem kapott választ.

Nagy jelentősége volt viszont a Nyíri Tamás professzor által 1978-ban alapított levelező oktatásnak. A beiratkozottak száma 1991/92-ben már 1000 körül mozgott. A 3000 eddig végzettnek azon reménye, hogy az egyháznak segítségére lehet, mindenesetre illúzió maradt. Ahogy a fordulat előtt az állam nem engedélyezte együttműködésüket, és megbízásából — gyakran nevetséges kifogásokkal — a püspökök tiltották meg, úgy ma egyszerűen tudomásul sem veszik, hogy teológiailag képzett világiak állnak rendelkezésre. Emellett a papok száma folyamatosan csökken. Sokan vannak, akik vasárnaponként hat misét celebrálnak. Legtöbbjük az újra engedélyezett hitoktatás követelményeinek sem felel meg, sem fizikai, sem lélektani szempontból. Ennek ellenére máig vannak a Püspöki Konferenciának olyan tagjai, akik azt követelik, hogy hitoktatást csak papok végezhessenek. Mivel ez gyakorlatilag lehetetlen, helyettesíthetik őket a világiak, de csak akkor, ha a helyi plébánostól erre meghívást nyernek. A teológiai minősítés nem abszolút követelmény, a pedagógiai még kevésbé.

Mindenekelőtt az asszonyoknak kell hallgatniuk az egyházban. A teológiai akadémián mindig jó tanulók voltak, most azonban világosan nemkívánatosak. Egy spirituális például azért akart egy régtől bevált könyvtárosnőnek felmondani, mert „nagy mellei vannak". A teológiai fakultást az 50-es évek végén leválasztották az egyetemről, „akadémiává" fokozták le, és a püspöki konferencia irányítása alá helyezték. Az ott elsajátítható tudás szélsőségesen konzervatív. Nyugaton régóta közkincsnek számító ismeretek eretneknek számítanak. Az új felsőoktatási törvényt most dolgozzák ki. Eközben szó van arról is, hogy a teológiai fakultást visszatagolják az egyetembe. Szegeden Gyulay püspök megbízta városának teológiai professzorait, hogy készítsenek a kérdésről szakvéleményt. Arra a véleményre jutottak, hogy egyetértenek a visszatagolással. A püspöki konferenciának egy — saját kijelentése szerint az Opus Dei-hez nagyon közelálló — tanácsadója azonban határozott ellenvéleményen volt, mert szerinte a teológia így elveszítené autonómiáját. A püspöki konferencia csatlakozott véleményéhez. Az ügy most a parlamentben fekszik, de mivel Andrásfalvy kulturális miniszter jó barátja Seregély püspöknek, a püspöki konferencia elnökének, rendszerint az ő véleményét képviseli. Hogy a „német viszonyok" harapódznának el, ez szinte minden egyházi méltóság számára horror-elképzelés.

Mindezek ellenére vannak kisérletek, hogy választ adjanak a világiaknak a kor nyomasztó kérdéseire. Ilyen például a Lelkipásztori Intézet Budapesten, melynek rendelkezésére bocsátottak ugyan egy egyházi épületet, de csak 170 000 forintot kap évente. Ez a csepp a forró kőre érthető, ha az ember tudja, hogy a püspökök „nem tudják, tulajdonképpen mire is volna jó egy ilyen központi szervezet". Az ott foglalkoztatott világiak feleannyit keresnek, mint amennyit elhagyott állásaikban kaptak. Találkozókat szerveznek a tizennégy-tizenöt lelkiségi mozgalom számára, a püspökök azon feltétele mellett, hogy Bokortagok nem vehetnek rajtuk részt. Párbeszédre kész plébánosoknak — az egész országból mintegy harmincnak — nyújtanak évi négy-hat alkalommal lehetőséget a véleménycserére. Most egy szinódus kisérletét tervezik. Ennek a „modellplébániának" minden résztvevője egy vagy több világit vihet magával. Két egyházmegyében zsinati folyamatot próbálnak beindítani. Többek között egyéves tanfolyamokat kínálnak a néhány már müködő lelkipásztori segéderő számára, kétéves kommunikációs képzést és hároméves társadalomtudományi tanfolyamot. A mintegy 300 hallgató a hétvégéit áldozza erre. A világiak egyházi tevékenységének egyik legelkötelezettebb ellenzőjét, Pápai győri püspököt éppen most bízták meg ennek a Lelkipásztori Intézetnek felügyeletével.

A püspökök restaurációs magatartása miatt az egyház növekvő mértékben veszíti el tekintélyét egy olyan társadalomban, mely a demokráciáért és az európai érettségért fáradozik. Ez — úgy látszik — annyira elbizonytalanítja az egyházat, hogy a püspöki konferencia gyakorlatilag semmiben sem dönt, és az égető kérdésekben alig hallatja szavát.

Egy ilyen kérdés például az egyre nagyobb nyomás alá kerülő cigányoké. Ma mintegy 800 000 él az országban. Ők az első áldozatai a racionalizálásnak, és veszítik el munkájukat. Legtöbbjük embertelen körülmények között „lakik", alig tudják táplálni gyermekeiket, a szükséges képzést még kevésbé tudják biztosítani számukra. A tanulatlanok pedig fokozott diszkrimináció alá esnek, mindenütt nem kívánatosak. Ki vállalná el problémájukat, ha nem az egyház?

Aki — mondjuk a rádióban — meg meri mondani a véleményét, a nyilvánosság rendkívüli visszhangjával találkozik. Így például a magasan kvalifikált Nyíri Tamás kiérdemesült professzor. Szinte ő az egyetlen, aki ezt megteheti anélkül, hogy diszkriminálnák, mert őt már nem lehet letenni. Ezért — hozzájárulásával — rövidítve idézem az egyházhoz intézett kivánságait.

... *(Lásd ÉV 1992.1. szám).*

Fordította: -elká-

(**Forrás:** Orientierung 1992.07.31.)

„CSALÁDI GONDOSKODÁS"

(Személyes segítségnyújtás erdélyi testvéreinknek)

A Dorcas Alapítvány különösen nagy szükségben lévő erdélyi családok támogatásához munkatársakat keres. Úgy gondoljuk, hogy sokan vannak, akik szívesen segítenének, de kapcsolataik nincsenek, utazni nincs lehetőségük, és anyagi helyzetük is csak kisebb mértékű segítségnyújtásra ad lehetőséget.

Keresünk olyan családokat (személyeket), akik vállalják, hogy egy erdélyi családdal kapcsolatot tartanak, támogatják. Ha valaki szívesen ír néhány levelet, és évente tud háromszor ezer forintot áldozni erre a célra, kérjük, jelentkezzék. A jelentkezők számára részletes tájékoztatást küldünk a munkáról, és megküldjük a támogatásra szoruló család címét.

Ezeket a címeket erdélyi keresztyén testvéreink gyűjtötték össze. A négyhavonta befizetendő ezer forint adományért szeretetszolgálatunk egy alapélelmiszerekből összeállított tartalmas csomagot juttat el a támogatott családhoz. A nagy tételben vásárlás jelentős árengedményeket jelenthet, és az autóval kiszállítás lehetővé teszi, hogy megspóroljuk az igen magas postai költségeket és elkerüljük a postai „elkallódás" veszélyét.

Aki részt kíván venni ebben a szolgálatban, kérje részletes tájékoztatásunkat. Címünk: *Dorcas Alapítvány Regionális Irodája, 6100 Kiskunfélegyháza, Wesselényi u. 7.*

Damásdi Dénes
ref. lelkipásztor

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Iskolakerülés büntetve — jeles

Egy szombati napon délidőben, mi, harmadikos kistörpék elszomorodva olvasgattunk egy hirdetményt Törpeháza Főterecskéjén. Az állt rajta, hogy aznap délután előadást tart egy bűvész a völgybeli falucskában. Eltüntet egy embert. Igen ám, de abban az esztendőben délután jártunk tanításra a törpeházi iskolába. Egyik társunk azonban, a nagyhangú Nevenincs gondolt egyet...

Néhány perc múlva tanítónk, Mosolygós bácsi előtt álltunk, és Nevenincs így szólt:

— A múltkor, amikor jól viselkedtünk, meg tetszett ígérni, hogy teljesíteni tetszik egy kérésünket. Azt kérjük, hogy ma délután ne legyen tanítás, meg szeretnők nézni a bűvészt. Lehetne ez tanulmányi kirándulás is.

Mosolygós bácsi elmosolyodott:

— Iyesmiért nem maradhat el a tanítás. A fortély, amin az eltüntetés alapszik, nem tananyag.

— De minket akkor is érdekel! Tartozik is vele Mosolygós bácsi, hogy teljesíti egy kérésünket!

— De nem akármilyen kéréseket! A fortélyt pedig magam is megmutatom nektek, majd megcsináljuk dobozokból a bűvészszínpadot.

Nevenincs most hosszasan hallgatott, majd nagy elszánással így szólt:

— Mi mégis inkább a bűvészt néznők meg, ott szeretnők kilesni a fortélyt! Ne tessék haragudni ránk, ha nem lennénk ott délután az iskolában!

Azt hittük, összeszidja Mosolygós bácsi, de most is csak mosolygott:

— Hogy ne legyetek ott? Az éppen olyan lehetetlen, mint eltüntetni egy embert!

Miután kijöttünk házacskájából, Nevenincs magukhoz vezetett minket, levelet írt egy rajzlapra, és felolvasta nekünk:

— Kedves Mosolygós bácsi! Ne tessék minket rosszaknak gondolni, amiért üres a tanterem. Jogunk volt elmenni. Mosolygós bácsi a hibás, nem tartotta meg ígéretét. Szerető és tisztelő tanítványai. —

Megdöbbenve hallgattuk. De ugyanakkor láttam az arcokon, büszkék is voltunk rá, hogy ilyen nagy eseménynek vagyunk cselekvő részesei. A kicsiny kerekfejű Diócska azonban megszólalt:

— Ez a levél rosszul esnék Mosolygós bácsinak!

De Nevenincs csak legyintett, aláírta nevét, azután Bérci Bercinek nyújtotta a tollat. Utána én írtam alá. Aztán Piciszemű, Napraforgó, Pojáca meg Körte Törpe. Diócska ellenben így szólt:

— Azt mondta Mosolygós bácsi, lehetetlen, hogy ne legyünk ott az iskolában. Akkor tehát okosabb, ha meg sem próbálok lemenni a bűvészhez.

Nevenincs az arcába kiáltott:

— Áruló! Soha többet nem szólunk hozzád egy szót se!

Diócska szomorkásan mosolygott:

— Akkor szervusztok! — és elment. Ebéd után a tanterem ajtajára tűztük a levelet, és lementünk a völgybe, a faluvégi rétre. Ott állt a bűvész sátra. Megbeszéltük, hogy bemenet előtt körüljárjuk, kilessük a fortélyt. Abban a pillanatban azonban, hogy odaértünk, megkondult a toronyóra, és elütötte a háromnegyed hármat. Mi pedig megálltunk, egymásranéztünk, és Piciszemű így szólt:

— Most indul Mosolygós bácsi a házából az iskolába!

Nevenincs ráförmedt:

— Tudjuk, hogy most indul! Minek ezt most emlegetni?!

Napraforgó eközben már a pénztárhoz lépett, és mentünk mindnyájan utána. Bérci Berci ezt mormogta:

— Okosabb is minél előbb bemenni, az előadás után is leskelődhetünk.

Miután megálltunk elől a sötét színpadocska közelében — mert padok nem voltak —, s miután beszélgettünk a már bent lévő falubeli nénikkel meg bácsikkal, nézegetni kezdtük — főként Nevenincs buzdítása következtében — a sötét, függöny nélküli színpadocskát. De megkondult eközben ismét a toronyóra és elütötte a hármat. És Törpe nyugtalan hangon ezt mondta:

— Most látja meg Mosolygós bácsi a levelet!

Nekem azonban eszembe jutott valami és ki is mondtam:

— Nem látja meg, levette Diócska, hogy ne essék rosszul Mosolygós bácsinak.

Nevenincs most énrám förmedt:

— Nem meri levenni azt, amit én tűztem oda!

De a többiek nekem adtak igazat:

— De leveszi! Már le is vette. Amikor negyednégyet ütött az óra, Pojáca ezzel fordult hozzánk:

— Mit gondoltok, megtartja a tanítást Mosolygós bácsi annak az egy szem Diócskának?

Körte Törpe, mint aki már gondolkozott ezen, tüstént válaszolt:

— Megtartja. Még felelteti is mindenből, kitűnőre, jutalmul, amiért nem jött velünk.

Miután elütötte az óra a félnégyet is — ekkor már zsúfolva volt a sátor —, a színpad hirtelen kivilágosodott. Keskeny és mély volt, mint valami kapualj. És semmi más nem állt a háttér előtt, csak egy szék. A bűvész a pénztár felől jött a nézőtérre, és fölkért valakit a közönségből, jelentkezzék eltüntetésre.

Nógrádi bácsi, a fuvaros jelentkezett. Kivezették oldalt a sátorból, és néhány másodperc múlva megláttuk őt a színpadocska mélyén. Leült a székre. A bűvész ezt kiáltotta:

— Hókusz-pókusz, hale-hopp! — és amikor kimondta a hoppot, elsötétült a színpadocska, de szinte ugyanabban a pillanatban ki is világosodott. De ekkor már üres volt a szék. Most ismét mondta a bűvész:

— Hókusz-pókusz, hale-hopp! Egy pillanatnyi sötétség, és megint ott állt Nógrádi bácsi.

Ámultam-bámultam. A toronyóra azonban ütni kezdte a háromnegyed négyet, és az ámulással együtt eszem-

be jutott, hogy ilyenkor szokott szünetet adni Mosolygós bácsi. Nézte a színpadot Bérci Berci is, de oda is hajolt hozzánk:

— Mit gondoltok, Diócska most egyedül szaladgál az udvaron?

Pojáca ezt mondta:

— Nem szaladgál! Már felelt mindenből, és most együtt elmennek.

Piciszemű duzzogós hangon motyogta:

— Mosolygós bácsihoz mennek. Megcsinálja Mosolygós bácsi Diócskának a színpadot!

Nevenincs haragosan tekintett ránk, de elárulta, hogy már ő is gondolkodott ezen, és kijelentette:

— Dobozkirályhoz mennek!

Majdnem kiáltva mondtuk mindannyian:

— Hát persze! — Magától értetődőnek láttuk, hogy Diócska figyelmeztette Mosolygós bácsit, hogy a legkönnyebben a dobozgyűjtő kistörpénél, Dobozkirálynál állíthatják össze a színpadocskát.

Eközben egy falubeli kisfiú, Füleki Jancsi foglalta el Nógrádi bácsi helyét. A bűvész pedig átváltoztatta Jancsit majmocskává! Azután a majmocskát vissza Jancsivá.

Amikor a sátorból kijövet mindnyájan egyszerre tekintettünk föl Törpeháza felé, nyilvánvalóvá lett, hogy egyikünknek sincs kedve kukucskálással, fortélyleséssel tölteni az időt. A gyorsaság meg, amellyel megindultunk fölfelé, azt a közös szándékot is tudatta velünk, hogy minél előbb bocsánatot akarunk kérni.

Egyenesen Dobozkirályékhoz mentünk. Már a kertbe is kihallottuk a besötétített szobából Mosolygós bácsi magyarázó beszédét. A színpadocska az asztalon állt, és két gyertyavég égett benne, egy-egy elrejtett rekeszben. Mosolygós bácsi ránk tekintett, mi meg szinte egyszerre mondtuk:

— Ne tessék haragudni, hogy nem voltunk ott az iskolában!

Elmosolyodott:

— Dehogyis nem voltatok ott.

Összenéztünk. Úgylátszik annyira haragszik, hogy megvetése jeléül beszélni se akar arról, amit tettünk. Nevenincs el is vörösödött, és így szólt:

— Tessék megbocsátani, amit a levélben írtam!

Most már én is megszólaltam:

— Azt nem olvasta Mosolygós bácsi! Diócska levette!

Mosolygós bácsi Diócskára nézett:

— Miért vetted le?

De Piciszemű válaszolt Diócska helyett:

— Azért vette le, hogy ne essék rosszul Mosolygós bácsinak.

Mosolygós bácsi megint elmosolyodott:

— No lám. Tudtok ti mindent, ami az iskolában történt! Hát miért mondjátok, hogy nem voltatok ott?

Most már Körte Törpe is megszólalt:

— Annyit biztosan tudunk, hogy Diócska mindenből felelt és mindenből kitűnőt kapott.

Mosolygós bácsi csodálkozott:

— Minek ezt emlegetni? Ott voltatok, hát tudjátok. Ha nem lettetek volna ott, azt sem tudtátok volna, hogy Dobozkirálynál találtok meg!

Ekkor Nevenincs kiáltott fel:

— Diócska figyelmeztette Mosolygós bácsit a Dobozkirályra!

— Hát persze, hogy ő. Na, ezt is jól tudjátok. De hiszen meg is mondtam én délben, lehetetlen, hogy ne legyetek ott!

Most már Nevenincs is elmosolyodott:

— Köszönjük, hogy nem tetszik haragudni, amiért lent voltunk.

Mosolygós bácsi rábámult:

— Hát mégis azt hiszed, hogy lent voltatok? Mondd hát akkor el a fortélyt!

Nevenincs olyan bamba arcot vágott, hogy nevetésben törtünk ki. Nevetett Diócska is:

— Ha lent lettetek volna, tudnátok a fortélyt. Nem nehéz kitalálni, nézzetek a színpadra!

A megvilágított mély színpadocskán egy játékszékecske állt, Dobozkirály húgának bababútoraiból. A székecske ülésén egy szem diót láttunk. Körülötte hét bogáncs.

— A dió: Diócska. A hét bogáncs ti vagytok. No lássuk hát: el lehet-e tüntetni a hét bogáncsot az iskolából?

Diócska lassan mondani kezdte:

— Hókusz-pókusz, hale-hopp! — és egy pillanatnyi sötétség után csak a dió volt a székecskén.

Mondta ismét:

— Hókusz-pókusz, hale-hopp! — megint egy pillanatnyi sötétség, és ismét ott volt a dió körül a hét bogáncs.

Nevenincs felkiáltott:

— El lehetett tüntetni!

De Mosolygós bácsi levette a színpadocska fedelét:

— Nézzetek bele!

És mi ámulva láttuk, hogy a színpadocskán, ott, ahol a széket véltük, csak tükör van, székből pedig kettő is van ott, de rejtve, mindkét oldalon egy-egy, majdnem szemközt a tükörrel, az egyik székecskén dió, körülötte a hét bogáncs, a másik székecskén pedig csak egy szem dió. A néző pedig aszerint látja hol az egyik, hol a másik székecskét, hogy az elsötétítés pillanatában melyik felé fordítja a tükröt a bűvész.

Miután hazakisértük Mosolygós bácsit, a kertajtó előtt Nevenincs így szólt hozzá:

— Köszönjük, hogy nem tetszik megbüntetni minket.

Mosolygós bácsi elmosolyodott:

— Amikor bementem ma az osztályba, Diócska ezt mondta nekem: »Itt vannak a többiek is! Csak úgy látszik, mintha nem volnának itt. Tessék csak felhívni felelni akármelyiküket, és tessék beleegyezni, hogy ma kivételesen feleljek helyettük!« Ebbe én készségesen beleegyeztem.

Ekkor Mosolygós bácsi elkomolyodott. Folytatta:

— És így történt, hogy mindegyikőtök kapott ma egy-egy kitűnőt. Nevenincs nyelvtanból, Moha írásból, Napraforgó földrajzból és így tovább. Ha ez tinektek nem büntetés, más büntetéssel nem szolgálhatok. Szervusztok!

Soha életemben nem hittem, hogy az is lehet büntetés, ha kitűnőt kap valamiből az ember. Ekkor megtudtam, lehet. Hosszú ideig álltunk lehajtott fővel, szótlanul a becsukódott kertajtó előtt. Még egymásra is féltünk ránézni. Hát még Diócskára! Rettenetes volt a gondolat, hogy ha majd fölemeljük a fejünket és ránézünk, akkor őelőtte még jobban fogjuk szégyellni magunkat, mint amennyire máris szégyelltük egymás és önmagunk előtt.

A bűn keresztje

B.J.-né rendelkezésünkre bocsátotta ezt az „élménybeszámolót”.

Sokat töprengtünk azon, hogy közöljük-e. Különféle vélemények hangzottak el: „Úgy tűnhet, hogy jóváhagyjuk az ilyen megoldást.” „Pedig ez előre kitervelt emberölés.” „Bűnügyi eljárás indítható a magánklinika orvosa ellen...” stb.

Végül úgy döntöttünk, hogy a felhatalmazás birtokában közreadjuk. Szeretnénk a most folyó abortusz-vitához egy ilyen „adalékkal” hozzájárulni. Vitaindítónak is szánjuk, és várjuk olvasóink hozzászólásait. A felelősség kérdését szeretnők előtérbe állítani: Ki a felelős? A cserbenhagyó apa? A magánklinika orvosa? A jelen társadalom? Az Isten? Ki mennyiben bűnös? Van-e bocsánat az apa, az anya, az orvos stb. számára? Hogyan lehetett volna erkölcsileg kifogástalan megoldást találni?

Ezekkel az utólagos kérdésekkel merjük Olvasóink kezébe adni ezt a döbbenetes és sokkoló írást — a világosabb látás megtalálása reményében.

A szerkesztőség

Fázom, reszket az egész testem. Ahogy körbetekintek, megakad a szemem a hőmérőn: 25 fokot mutat. A szép, almazöld színű csempe a mennyezetig ér.

A műszerek csillognak, mintha újak lennének, pedig biztosan nem a részemre vették, hogy ezt a tisztességtelen dolgot levezessék velük. A hálóing egyszerű, amit rámadtak, nincs semmi cicoma, sima fehér krepp. Minden aranyat levettek rólam, a nyak- és bokaláncom a táskámba került. Olyan érzésem volt, mintha a halálba mennék, pedig ebben a történetben a hóhért én játszom.

Hangokat hallok, csendesen, suttogva beszélget az orvos az ápolónővel. Megnézik még egyszer a leleteimet, vérnyomást, pulzust mérnek. Tudom, hogy magasabb, hiszen a helyzet sem a megszokott. Bekötik az infúziót, amibe többféle gyógyszert fecskendeztek. Szembe velem a falon egy fehér óra hetet mutat.

Hetet, mint ahány hónapig tartott a kapcsolat köztünk, és ahány hónapos — kis híján — a magzat. Már az első héten tudtam, hogy nem szabad szóba állnom vele, túl fiatal hozzám, mégis egyre jobban belemerültem.

„Jaj, itt az első fájás. Szegény szép babám! Bocsásd meg, hogy elválok tőled!” Nem szeretett az édesapád, csak játék voltam neki, kis kitérő, semmi más. Becsaphattam volna azzal, hogy a tudtán kívül a világra jössz, de mit értünk volna vele? Kevés a pénz, már csak napi 200 Ft-ra futja. Abból pedig hárman nem tudtunk volna megélni.

„Itt a második. Úgy látszik, tíz percesek.”

Nincs körülöttem senki, magamra hagytak. Megértem, harminchét évesen a vajúdás is hosszabb. Az jutott eszembe, hogy szeptemberben, az első két hétben minden este csak beszélgettünk és mondtuk a magunkét. Csüngtünk egymáson, vidámak voltunk, jókat nevettünk. Nagyon szerettem a szemét. Lágy tekintetében jóindulat, emberség látszott.

„Bocsásd meg, kicsim, nagyon fáj, és tudom, hogy nem tudsz segíteni. Nagyon pici vagy.”

Az ágy feletti korláton nincsenek lemarkolt festéknyomok, mint a legtöbb szülőszobában. A vasat csak egy kézzel tudom szorítani, legszívesebben összetörném.

— Hogy van? — kérdezi az orvos.

— Tíz percesek...

— Hosszú lesz!

Látom tekintetén a megvetést. Eszembe jutnak az öleléseid, amelyek nagyon őszintének tűntek.

„Megint az az őrületes fájdalom! A derekam, a medencém, ahogy az izmok dolgoznak!” — Szomjas vagyok, de tudom, nem ihatom. Próbálok a kellemes, szép emlékekre gondolni. — „Csak bírd ki tavaszig!” — Vajon mit hozott volna a tavasz? — „Nem foglak elhagyni, nyugodj meg!” — Én elhittem, mint egy kisiskolás. „Mikor szomorú voltál, vigasztaltalak, mikor beteg voltál, ápoltalak. Hontalan voltál, befogadtalak.” — Mondd, miért tetted ezt velem? Miért nem voltál őszinte hozzám?

Még csak nyolc óra. A fájdalmaim öt percesek és egyre hosszabbnak tűnnek.

„Szegény pici fiam!”

Bejött az orvos. A szülőágyhoz tolták az ultrahang készüléket.

A monitoron látszik, ahogy tiltakozol: „Még ne, még nincs itt az időm!” Bocsáss meg, kérlek, ha tudtam volna, hogy terhes vagyok, nem vártam volna idáig. Hiszen rendesen menstruáltam, csak az a kemény gombóc volt furcsa, ahogy hasra fordultam esténként. A kórházban nem vállalták, most egy magánklinikán vagyok. Jó pénzért megértették, hogy nincs hova szüljek, hiszen nincs lakásunk, és nincs miből eltartsalak, mert nincs biztos állásom.

Pedig, kicsi Márk, nagyon szerettelek volna, hidd el! Simogatnám rózsaszínű bőröcskédet, finom selymes hajad. Etetnélek, gondoználak, csak legalább biztos állásom lenne és fedél a fejünk felett.

„Borzalmasak a fájdalmaim!”

A nővér törölgeti a homlokomat. Nem jajgatok, csendesen tűröm, amit a sors rám mért. Szeretném összekulcsolni a kezem, hogy könyörögjek Istenhez, bocsássa meg vétkemet.

Cudar és kegyetlen ez a világ, hová vihettelek volna? Hová bújhattunk volna, ahol biztonságban vagyunk? Nem találtam megoldást. Édesapád úgy hagyott el, hogy még magyarázatot sem adott. „Nem akarok neked fájdalmat okozni” — ez nem indok. Sajnos, nem mert őszinte lenni. Tudod, kicsi Márk, az őszinte szó nagyon fáj, de ha rájön az ember, hogy becsapják, az még jobban. „Istenem..., tulajdonképpen neki is itt lenne a helye. Végig kellene néznie a születésed és halálod.”

Tíz óra, a perces fájások között csak képek ugranak be. Valami őrületes lelki fájdalom markol belém, ami a testi kínnál is borzasztóbb.

Látom, ahogy a kicsi magához öleli Vikit. Játszik vele, nevetnek. Márk, csillagom, ez neked nem járt volna, nem adhattam volna meg. „Őrületes a meleg. A kínoktól van” — gondolom. „Ki kell bírnom, muszáj. Vár otthon a nagylányom. Neki csak én vagyok, senki a világon. Ki kell bírnom...” Tizenegy óra tíz perc. Milyen komikus: megkordult a gyomrom, pedig hozzászokhatott már, hogy délig nem jár az étel. A hajamról a nyakamon át a lepedőre folyik a verejték. A hálóing rámtapad.

Az orvos a lábamra húzza a fehér csizmát. Burkot repeszt. Kérlek, Márk, segíts! Istenem, bár itt lennél, hogy megoszthatnám veled a bűn terheit. Túl nagy árat fizettem ezért a szerelemért. Hordom életemben a bűntudatot, ami alól senki sem oldozhat fel. Nincs megbocsátás!

B.J.-né

Jiří Wolker

BALLADA A MEG NEM SZÜLETETT GYERMEKRŐL

Először egymásra nevettek,
azután egymásba szerettek
a parti lámpa fénykörében,
ahol a víz rohan sötéten,
ahol tétova emberek járnak
— vízre hullt fények? árnyak?
aztán egy csókban
egymásra találtak.

A szerelmesek gazdag emberek,
kincsük számlálhatatlan rengeteg:
karok, szemek, keblek meg ajkak.

„A városból fehér ösvény vezet,
elindulok veled,
hogy kinn a határban,
ezüstös gabonaföldön,
rozstáblák közt, füves dűlőkön
osztozzunk minden
egymásnak-termett kincsen,
mielőtt hamuvá omlana,
vagy szárnyat bontana
és elsuhanna,
mint a tűzmadár!"

A határban már éj bolyongott.
Mindkettő szomjazott
és szomjat oltott.
Fiataloknak is szabad szeretni.
Szegényeknek is szabad szeretni.
Az ember szeretetből született.
A határban már éj bolyongott.
Először elhúzódott,
riadtan védekezve.
Végül magát megadta szerelemre.

Vedd el hát hús-vér testemet.
Neked adom, nincs vétek abban.
Hús-vér szívem úgyis tied,
már neked adtam.

Férfi és nő a szerelem.
Kenyér és kés a szerelem.
Felvágtalak, megszegtelek,
kezemre élő vér csepeg
szegett kenyérből.

Elvánszorgott lassan hazáig.
Nem lába: szeme vitte el az ágyig,
feküdt
didergető gyehenna-vánkosán.
Azon az éjszakán
gyermek fogant szívén.

A négy csupasz fal
sírdogált csak éjjel,
azt sírta: nehéz lesz, nehéz,
éhes szájat győzni kenyérrel.

A hold a háztetők felett
kétszer apadt, kétszer kerekedett,
mikor harmadszor
görbe penge lett,
gyermekszáj suttogott
a csendben:
anya, anyám,
a szerelem vagyok.
Engedd, hogy megszülessem!

Így szólt a szíve alatt.
Kedveséhez szaladt.
Hideg volt és kopár a férfi szobája,
mint nehéz fő,
ha csuklik gyenge vállra.

Mikor már tudták mind a ketten,
az ágy szélére ülve
gyűjtötték az erőt szívükbe
a gyilkoláshoz kétségbeesetten.

„Szívünk
manapság, kedvesem,
szívünk, s még ezreké
csak annyi, mint egy kocsmai
pohár, keserű ajkak szomját oltani.
Vér ömlött bele
— szeszt ittunk belőle.
Szerették egymást százak, ezrek,
de a gyermek nem született meg.
Neki sem szabad, a mienknek.
Nem bűn ez.
Ez a szegénység."

Sötét folt lett a nap.
Fénye veszett a csillagoknak.
Az orvos ajtaján kopognak
a szeretők.
Jaj, oda nem fehér ösvény vezet,
lépcső-kálvária.
Soká, soká kell várnia
a két embernek az előszobában,
míg a zárt ajtó sárga, ferde
rést nyit a riadt szemek előtt,
s szól: „A következőt!"

Az orvos keze karbol,
szavai jégszilánkok:
„Én beteg nőket
nem gyógyíthatok,
és csak törött dolgokat reparálok."

Levette blúzát.
Ujjaival a mellén
gyászindulót dobolt.

Ó, asszony,
asszony, hallod
a melledben felizzó hangot?
Még egy kiáltás, egy utolsó,
és csend.

A férfi állt,
a zárt ajtó előtt sokáig állt.
Ő állt, de szeme nem maradt vele,
a nő fájdalmas teste után lépdelt,
mint gyászkocsi után
a magányos kiséret.
Vonít a szél, nyüszít a négy kerék.
Ezt tettem én?
Ezt tettem én.

„Add, kedvesem, a kezedet,
ha majd a lépcsőn
lemegyek veled.
Nem vagyok bátor,
most már sírhatok.
Számlálhatatlan kincseinkből
csak egy üveg gyógyszer maradt
zsebemben.
Csak seb vagyok,
holt gyermek karja
ölel át meredten.

Nem vagyok asszony.
Sír vagyok.
Nézd, úgy lobog szemem,
mint halottak napján
a gyertya lángja,
de meg nem vált senki imája.
A nő is áhítozhat jobb világra,
a nő is sírhat, látva,
hogy a karja gyenge hozzá."

Este
szomorúak a szeretők,
mert lettek temetők.
Sokuknak nincs már könnye sem,
csak ülnek, csendesen.

Felsugaraz a nap az égre,
de kopár ágak meredeznek.
Az emberek szeretik egymást.
De a szerelem nem születik meg.

Nem születik meg?

Fordította: Rab Zsuzsa

Levél a börtönből

A Bokornak az emberi jogokról alkotott nézetei az elmúlt években elég széles körben váltak ismertté. Az Amnesty International jól tudja, hogy a halálbüntetés eltörléséért indított aláírásgyüjtő mozgalomban a támogatók nagy többsége közösségeink köréből adódott. Ezért folyamatosan tájékoztat minket az abolicionizmus (= az eltörlés) helyzetéről szerte a világban. A magyar tagozat révén meg is kértek minket arra, hogy vállaljunk levelezést egy halálraítélttel, aki amerikai börtön siralomházában tölti napjait.
Az ottani törvényhozás és bírósági gyakorlat következtében ugyanis sok halálraítélt évekig vár arra, hogy végső döntés szülessék életéről vagy haláláról. Az Al ezek napjait kívánja egy-egy pillanatra elviselhetővé tenni azáltal, hogy levelezők megkeresésével emberi kapcsolatokat létesít azok számára, akikre nem gondol senki.
Egy barátunk vállalt is ilyen levelezést, most azonban egy másfajta kérés érkezett. Az alább következő írás szerzője, aki a jackson-i „Halálsoron” (több helyről hozzák ide az elitélteket, ezért sokan vannak együtt) várja sorsának alakulását, azt szeretné, ha gondolatai megjelennének nyomtatásban. Persze örülne, ha írnának is neki — s ezt bárki megteheti —, az Al azonban csak azt kérte tőlünk, hogy adjunk helyet levelének.
Ezt megtesszük, s az ő öröme mellett mi egy percre bepillanthatunk abba a világba, ahol páratlan értéke lehet minden emberi szónak. „Börtönben voltam...”
S ki tudja, miért?

(A fordító)

A „Halálsor” valósága

„Mindig úgy gondoljunk a Halálsor lakóira, mintha velünk lennének összeláncolva”

Az igazi Halálsor nemcsak kerítéseket, rácsokat, rossz alakokat és vacak ételeket jelent. Nem, az igazi Halálsort nem kell és nem is lehet az élettel összehasonlítani, legfeljebb a létezéssel. A Halálsor tele van bezárt szívű, elnyomott emlékezetű emberekkel; tele van magánossággal, amely azonban meghagyja az embernek a szeretet és a gyengédség iránti külső és belső szükségét; gondolatokat, vágyakat és érzéseket ébreszt arra, hogy az ember tegyen valami építőt és pozitívat, kényelmesebben létezzék, — de nem: a valóság az, hogy sorozatban tör fel a növekvő, sivár szorongás, kiterjed és feldagad; a bizonytalanság elborít, fullaszt, míg végül felszívódik az ember képzeletébe. Igen, az igazi börtön agonizáló meghiúsulás, gyümölcstelen kétségbeesés és barátságtalan közöny.

Én a Halálsoron lakom. Miért fáj a szívem? Miért hozza meg a levelezés nekem az oly nagyon szükséges örömet és elégtételt elmémben, szellememben és kimerült lelkemben?

Azért, mert körülöttem mindenki elnyomott, halott, és ez rámzúdul. Úgy látszik, hogy tudatos értelmem falai rámzárulnak és rugalmatlanná tesznek. Értelmetlenné, céltalanná teszik az életet, valójában már nem is életté.

Én és a helyzetem állandóan szembekerülünk egy egyoldalú hírezteléssel, egy regénybeli cselszövés látszatával. Könnyen elviselem a bírálatot, a helyreigazítást, a bebörtönzést, még a büntetést is. Ámde a csend, az elszigeteltség, a társadalom, az egyházak, a lelkipásztorok, a keresztények megbocsátani nem akarása több mint rettenetes, ez elgyengítő. Meddig kell várnom, meddig kell kopogtatnom a becsületesek kapuján, míg megszűnik a gyűlöletből és hitványságból eredő kitaszítottság, és a szeretet és a gyengédség kifejezésévé válik? Törődik azzal valaki, hogy megtudja, ki vagyok én, vagy megtudja, mi az a szeretet s jóindulat, amelyet bensőmben hordok? Ah, gyakran szeretném tudni...

Igen, a valódi Halálsor ott van, ahol nagyon sok ember küzd azért, hogy feleletet találjon legyengített, ellankasztott, elkápráztatott önmagában, mivel senki más nincs, aki meg akarná hallgatni vagy legalább megkísérelné megérteni. Ez a végnélküli sablonos foglalkozás helye, ahol maga az idő is rettenetes lecke. Egy kupac reménytelenség. Hogyan érezheti magát vagy legalább próbálja érezni magát megfelelően az ember, ha nem helyesel a társadalom vagy a családtagok? Körülnézek magam körül és csak aljasságot, közönyt és összetört reményeket látok. A „Halálsor” börtönébe bezsúfolt számtalan ember vándorol erkölcstelenségbe és meggondolatlanságba, mert túl sok a gyengédség nélküli nap és túl sok a megkönnyebbülés nélküli undor. Az a legszívszakasztóbb és legfájdalmasabb dolog a Halálsoron, hogy látjuk a társadalom néma drámáját. Azokét az emberekét, akik betérdelnek a templomba csendes imádságra az „Atya” elé, kérve Őt, hogy áldja meg életüket békével, boldogsággal, örömmel, miután lefizették egyházi tizedüket, kivéve azt a nagy adósságot, amely lefizetetlen szeretetadósság alakjában ott fekszik évekig meglapulva lelkükben.

A leginkább leverő és lelkileg lezüllesztő érzés nem a fagyasztó téli hideg vagy a kényelmetlen nyári hőség és nyirkosság, hanem az elővételezett szorongásban való várakozás egy nagyon vágyott levélre, levelezőlapra, vagy egy pár sorra, ami soha nem érkezik meg; tiszta hittel várva családi látogatásra keresztényektől, egy baráttól, s ezzel szemben kiábrándulás, csalódás lesz az ember osztályrésze, mivel senki sem jön... senki nem törődik vele...

A Halálsor sokkal több, mint kétségbeeséssel, bizonytalansággal, aljassággal, közönnyel és hiábavalósággal teli hely. Ez a „pokol zárkája”, amely minden halálra ítélt emberre vár és sokak számára létük hátralévő részére állandó nyugtalanság helye. A szánalom borzalmas terhe lép nagyon sok álmunk, ideánk, érzésünk és gondolatunk helyébe.

Nem a gyorsan ketyegő másodpercek, hanem ebben a szűk 6x8-as cellában naponta eltöltött lassan múló órák termelik ki a már elviselhetetlen magányosságot; azon találom magam, hogy remélek és imádkozom azért, hogy halljak egy régi ismerős dalt a rádióban vagy a TV-ben, de miután nagy gyönyörűséggel meghallgattam a dalt, kést érzek a szívemben, és úgy találom, hogy az elmúlt családi élet és az elmúlt jó idők emléke vad, durva és brutalizált. Rossz a napok zajossága és hiábavalósága, miközben az ember számtalan éjszakán ébren fekszik, nagyon egyedül, kifosztja a lélek magányosságában való sírás, kiszívja és kimeríti testi energiáit. Ah, ha csak, ha csak, bárha...

Szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik odafigyeltek erre az írásra, akik törődtek vele és válaszoltak rá. Ez sokat jelent nekem. Végtelen, határtalan, belső örömet ad; békét, boldogságot és örömet, átvezet a napok ürességén és a félelmetes, rémítő éjszakákon. Kérem...

Victor Vernard Roberts
EF, 129097 G-2-61
P.O. Box 3877
Jackson, Georgia. 30233 — U.S.A.

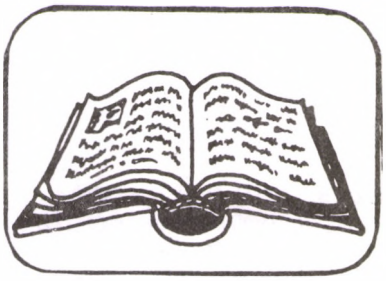

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Kovács Tádé, a novemberieket Vincze József plébános készítette

Október 4. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,5–10 — Ne várj tovább, ha lépned kell

Borongós októberhez illő a helyzet, amelyben Jézus tanítványai felsóhajtanak: Sajnos ezekhez a nem mindennapi megoldásokhoz nem mindennapi energiaforrásra volna szükségünk. 17,4-ben ugyanis azt kívánja a Mester, hogy annak, aki aznap már hetedszer bánt meg minket, hetedszer is bocsássunk meg. A tanítványok nyilván az egyszer egy életben való megbocsátást is szép teljesítménynek vélik. Ezért aztán a napi hetet egészen rendkívüli teljesítménynek. Olyannak, ami csak rendkívüli hittel megáldott, szent emberek részéről lehetséges. — De hogy el ne csüggesszék szeretett Mesterüket, maguk is hajlandónak mutatkoznak e rendkívüli hit várományosai közé feliratkozni. Képtelenség, amit kívánsz, Urunk, de adj hozzá akkora hitet, amellyel képessé leszünk rá, és engedelmes szolgáid, hű tanítványaid leszünk. Minden csak Rajtad múlik. Szállítsd a hitet, és mi szállítjuk a hit gyümölcsét. Mi nem vagyunk gonosz szőlőmunkások, akik vonakodnak beszolgáltatni a gazda jogos járandóságát (L 20,10).

Milyen kézenfekvő, milyen lelkünkből lelkedző az efféle gondolkodás! Mennyire szíven üt minket Jézus válasza, mely ettől teljes mértékben eltér. Az értelme körülbelül ennyi: Nem. Nem adok nektek hitet. Nem mintha nem volna nekem elég, s félnék, hogy kifogy, mint az okos szüzek olaja (Mt 25,9), hanem csak azért nem adok, mert nektek is van elég. Nem az a baj, hogy nincs elég hitetek; az a baj, hogy nem működtetitek azt, ami van. Az elásott mína pedig nem hoz hasznot (vö. L 19,20–22). Aki elássa, az gonosz szolga! Nem szabad lekicsinyleni Isten ajándékát! Aki csak egy mínát kapott, mint bárki más, vagy egy talentumot, mint senki más (vö. Mt 25,24–30), annak azt a keveset kell az Úr rendelkezésére bocsátania, mozgósítania, mint az öt árpakenyérkét vagy a két halacskát (vö. L 9,13–17). És akkor csodálatos dolgok történnek. Megsokszorozódnak mínák, talentumok, kenyerek, halak; odébbsétálnak a hegyek, amelyek két haragos közt éktelenkedtek; kiugranak a helyükből emberemlékezet óta kérgesedő szívós fák, s eltűnnek nyomtalanul, felélesztethetetlenül a szeretet óceánjának fenekén. Ritka fafajta, mely elmerül a vízben, s nem úszik a tetején, mint ahogy az sem gyakori, hogy az ember nem merül el a víz tetején, hanem járni tud rajta (Mt 14,25–31). Az eperfa (szikomor) pedig, melyet Jézus itt emleget, oly szívós, hogy akár több száz évig is mozdulatlanul áll a helyén.

Mindezekhez a csodákhoz pedig mindössze egy mustármagnyi hit kell. Annyi pedig minden élő emberben van. Mert akiben ennyi sincs, az már felakasztotta magát, mint Júdás (Mt 27,5), vagy egyéb módon vetett véget kilátástalan, reménytelen, minden jövőbe vetett hitet nélkülöző életének. A mustármag gombostűfejnyi méretével érzékelteti Jézus — keleti ember módjára — az elképzelhető legkisebbet. Ahogy a magyar azt mondaná: annyi hit kell csak ide, mint köröm alatt a fekete. Nektek pedig több van! Ez Jézus gondolatmenetének további értelme. Ne pihentessétek, ne kíméljétek hát! Dolgozzatok vele! Lusta szolga, amelyik nem dolgozik. Egy rendes rabszolga mindent elvégez, amit gazdája elvégeztet vele, s utána sem hordja fönn az orrát. Tudja, hogy ez volt a dolga, s attól, hogy elvégezte, még csupán szolga maradt, nem lett belőle úr.

Hiszen épp ez a bökkenő, hogy a tanítványok Jézust vagy Atyját szeretnék mozgósítani, s eszükbe sem jut, hogy már meglevő hitük elégséges lehet például a megbocsátás jézusi normáinak teljesítésére. Várnak valamire, amit helyettük végez majd el Valaki. Jézus pedig azt parancsolja nekik, hogy senkire, semmire se várjanak: bízzák magukat az eddig kapottak megtartó erejére. Elég a mának a maga baja (Mt 6,34). Elég a leküzdésére máig összegyűjtött erő! Ne lustálkodjanak, ne kíméljék magukat, ne várjanak elismerő oklevelet, kitüntetést, végbizonyítványt, diplomát, ha tesznek egy lépést, mert utána még meg kell tenniök a többi lépéseket is, egyet, sokat, mindet. A „mind" után ülhetnek csak ahhoz az asztalhoz, amely az ő asztaluk, amelynél fordulnak a szerepek s a Gazda szolgál majd fel nekik. Addig nincs elvégezve az egész!

Október 11. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — Vallásosság vagy emberség?

Egy vaskos eperfa hamarabb tépődik ki helyéről és ver gyökeret a tengerben (vö. 17,6), mint amilyen tempóban felszámolódnak a faji előítéletek, a nemzetiségi villongások. De hittel ez is megoldható. Jézus mestere volt az efféle esetek elegáns megoldásának. Lukács nemcsak az irgalmas szamaritánusról mondott példabeszédet (L 10,33), hanem a hálás szamaritánus történetét is fölveszi evangéliuma szövegébe. Az esemény helyszíne a Jordán folyóra merőleges határvidék Galilea és Szamária között. Az esemény szereplői pedig leprások, akik Mózes törvénye értelmében (Lev 13,45–46) tépett ruhában, gondozatlan hajjal, eltakart bajusszal voltak kötelesek kiáltozni: „Tisztátalan vagyok, tisztátalan vagyok!" A lakott területen kívül kellett tartózkodniok, faluba még bemerészkedhettek alamizsna-kéregetés céljából, de városba már e célból sem. Egészségügyi számkivetettségük vallási, társadalmi, etikai számkivetettséggel járt. Bűnösnek is tartották őket. A leprát főként rágalmazás és elbizakodottság büntetésének tekintették. A betegnek óvnia kellett az egészségeseket a vele való érintkezéstől, ezért volt elriasztó jellegű kiabálásra kötelezve. A vele történő érintkezés ugyanis kultikus tisztátalanságot eredményezett, amit csak költséges fővárosi áldozatbemutatás árán lehetett rendbehozni.

A lepra ma is létező betegség. De ma már egészen jól gyógyítható. Csupán pénz kérdése. Jézus idejében azonban csak annyiból állt a velük való törődés, hogy kirekesztették őket az egészségesek közül, és rokonaik ételt tehettek ki számukra a lakott területek szélére. Jézus népszerűségére jellemző, hogy a társadalomtól elkülönített emberek is tudnak Róla, és segítséget remélnek Tőle. Milyen jellegű segítséget? Nem valószínű, hogy alamizsnát kérnek, inkább gyógyulást. Nevén szólítják és mesternek titulálják Jézust. Azt gondolják Róla, hogy tud segíteni rajtuk, s remélik, hogy akar is. Nem tévednek. De a dolog lefolyása sokkal prózaibb, mint amire számítani lehet. Semmi hókuszpókusz. Semmilyen gyógyító jellegű mozdulat vagy szó. Egyszerűen idéz egy paragrafust, mely gyógyulás esetére van előírva Mózesnél (Lev 13,49;14,2): „Mutassátok meg magatokat a papnak!" A pap elbírálja az eredményt és végrehajtja a rituális szertartást, amelynek eredményeképpen a beteg egészségesnek, a vallásilag tisztátalan tisztának, a közösségből kirekesztett ember visszavehetőnek, a bűnös ismét elfogadottnak számít. — Enélkül minden eredmény érvénytelen. A gyógyulás csak ez által emelkedik — ma úgy mondanók — jogerőre. De mióta lett Jézus ennyire paragrafusrágó? Nos, a paragrafus elhanyagolása súlyos következményekkel járhatott az érintettek számára. Jézus ezért az ő érdekükben idézi nekik. Másrészt a paragrafus teljesítése feltételezi a gyógyulást, ami egyelőre sehol sem látható.

Az érinthetetlen érintettek tehát igencsak komoly bizalomról tesznek tanúságot, ha elindulnak megmutatni a hivatalos szervnek, amit maguk még egyáltalán nem tapasztalnak. Márpedig elindulnak! Jézus módot ad nekik mustármagnyi, vagy annál nagyobb hitük mozgósítására (vö.L 17,6 — előző vasárnap). A történet csattanója el sem hangozhatna, ill. nem is állná meg a helyét e nélkül a szokatlan elvárás nélkül: ne azt várd, hogy sorsod forduljon jobbra, mielőtt cselekednél, hanem cselekedj úgy, mintha már jobbra fordult volna, s úgy is

lesz. A bizalom hiánya bénítja a cselekvést, a cselekvés hiánya nem eredményezhet sorsjobbítást. A hitből származó cselekedet azonban igen.

És éppen ez a csattanó, amit Jézus megfogalmaz a tíz útközben meggyógyuló közül annak az egynek a számára, aki visszajött hálát adni Istennek: „...a hited szabadított meg!” A hited, amelynek erejében éppúgy elindultál szavamra, hogy teljesítsd a vallási előírást, amelyről még nem látszott, hogy érdemes lesz teljesíteni, mint a többi kilenc. A hited, amelynek erejében egyedül te éreztél indíttatást, hogy valami egyénit, valami emberit is teljesíts, mielőtt a vallási előírást teljesítenéd, amelyről közben kiderült, hogy már érdemes lesz teljesíteni. A vallási előírás — mint annyi más esetben — itt is mélyen közérdekű, praktikus, és a teljesíthetőség érdekében egyszerű. A kilenc izraelita számára oly kézenfekvő, hogy eszük ágában sincs másképp cselekedni. Egyetlen ember van a tíz között, aki másképp is tud cselekedni. Ez más nemzetiségű, más vallású. Nem izraelita, hanem szamáriai. Ha pedig ezt Jézus szóvá teszi, akkor az annyit jelent, hogy feltételezi: minden emberben lennie kell egy belső fórumnak, amely még a vallási előírásokat is felülbírálja.

Október 18. — Évközi 29. vasárnap —

Lk 18,1-8 — Üvöltsetek mindenkor az Istenhez, de ne lagymatagon ám!

Mózes ötödik könyvében, a Másodtörvénykönyvben olvasható Mózes éneke, melyet halála előtt zengett a választott nép fülébe. Ennek egyik verse (32,36) így hangzik: „Jahwe igazságot szolgáltat népének, megkönyörül szolgáin...” A 41. vers pedig: „...Érvényt szerzek a jognak, bosszút állok ellenségeimen s megfizetek gyűlölőimnek.” Az ekdikészisz szó bosszúállást, megtorlást, megfizetést, jogérvényesítést, igazságszolgáltatást, számonkérést, büntetést, elégtételt, védelmezést, szabadítást jelent.

Ezt kér az özvegy a bírótól Jézus példabeszédében. De nem kap. Legalábbis egy ideig nem. Kitartó zaklatásaira azonban a gonosz bíró végül is enged, s megteszi, amit kér tőle az özvegy. Ez a példabeszéd olyan sajnálatos, mégis olyan gyakori esetet tár elénk, hogy ugyancsak gondolkodhatnánk a tanulságán, ha Jézus eleve meg nem fejtette volna. A megfejtés bizarr. Azt akarja a tanítványok lelkére kötni, hogy mindig kell imádkozniok, de lagymatagon, hitetlenül soha nem szabad. De hogyan illik a példázat a mondanivalóhoz? Addig még csak rendben volna a dolog, hogy a tanítványokat az özvegyasszonyhoz hasonlítja. De hogyan jut eszébe az Istent, a jóságos Mennyei Atyát egy gonosz bíróhoz hasonlítani? Nos, a párhuzam épp e pikantériája miatt felszólító jellegű.

A megfejtés ugyanis nem azonosítás, hanem ellentételezés révén működik. Amennyire gonosz a bíró, oly jó az Isten. — A bíró továbbá nincs tekintettel az emberekre: közömbös számára, hogy a hozzá fordulónak igaza van–e vagy sincs, rászorul–e az ő védelmére vagy sem, csak az érdekli, hogy mennyi kellemetlenséget okoz neki, vagy mennyi hasznot jelent számára. Isten ezzel szemben jóságos és emberszerető (vö. Tit 3,4). Minden hajszálunkat számontartja (L 12,7; 21,18). Napját fölkelti jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és hamisaknak (Mt 6,45), nem közömbösségből, hanem részrehajlásmentes, ellenségeire is kiterjedő szeretetből. Ez az egyetemesség természetesen nem zárja ki, hogy választottaira is odafigyeljen, azokra, akikre külön feladatokat bíz. — A bíró húzza–halasztja az özvegy ügyének elintézését. Kényszeredett és halogató magatartást folytat. Csak saját kényelme érdekében hajlandó mozdítani a kisujján. Talán tart is egy kicsit az özvegy zaklatásaitól, mindenestre azzal gúnyolódik, hogy még neki talál jönni az asszonyság. Isten viszont sürgősen védelmére kel övéinek. — A bíró nem azért segít az asszonyon, mert ez a dolga, vagy mert megszánta a rászorulót, hanem mert nem volt türelme tovább hallgatni a panaszait. Isten ezzel szemben türelmes: végighallgat minket. Mindenre és mindenkire van türelme odafigyelni, akármeddig, akármikor, éjjel–nappal egyaránt.

Vajon milyen hangot ütnek meg ezek ismeretében a választottak vele szemben? Nos, igen furcsa, ahogyan Jézus kifejezi magát: üvöltenek hozzá. Miért? Süket talán? Nem valószínű. — Üvölt a jerikói vak (L 18,38–39) és a megszállott fiú apja (L 9,38), de maga Jézus is a kereszten (Mk 15,34). A Keresztelő pedig saját magát nevezi Izajás nyomán pusztában üvöltő hangnak (L 3,4). Mindezen esetekben az üvöltés életbevágóan fontos témákra vonatkozik: betegségre, halálra, hivatásra. Ilyen ügyekben az ember ritkán használ hűvös értekező stílust. Üvölt inkább, mint a fába szorult féreg (vö. toportyán féreg — farkas).

Nos, az imádság mindig életbevágóan fontos az ember életében, akkor is, ha gyakori. És Jézus éppen ezt akarja elérni ezekkel a bizarr kifejezésekkel. Üvöltsetek, választottak, éjjel–nappal, akármikor, hangosan és kitartóan jóságos Atyátokhoz! Ne fáradjatok bele, mert fontos az imádkozás! Ne tévesszen meg benneteket, hogy tudja Atyátok, mire van szükségtek, még mielőtt kérnétek (Mt 6,8). Az se tévesszen meg, hogy jóságos és nem kényszeredetten áll mellétek, mint valami gonosz bíró! Ti csak üvöltsetek Hozzá lankadatlan hittel minden kérdésben, amit fontosnak tartotok! Akkor biztosan, de csak akkor számíthattok a meghallgatásra; arra, hogy igazatok, igaz voltotok napfényre kerül és érvényesül. Jaj nektek, ha nem lesz így: ha eljön az Emberfia a világ végén, és nem találja meg ezt a hitet a földön! Legyetek rajta, hogy megtalálja!

Október 25. — Évközi 30., missziós vasárnap —

Lk 18,9–14 — Ha emelkedni akarsz, emelj másokat is!

Ez a példabeszéd a múlt vasárnapi példabeszédet szorosan követi Lukács evangelista saját anyagában. Akkor az imádság erőteljes művelése volt a téma időben és energiabedobásban. Ma az imádság tárgya kerül reflektorfénybe. Mindig és erőteljesen kell imádkozni tehát, de nem akármit. A múlt vasárnap azt állította elénk, akihez érdemes imádkoznunk. A mai azt, amit érdemes imádkoznunk, ill. amit nem érdemes. A múltkor az volt a hangsúlyos, Akinek köréhez folyamodunk, most az, akik köréből folyamodunk.

Hazugságot nyilván nem érdemes imádkozni. Aki Istent is megpróbálja becsapni, azzal nincs mit kezdeni. Erről tehát szó sem esik. Két ember imáját állítja szembe Jézus: az egyik farizeus, a másik vámos. Mindkettőé igaz. A farizeus valóban őrizkedik a köztörvényesek bűncselekményeitől: a rablástól, hamisságtól, házasságtöréstől; igyekszik teljesíteni, sőt túlteljesíteni a vallási normákat: többet böjtöl, mint kötelező, több terményből ad tizedet, mint amennyire kötelezve volna. Mindezért nem is önmagát áldja, hanem Jahwét. Imája semmi tökéletlenséget nem tartalmaz, ami Istent és a maga Hozzá való viszonyát illeti. Egy bökkenő van: Isten nem elégszik meg a vertikális kapcsolattal, Őt a horizontális éppúgy érdekli. Szent János apostol szerint: Ezt a parancsot kaptuk Tőle: „Aki szereti az Istent, szeresse testvérét is!” (1 Jn 4,21). Az ima arra való, hogy Istenhez lendítsen minket, az igaz Istenhez , a szeretet Istenéhez, ahhoz, Aki jóságos és emberszerető (vö. Tit 3,4). Mire jó azonban az ima, amely ezt nem éri el? Amelyben magunk körül forgunk, másokkal közömbösek vagyunk, vagy pláne rosszindulatúak? Az ilyen ima semmit nem ér, sőt káros. Nem igazzá teszi az embert, hanem beszennyezi.

A farizeus imája pedig, sajnos, ilyen. A saját tisztaságát és teljesítményeit szembeállítja az összes többiek, sőt konkrétan a mögötte imádkozó embertestvére bűnösségével és mulasztásaival. Mégpedig nem azért, hogy jópéldájával vonzza, szavával buzdítsa azt vagy azokat; hanem mindössze azért, hogy megvethesse, lenézhesse a többieket, többek közt a szóbanforgó vámost. Nem éhezi és szomjazza az igaz életet (vö. Mt 5,6), mert már lenyelte a bölcsek kövét és elsajátította a tökéletességet. Neki és társainak célozza Jézus az egész példabeszédet, akik azt gondolják, hogy igazak s ebből a pozícióból lenézhetnek másokat. Ez sajnos végzetes tévedés. A tökéletesség abban áll, hogy valaki folyton jobb akar lenni, mint amilyen; és ezt

nem tudja másképpen elképzelni, mint embertársai fokozott szeretésével.

A vámos imája szintén igazságot tartalmaz. Ő valóban bűnös: vagy azokban a bűnökben marasztalható el, amelyeket a farizeus felsorolt, vagy másokban, esetleg másokban is, de ő ezt nem is tagadja. Sőt ellenkezőleg, szerényen és szemlesütve, mellét verve vallja meg Istennek, és irgalmat, bocsánatot kér rájuk. Meg is kapja. Tudja, mikkel károsította meg embertársait, s hogyan kell ezeket jóvátennie. A jóvátétel szándékában már ott tündöklik a tisztulás, a megigazulás virága. Nem tolja magát senki fölé, ezért Isten magasra helyezi őt. Szemben a farizeussal, aki mindenki fölé tolta magát, ezért Isten kénytelen rámutatni, milyen alacsonyan jár még. Nem azért teszi ezt Isten, mert utálja a farizeust, hanem épp azért, mert őt is emelni szeretné. Ahhoz azonban, hogy emelkedni tudjon, akarjon; rá kell döbbennie, mennyire alacsonyan van még. Erre pedig az ún. „szalon–bűnök” birtokában nem könnyű rádöbbenni. A rablás, házasságtörés, gyilkosság a legtöbb társadalom berkeiben „alantas bűnnek” számít, amit szégyellni illik. Ezzel szemben a nagyzolás, a fennhéjázás, más társadalmi rétegek lenézése még sikknek is számit, nemhogy átéreznők bűn voltát, ezért ezeket „szalon–bűnnek” nevezem.

Nagyon alkalmas a mai perikópa a missziós gondolat alátámasztására. Aki egyszer az igaz Isten irgalmával találkozott, az képtelen ezt a felfedezését véka alá rejteni. A hitterjesztés azonban sohasem alapulhat arra, hogy mi különbek vagyunk másoknál, s méltán nézzük le a sötétben botorkáló „ebhitűeket”. Mindig csak azon az alapon közeledhetünk a többiekhez, hogy Isten irgalmas volt hozzánk, bűnösökhöz; s ennek örömét szívesen osztjuk meg másokkal is, akik még nem, vagy nem így találkoztak Vele.

A misszíózásnak, küldetésünk teljesítésének azonban nem szabad kikerülnie saját berkeink farizeusi régióit sem: azokat, akik igaznak tartják magukat, s a kívülállókat megvetik. A Mester sem kerülte ki őket!

November 1. — Évközi 31. vasárnap: Mindenszentek — Mt 5, 1–12a — Tiszták, hősök, szentek

1. A mai nap mondanivalóját csodálatosan tükrözi a Jézus hegyibeszédéből való nyolc boldogság. Akkor juthatunk el az Isten boldog világába, ha már itt a földön a boldogok útját jártuk. Jézus tanítása alapján épülhet maradandó alkotás.

Magyar társadalmunk jelenlegi vergődését látva egy énekünk verssora jut eszembe: „Hadd legyünk mink is tiszták, hősök, szentek. Hazánkat így mentsd meg!” (Hozsanna, 293. ének). Valóban így erősödik, így „boldogul”, így marad fenn egy ország, ahol ilyen emberek élnek.

2. Tiszták.

Ezt a fogalmat eléggé leszűkítették a nemiségre. Tiszta, aki az ösztönvilágát kordában tudja tartani, aki megtartja a VI. és IX. parancsot — mondja a hagyományos tanítás.

Jézusnál e fogalom sokkal tágabb értelmű. Szerinte tiszta:
— akit megtisztított az Ő tanítása,
— aki egyenesen és biztosan járja a szeretet útját,
— aki szép tetteivel áraszt világosságot embertársai között,
— akiben nincsen álnokság, képmutatás.

Mert már elegünk volt a sötét emberekből:
— akik parancsra tapsoltak és cselekedtek,
— akik egyéni előrejutásuk miatt eladták a meggyőződésüket és a lelkiismeretüket,
— akik az értelmes szó helyett erőszakkal és fegyverekkel akartak hatni ránk,
— akik a sötétség hatalmát támogatták.

3. Hősök.

Hős:
— aki magas szinten éli meg az erényeket,
— aki nagy akaraterővel teszi azt, amit jónak lát,
— aki nem kíméli erejét, idejét eszméje terjedéséért,
— aki nem a gyilkolásban, hanem a szenvedések, megpróbáltatások elviselésében tünik ki,
— aki életét is feláldozza eszményeiért.

Mert elegünk volt és van a szájhősökből,
— akik a fegyverek erejében ránkkényszerített példaképek voltak,
— akiknek szavaik vannak, de tetteik nincsenek,
— akik nem merték odaáldozni életüket egy eszméért, inkább véleményt és meggyőződést váltottak egy jobb élet reményében,
— akik csak parancsolni tudtak, de vezetni nem.

4. Szentek.

Szent:
— aki már a mennyországban van,
— aki odaadóan követi Jézus tanítását,
— aki nem azt teszi, amit lehet, hanem azt, amit kell, és hogy mit kell, azt a lelkiismerete szavából olvassa ki, érti meg,
— aki élete feláldozásáig hűséges belső meggyőződéséhez.

Mert elegünk volt és van az álszentekből:
— akik a kényelmesebb életért eladták önmagukat,
— akik Krisztus nevével és tanításával az ajkukon csak a földi karriert keresték és keresik,
— akik saját gyengeségükkele lárulták és lezüllesztették egyházunkat,
— akik hajlandók vért ontani az eszményeikért, de sohasem az önmagukét, hanem mindig a másokét.

5. Ma még mindig vannak tiszták, hősök, szentek. Ezért:

„Zúgjon hát a hálaének,
Szálljon völgyön, tengeren:
A szeretet Istenének
Dicsőség és üdv legyen!
Az egész föld legyen oltár,
Virág rajta a szívünk,
Minden dalunk zengő zsoltár,
Tömjénillat a hitünk!”

(Hozsanna, 280/B ének)

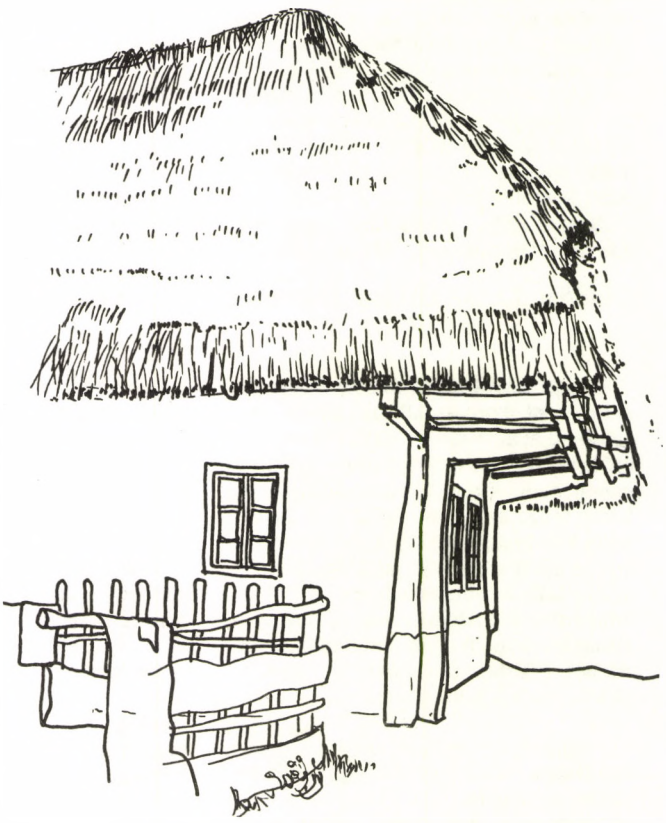

November 8. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — Istennel találkozni életünk legszebb élménye lesz

1. Az ember képzeletvilága elszabadul, mikor a halálról és feltámadásról gondolkodik. Bennünk élnek az évtizedes, évszázados ránkhagyományozott igazságok.

A haláltól való félelem az egyik legáltalánosabb emberi alapállás. Magam is többször álltam haldoklók mellett, ahol a hozzátartozók voltak a legjobban megijedve, elszomorodva.

Olvasmányaim során kezembe akadt egy könyv, amelyet egy olyan ember írt, aki visszajött a klinikai halálból. Ő azt állítja, hogy a halál nem fájdalmas, nem a legnagyobb rettegés, hanem az emberi élet legszebb élménye. Életének az volt legnagyszerűbb Isten-tapasztalása.

Megragadott a gondolat. Talán évszázados mítoszok dőlnek le! Úgy készüljünk a halálunkra, hogy a legszebb élményünk lesz földi életünkben. Talán ezért tapasztaltam azt a nagy megnyugvást, szinte mosolygást a haldoklók arcán? Ezért simulnak ki a meghaltak arcvonásai, és néznek ki úgy, mint akik békésen alszanak?

Mennyi félelmet, rettegést elvesz ez az egyszerű gondolat! Ne féljünk a haláltól és a halálunktól. Istennel fogunk találkozni, és ez már itt a földön is nagy élmény.

2. Az evangéliumban a feltámadásról kérdezik Jézust azok a szadduceusok, akik inkább arisztokratikus, vallási-politikai osztály voltak, mint párt. Az egyszerű népet nem tudták megnyerni maguknak, hiszen gazdag patrícius ivadékok és a papi nemesség tartozott ide. A teológiában a konzervatív irányt képviselték. Csak az Írást ismerték el, a régiek hagyományát elvetették. A sógorházasság törvényét idézik Jézusnak (Mtörv 25,5 skk).

3. Mit állít Jézus a feltámadásról?

— Jézus osztja a nép és a farizeusok meggyőződését, hogy van feltámadás.

— A zsidók azt tartották, hogy a feltámadottak folytatják a földi életet, csak sokkal gazdagabban, minden hiányosság nélkül. Jézus ezt a hitet nem osztja velük. A feltámadottak már az új világnak lesznek tagjai.

— Az új világban nem lesz romlás, erkölcstelenség, hitetlenség, hanem az igazság és a szeretet győz.

— A házasság a jelen világ intézménye. A szellemi létbe került ember már nem végez testi funkciókat.

— Az új világ létmódja halhatatlan, szellemi létmód, mint az angyaloké.

— Feltámadnak az igazak és a gonoszok is, de csak az igazak feltámadása lesz dicsőséges.

— Isten az élőkkel veszi körül magát, nem a holtakkal.

Jézus sokat beszélt az életről. Mindenki él, még ha meghalt is, aki a szeretet szavát és cselekedeteit követi. Aki így tökéletesedik egész életén át, az lesz méltó meglátni a legnagyobb Szeretetet, az Istent.

November 15. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — Az Ige győzelme a világ és képviselői felett

1. E szentírási helyet sokan félreértették; félreértik, akik ebből olvassák ki a „világvége” idejét. Jézus nem a „világvégéről” akar tanítást adni, hanem a tanítványait bíztatja, lelkesíti a nehézségek és az üldözések elviselésére.

2. Jézus óvja övéit a vég intenzív várásától, mert az a felfokozottság fogékonnyá teszi őket a félrevezető hangok iránt. A két lábbal földön járó embert nehéz félrevezetni. A rajongókat, eksztatikusokat sokkal könnyebb.

3. Jézus potosan elmondja tanítványainak — akik csodálják a kőtemplom szépségét, amely templom az antik világ egyik csodája volt —, hogy nem szabad elbűvölnie őket a külsőségnek és a ragyogásnak. Elveszi ámulatukat azzal, hogy elmondja: itt mindent lerombolnak, kő kövön nem marad. Mert Istennek nem szép kövekre, gazdag ajándékokra van szüksége, hanem a szívünkre. Olyan emberekre, akik életükkel mutatják meg: köztük lakik az Isten.

4. Jézus megdöbbentő erővel érzékelteti, hogy a környezet rombolását mindig megelőzi az emberek romlása. Az igazi katasztrófa nem az, ha összedől a házunk, hanem ha mi omlunk össze erkölcsileg, lelkileg. Az erkölcsi romokon könnyű dolga van a félrevezetőknek. A próféták is sokszor figyelmeztettek erre.

„Halljátok, Izrael házának vezérei!... Fejedelmeitek ajándékokért szolgáltatnak igazságot, papjaitok bérért döntenek, prófétáitok ezüstért jövendölnek. És még az Úrban bizakodnak!... Ezért miattatok felszántják Jeruzsálemet, a templom romhalmazzá lesz...” (Mik 3,9–12)

5. A tanítványok üldöztetése a pusztulást jelző események egyike. Jézus szavait a történelem eseményei igazolták: tanítványait egyaránt üldözte a zsidó és a pogány hatóság.

Az üldözés tágra nyitotta a Jézusról való tanúskodás lehetőségét. A tanítványoknak a törvényszéki tárgyalás igehirdetési alkalommá lett, a börtön pedig misszióvá.

Péter, János és István a főtanácsnak, Pál a helytartónak vitte meg Jézus üzenetét, amely elől ezek előzőleg elzárkóztak.

A jeruzsálemi keresztényeknek el kellett hagyniuk a várost, de így tudták elvinni az evangéliumot minden népnek.

6. Jézus azt is igéri övéinek, hogy az üldözések idején a Lélek a szót az ajkukra adja. Sokszor bizonyította már ezt a történelem.

Istvánnal a hellenista zsidók nem tudtak megmérkőzni bölcsességben és Lélekben (ApCsel 6,10). A tanítványokat akarták elhallgattatni, de az ellenfeleknek kellett elnémulniuk.

7. Az egyház kora az üldözés ideje. De az üldözött tanítványok nem védtelen zsákmányai a hatalomnak és az önkénynek. A kitartás adja az élet megnyerését.

„ Aki mást fogságba hurcol, fogságba kerül. Aki karddal öl, annak kard élén kell elhullnia. Ez a szentek állhatatosságának és hitének alapja” (Jel 13,9–10).

November 22. — Krisztus király vasárnapja — Lk 23,35–43 — A kigúnyolt király

1. Az egyházi év utolsó vasárnapja Krisztus király vasárnapja. Azt szimbolizálja, hogy Krisztus királyként fog érkezni az idők végén.

A király politikai töltésű fogalom. Hogyan érthetjük ezt Jézusra?

Csak politikai tartalom nélkül.

A vezetőket földi mintára nevezzük el. Így kapta Jézus is a király címet. Jézus olyan vezető, aki uralomra juttatja eszményét, a szeretetet.

Jézus a vezető, a legelső, de nem kinevezéssel, nem véres forradalommal, hanem a legnagyobb szeretet, a szolgálat erejében.

Neki olyan Országa van, ami nem társadalom, hanem közösség.

Nincs benne:

jog — csak szeretni van jogunk;

erőszak — csak a szeretethatalom;

karhatalom — nincsen büntetés;

engedelmeskedtetés — csak ráfigyelés, ráhallgatás;

erőszakszervezet — csak a szeretet jóra kényszerítő ereje létezik.

Az Isten Országát a szeretet tartja össze, nem a jog és az erőszak.

2. A mai evangélium hallatán kérdezhetjük: lehetséges keresztfán függő, megvert, véres, haldokló király?

Kortársai nevetik a tényt: Jézus a nyakában viszi a táblát a Golgotára: A zsidók királya ez itt! A gúnyolódók nem is sejtik, hogy a valóságot írták fel a táblára.

Jézust mindenki gúnyolja, csak a vele szenvedő lator teszi a kezébe jövőjét: „Emlékezzél meg rólam!...”

3. Jézus életében sok volt a kudarc.

Csalódik a tömegekben — nem a tanítás kellett nekik, csak a gyógyulás, a kenyér, a cirkusz.

Csalódik a tanítványokban — nehezen értik őt.

Csalódik Izraelben — nem sikerült összegyűjtenie a népet Isten Országába. Jeruzsálemet meglátva sírva fakad.

Mint a legnagyobb bűnözőt irtják ki az élők közül. Feltámadása után is kudarcának nyomait, a sebeit mutatja tanítványainak.

Az egyház történelme is azt mutatja, hogy nagyon kevesen vannak, akik tisztán értik és radikálisan követik Jézust.

4. A király szóhoz evilágon ilyen fogalmak csatlakoznak: fényűzés, gazdagság, politikai hatalom, katonaság, ország.

Jézus királyságához is hozzátartoznak

ezek a fogalmak:

— Gazdag volt, anélkül, hogy pénze és vagyona lett volna. Gazdag volt szívben, szellemben, lélekben, irgalmasságban, szeretetben.

— Nagy hatalmat birtokolt — a lelki hatalmat. Neki az emberek meggyőzésére volt képessége, nem a leigázásukra, nyomorba döntésükre.

— Katonája nem volt, de tanítványa igen. Ő nem alattvalókat akart, hanem olyan követőket, akik szabad akaratból csatlakoznak hozzá, mert értéket látnak benne és nála.

— Országa is volt, van, de nem úgy, mint a földön. Ebben az Országban nincsenek határok, kiváltságok, népfajok.

5. Jézus még a vereségben is győztes maradt. A sötétség óráiban is hű maradt az Atyához, az általa tanított igazságokhoz.

Ezért király Ő. Ez a királyság győzni fog — ennek a szeretet a biztosítéka. A szenvedés csak emeli a győzelem értékét. Jézusnak — mint királynak — a győzelme azért valós, mert a szeretet elpusztíthatatlan, megsemmisíthetetlen. A szeretet másik neve: GYŐZELEM!

November 29. — Advent 1. vasárnapja —

Mt 24,37–44 — Virrasztva és imádkozva lehet találkozni Jézussal

1. Újabb advent kezdődik azzal a reménnyel, hogy valóságosan találkozunk Jézussal.

Az evangéliumban Jézus világos, érthető szavakkal beszél. Nem találkozhat Istennel a szétszórt, kapkodó, az idők jeleit nem figyelő és látó ember, aki lusta, és nem törekszik szellemi, lelki értékekre.

Igaza van Jézusnak: a katasztrófát a legtöbb ember csak akkor veszi észre, amikor bekövetkezik.

Pedig milyen kínosak a váratlan dolgok! Felelés, amikor nem készültél, látogatás, amelyet nem vártál, a bekövetkezett baj, amelyet nem láttál előre. Milyen kínos egy karácsony, amelyre nem készültél és amelyet nem vártál! Milyen kínos az a találkozás, amelyre csak a sütemény készül el meg a szép lakás, de te magad nem!

2. Megdöbbentett a zsidók példája. „Az Egyiptomból való kivonulás éjszakája nem érte váratlanul atyáinkat. Bátran néztek az események elébe..., mert hittek az Úr ígéreteiben" (Bölcs 18,6–7).

Valahogy ezt jelenti a készenlét. Útrakészen lenni évekig. Így bízni és hinni a szabadulásban. Nem tudták a szabadulás biztos időpontját, csak a tényét.

A babiloni fogság idején ugyanígy viselkedtek. Állandóan Sionra gonndoltak könnyes szemekkel. Gyermekeiknek megtanították: az Úr teljesíti ígéretét, eljön a szabadság. Hitüknek és készenlétüknek meglett az eredménye: megszabadultak a rabságból, és újra felépítették Jeruzsálemet.

3. A mai evangéliumot gyakran olvassuk temetéseken, intve az élőket, hogy álljanak készen az Úrral való végleges találkozásra.

Az evangéliumot érthetjük úgy is, hogy a mindennapjainkban álljunk készen az Úrral való találkozásra.

Nagy összeszedettség és fáradság kell ahhoz, hogy Istennel rendszeresen és főleg élményszerüen találkozzunk. Mert találkozhatunk Istennel a természet szépségeiben, a szellem alkotásaiban, a másik emberben, önmagunk mélyeiben. Készen állni az ilyen találkozásokra: nagy lehetőség és feladat.

4. A készenlét, a virrasztás: másokért vállalt felelősség is. Talán úgy, ahogy az Úr Ezekiel prófétának mondta: A próféta Izrael házának őre. Ha hallja a szót, közvetítenie kell a bűnös népnek. Ha nem közvetíti, a próféta a vétkes a nép pusztulásában. Ha viszont figyelmezteti őket, de nem figyelnek rá, a nép elpusztul, de a próféta megmenti önmagát a pusztulástól (Ez 4,16–21).

5. Miből épül fel az állandó készenlét, virrasztás, amiről Jézus beszélt?

— A nagy Isten utáni vágyakozásból.

— Erős akaratból és hitből.

— A hűségesen megélt mindennapokból.

Ha így élünk, nem ér váratlanul bennünket a karácsony, az Úr-jövet, a halál.

Októberi közhelyünk

„A felhőkben jár"

Egyértelműen kritikus hangot üt meg a közhely; kritikájának súlya a „felhőben járás" tárgyától függően változik: az elnéző legyintéstől a megvető elítélésig. A kritika alapjául szolgáló mentalitás: A felhőben jár az, aki többet vagy mást akar, mint ami az átlagember számára megszokott, elfogadott s főleg lehetségesnek vélt. Másképpen: az a mentalitás, amelynek irányítője a Valóság és nem az Igazság, a Tények és nem az Eszmények. Materializmusnak is lehetne nevezni ezt a mentalitást, amely ily módon azonos a Szellem tagadásával; még másképpen: az Immanencia abszolutizálása, ami ezért egyúttal a Transzcendencia tagadása (a szó filozófiai és vallási értelmében egyaránt), képletesen szólva: a Föld imádása és az Ég („felhők") kinevetése és kigúnyolása. Azoknak az embereknek a mentalitása, akik tökéletesen tisztában vannak olyan szavak jelentésével, mint a pénz, ház, örökség, ennivaló, élvezet, hazugság, csalás, gyilkosság, halál...., de halvány sejtelmük sincs arról, mi az, hogy gondolkodás, elmélkedés, csodálkozás, szellemi gyönyör, elragadtatás, festészet, zene, részvét, megbocsátás, áldozat, örök élet és így tovább. Azoknak az embereknek a mentalitása, akiket Schmitt Jenő Henrik szóhasználatával „állatembereknek" lehetne nevezni, akik nem akarnak „istenemberekké" válni, sőt becsmérlik azt, aki akar, és igyekeznek őt lerángatni magukhoz a sárba. „A felhőkben jár" — mondják rá, és ebben ott rezeg az a felhang is, hogy „ne járjon a felhőkben". Miért akar ő más lenni, különb lenni? (V.ö. Sinka István: Virágballada.) S ha valaki mégis kitart ebben az akarásban, azt kiközösítik maguk közül (ld. ismét Sinka versét).

Nyilvánvaló ebből az is, hogy ez a mentalitás az emberi fejlődés egyik legnagyobb gátja, egyéni és társadalmi vonatkozásban egyaránt, mivel csak a múltat tartja valóságosnak, a más vagy jobb jövőt illuzórikusnak minősíti; ezzel egyrészt konzerválja a múltat, másrészt a jövőbeli változásnak még a lehetőségét is elzárja. Logikusan következik ebből (és a megfigyelés igazolja is), hogy ennek a mentalitásnak lényeges eleme a fatalizmus, aminek egyik legsúlyosabb gyakorlati következménye egyfajta passzivitás, nevezetesen az, hogy — az anyagiakat leszámítva! — tudomásul veszi azt, ami van, és semmit sem tesz azért, ami (még) nincs, de lennie kellene. Az ilyen gondolkodású ember csak tárgya, nem pedig alanya a történelemnek, a saját egyéni történelmének és az emberiség történelmének is. Ezen és más okok miatt aztán ebből a mentalitásból — sok egyéb mellett — teljességgel hiányzik az a vonás, amely — lehetőségként — egyedül az ember kiváltsága, az a tulajdonság, amely néhány másikkal együtt az embert emberré teszi: a remény.

—n—s

KAIROSZ — Európa

Strassbourg, 1992. június 5–10.

Összefoglaló a migrációs szekció „rasszizmus” munkacsoportjának megbeszéléséről

A beszélgetés elején egy holland csoport több tagja megpróbálta rávenni a jelenlevőket egy kártyajátékra, amely a „rasszizmus” és az ehhez hasonló fogalmak meghatározását lett volna hivatva elmélyíteni. A játék — ötletessége ellenére — kudarcba fulladt, aminek nem is annyira a nyelvi nehézségek, mint inkább a résztvevők közötti nagy kultúrális távolságok voltak az okai. Ezek végülis megakadályozták, hogy elmélyült analízist végezzünk; ehelyett a ott levő harmadik világbeliek a saját tapasztalataikat mondták el, amire az európaiak tudomásulvevőleg reflektáltak. Jualynne Dodson, aki New Yorkban a Kairos USA Newsletter egyik szerkesztője, többek között a következőket mondta:

„A rasszizmus és a vándorlás kérdése szorosan összefügg. A délről északra vándorlókat elsősorban gazdasági okok kényszerítik a vándorlásra. Ez igaz. De azt gondolom, hogy kötelesek vagyunk világosan rámutatni arra, hogy az a tömeges vándorlás, amely folyamatosan végbemegy ezen a földön, különösen délről északra, elsősorban a Dél erőforrásainak az Észak által történt lerombolása és felélése miatt történik. Ez a természet- és emberfogyasztó, az északiak — az Európában és az USA-ban élők — javát szolgáló minta nem csupán gazdasági alapokon nyugszik, hanem az emberi felsőbbrendűség mai napig fennálló politikai előfeltevésein is.

Ez egy pusztító minta, ami elnyomásban fejeződött ki. Az előfeltevést, amit főleg a fehérek hangoztatnak, miszerint isteni felhatalmazás alapján birtokolják a föld erőforrásainak legjavát — ezt az előfeltevést elsősorban a vallás segítségével legitimizálták és igazolták; különösen a keresztény teológiák.

Tehát az emberek vándorlása a világ erőforrásai kizsákmányolásának a következménye. Most szembekerülünk a vándorlás gondjával, de nem tudunk igazából reflektálni rá. Nem tudjuk megoldani ezt a problémát anélkül, hogy világosan ne látnók, mikor, hol, hogyan és kik által kezdődött és keletkezett. Feltétlenül szükséges, hogy megértsük és elemezzük a probléma összes tényezőjét és mindent, amit a gyakorlati megoldás érdekében tettek. Ne ismételjük meg ugyanazokat a hibákat!

A másik: Sajnos, akik közülünk vándorolnak, legtöbb esetben tudatlan résztvevői ugyanannak a kizsákmányolási mintának. Mint egyének jobb gazdasági körülményeket keresünk, és ezzel elismerjük és megerősítjük a fennálló kollektív tulajdonviszonyokat. Olyan helyekre kerülünk, ahol kifosztanak, megerőszakolnak bennünket — ahol a fogyasztás az úr, és ahol nekünk is fogyasztanunk kell. Ez lényegi kérdés, és én sem tudom rá a választ. De azt tudom, hogy a kérdést fel kell tenni, mert annak következményei vannak az olyan emberekre, mint amilyen én is vagyok. Nem akarom, hogy a gyermekeim és unokáim, a valamikori afrikaiak és amerikaiak ilyen sorsra jussanak.

Ezt az üzenetet azonban nehéz egy teljesen fogyasztói környezetben érthetővé tenni. Az őseim, miután a fogyasztás központjába jöttek, a fogyasztás eszközeivé váltak, kizsákmányolás, kifosztás lett a sorsuk, és életmintáik elpusztultak...”

Tömör összegzése ez mindannak, ami körül a beszélgetés folyt. Jualynne néger; csaknem ugyanezt mondta el azonban „fehér részről” egy megnyerő külsejű hollandus, Camilio Baerwaldt, aki a fogyasztói életmód felhagyását sürgette és azt, hogy ne akarjuk már megint a magunk mintáit a más kultúrák fölé helyezni, hanem hallgassunk végre rájuk, ismerjük meg őket, és velük közösen keressünk a bajokra megoldásokat.

A színesbőrűeket mindenhol negatív előítélettel kezelik, és akkor is hátrányt szenvednek, ha jogi helyzetük teljesen tisztázott, munkájukat kifogástalanul végzik, és betartják az illető helyen szokásos viselkedési szabályokat. Talán svájci volt az a hölgy, aki megpróbálta finoman megértetni, hogy ahol (pl. Svájcban) évszázadok alatt sikerült egy bizonyos rendet kialakítani, magas életszínvonalat elérni, és mindezt kemény munkával kell fenntartani, ott az őslakosok nem fogadják széles mosollyal azt az idegent, akinek egészen más a külseje, mások a szokásai, erkölcsei, és más a kultúrája, de ami a legfontosabb: szegény. Antipátia, gyanakvás veszi körül, ami mind a lakosok, mind a bürokrácia részéről eléri a bevándorlókat. Igen sok esetben áldozatai a bűnözésnek is, mert a hatóságok nem sietnek megvédeni őket. Láttam ilyen táblát is: Körülvesszük bevándoroltjaink házait, hogy megvédjük őket. — Aki a nyakában hordozta, talán német lehetett.

A magam számára a beszélgetésekből a következőket szűrtem le.

1. Fel kellene tárni a tényeket és a történeti okokat is.

2. Elérhetővé kellene tenni az információkat a vándorlás adatairól, tényeiről — de az érintettek kiszolgáltatása nélkül (névtelenség).

3. Fel kellene tárni a jelenbeli okokat.

4. Méltányos helyet kellene kiharcolni a tömegkommunikációban ezeknek a kérdéseknek. (A tévé ott volt az Európa Parlament előtti balhé-szagú tüntetésen, de a Kairos rendezvényein, ahol a megoldásokról békés beszélgetés folyt, nem tudósított.) A tömegkommunikáció az olcsó tömeghatás irányában mozog és felerősíti a primitív ellenérzéseket ahelyett, hogy a probléma okaira mutatna rá.

5. Vissza kellene fogni a jogi és adminisztratív retorziókat, amíg nem születik méltányos és egységes szabályozás a migrációra vonatkozóan (szétszakított családok, elszakított gyermekek, prostitúcióba kényszerített nők stb.).

6. Helyzetüket jogilag világosan körül kellene írni (pl. a bevándorló és menekült megkülönböztetése stb.), mert a legtöbb fogadó országnak nincs is megfelelő jogi apparátusa a bevándorlók tényleges helyzetének leírására.

7. Meg kellene szervezni a bevándoroltak képviseletét minden helyen, regionálisan és egész Európára vonatkozóan. Erre a legtöbb helyen nem képesek a bevándoroltak, mert napi gondok kötik le őket, sok nemzetből verbuválódnak, és nem igazodnak el a helyi adminisztárció útvesztőjében.

8. Le kellene leplezni azokat az ideológiákat, amelyek hangoztatása hatékonyan gátolja, hogy méltányos, embernek kijáró elbánásban részesüljenek a menekültek, illetve bevándorlók. Helyette be kellene mutatni az értékeket, amelyeket a magukkal hozott kultúrális minták hordoznak. Ezeket szembesíteni kellene a befogadó hely hagyományaival, és meg kellene keresni a kapcsolatot közöttük, hogy ki lehessen alakítani valamilyen kölcsönösen elfogadható együttélési mintát.

9. Essék több szó az oktatásban és nevelésben erről a problémáról, ne a sajtó botrányaiból ismerje meg a felnövő nemzedék azt a problémát, amivel majd szembesülnie kell.

10. A bevándorlók számára az oktatás biztosítása elemi érdeke a befogadó országnak. Legyen ez a saját identitás megőrzésének az eszköze is, mert így nyer legtöbbet mind a bevándorló, mind a befogadó. A bevándoroltak peremre szorítása nem csökkenti a bevándorlók számát, csak az elkeseredésüket növeli, és adott esetben szélsőséges cselekedetekre sarkallja őket.

11. Amennyiben a Nyugat a társadalmain belüli problémákat (munkanélküliség, túltermelés stb.) exportálja, fokozza az életszínvonalbeli különbségeket és ezzel a feszültséget. Nagyjából a következő területeken kellene segítséget nyújtani a fejlődő országoknak:

emberi jogok biztosítása,

helyi politikai-társadalmi stabilitás biztosítása,

helyi gazdaságok szerves fejlődése,
szabad utazás,
külföldi munkavállalás,
idegen (nyugati) tőke meghatározott aránya,
méltányos segélyek, illetve kölcsönök kis kamatra,
kommunikációs infrastruktúra fejlesztése,
technológiák átadása,
elavult ipar és mezőgazdaság szanálása,
ökológiai segítség,
oktatás fejlesztése (humán-technikák átadása),
helyi kultúra támogatása (identitásmegőrzés).

12. Meg kellene értetni a jólétben élő nyugati országok polgáraival, hogy az egyenlőtlen fejlődés társadalmon belül is előbb-utóbb robbanáshoz vezet (l. Jugoszlávia esetét), ezért a társadalom szerves integritásának megőrzése minden áldozatot megér. Egy időre esetleg ki lehet rekeszteni a szegényeket, de ez felerősíti a terrorizmust és előbb-utóbb nemzetközi konfliktushoz vezet (akinek nincs veszteni valója, az bármire képes lehet).

13. Ha a Nyugat csak hirdeti, de nem biztosítja az emberi jogokat a saját országaiban és egész Európában, sőt az egész világon, akkor a menekülteknek olyan áradatával kell számolnia, ami sokkal súlyosabb kihívást jelent majd, mint amit e bajok orvoslása kívánna. Röviden: a menekülés okait kellene megszüntetni! Ez persze majdnem lehetetlen most, amikor a fejlett országok már szétrombolták a hagyományos társadalmak anyagi, emberi és kultúrális (szellemi, erkölcsi) bázisát.

14. Világméretű gondolkodási folyamatot kellene elindítani (Kairosz?) annak érdekében, hogy a világ optimális, hosszútávú, szerves fejlődését biztosítani lehessen. Ehhez paradigmaváltásra lenne szükség: a hatalom, erőszak, felsőbbrendűség és dominancia elve helyett kooperatív, szerves, hosszútávú stratégiákat kellene kidolgozni. Úgy tűnik, mintha a Kairosz és a hasonló kezdeményezések valami halvány reménysugarat jelentenének ebben az irányban. A kommunizmus lebomlása és a kelet-európai diktatúrák átalakulása azt sejteti, hogy az Észak-Dél ellentét esetében is történhetnék valami hasonló — különösen akkor, ha a Nyugat kezeményezné.

Márczi Imre

Fenntartható-e a fogyasztói társadalom?

— egy könyv ürügyén —

...persze abban is van valami manipuláció, ahogy a környezetvédők az emberek elé tárják megfoghatatlan adattömegeiket, és megrázónak szánt grafikonjaik, cikkeik legfeljebb egy „de jó kis írás!" kíséretében kerülnek a szemétkosárba, már–már arra kárhoztatva, hogy a fogyasztói manipulációval együtt elvessük őket. Sajnos érvelésük olykor nem mentes a hangulatkeltés egyre visszataszítóbb jelenségeitől, még ha oly jó ügyben használták volna is. Ugyanakkor nagy örömmel hallgatjuk és olvassuk az olyan megnyilatkozásokat, amelyek az „ökológiai lelkiismeret" tiszta hangján szólalnak meg. Az ember meg sem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy a civilizáció mai állapotát egy egészként fogja föl, és a döntési, törekvési mechanizmusok történelmi láncolatát végső soron a kollektív tudat kifejeződésének tekintse. Ebben a kifejeződésben pedig mindenképpen a nagy számok törvénye érvényesül. És ez fájdalmas tény az ökológia szempontjából, hiszen Földünk (el)fogyó gyertya, s ha tetszik, ha nem, az élet fenntarthatóságának a feltételei végesek. Az evolúció (amelyet — bár tudománytalanul — még mindig meg lehet kérdőjelezni) hálátlanul visszacsap kiagyalójára, az emberre. Egy faj, amely nem azért van veszélyben, mert nem tud megfelelően alkalmazkodni a környezethez, hanem azért, mert annyira tud, hogy miközben saját képére és kényelmére átformálja természetes környezetét, alkalmazkodási mámorában megsemmisíti azt. Nem csoda, ha kipusztul...

Ilyen sötét gondolatokkal vettem a kezembe nemrég az amerikai — nem kormányzati — intézménynek, a **Világkutató Intézetnek legutóbbi jelentését** a földgolyó állapotáról. Azért fontos hangsúlyozni, hogy nem kormányzati szervezetről van szó, mert a brazíliai környezetvédelmi világkongresszus megkezdésekor az USA elnöke újra megerősítette, hogy ő sokkal inkább érdekelt az elnökválasztás sikerében, mint a környezetvédelem finanszírozásában. Amerika bizonyos sértődöttséggel tekint a brazíliai konferenciára, mert olyan nyilatkozattervezet készült, amely az ipari szennyezés és az ökológiai kiadások között az eddiginél szorosabb összefüggést céloz meg világméretekben. És hát az Egyesült Államok volumene tagadhatatlanul a legjelentősebb számos környezetszennyezési kategóriában, miközben előszeretettel bírálnak más országokat, mondván, hogy keveset fordítanak környezetvédelemre...

Ez a jelentés, amely „A fenntartható társdalomhoz vezető folyamat" alcímet viseli, átfogó rálátást ad azokra az összefüggésekre, amelyek valóságosan meghatározzák a Föld ökológiai állapotának jelenét és — természetesen — jövőjét. Témái közt az élővilág sokféleségének veszélyeztetettségétől az atomhulladékok és energetika kérdésein át a városok átalakításának problémaköréig jónéhány lényegbevégót találunk. Ezt A világ helyzete 1992 című könyvet egyébként a Föld Napja Alapítvány jegyzi, s 11 szerző tudományos igényű tanulmányát tartalmazza. Az első fejezet egyik mondata jól jellemzi a kötet szemléletét: „A gazdasági növekedésről alkotott jelenlegi felfogásunk — amely a Föld ökológiai pusztulásának egyik alapvető oka — miatt újra kell gondolnunk a fejlődéshez kapcsolódó nézeteinket és értékeinket." Ajánlhatjuk ezt a könyvet mindazoknak, akik pontos adatokra kiváncsiak a túlnépesedés, az energiagazdaság vagy ökoszisztémák károsodásának témakörében. Nagy örömünkre szolgált, hogy a kötet magyarországi megjelentetéséhez sok helyi önkormányzat hozzájárult, sőt az illetékes minisztérium is. Remélem, hogy az anyagi hozzájáruláson túl tamulságokat is megfogadnak ezek a szervezetek. Mert mi is az alapvető mondanivalója ennek a jelentésnek számunkra? Nem más, mint az, hogy a szükségletek és kívánságok felkorbácsolása, amely a gazdasági liberalizáció működésének egyik legfontosabb hajtómotorja, túltermeléshez, túltáplálóshoz, „túlszemeteléshez" vezet, s végső soron az erkölcsi értékek visszaszorulásához is bőven van köze. A világ legnagyobb ipari szemetelői, akik a természet megszentségtelenítésében nap mint nap a leggyalázatosabb bűnőket követik el, társadalmi–gazdasági rendszerüket fejlettnek neveztetik, holott a „fenntartható társadalom" tekintetében egy busman vagy egy indián társadalom sokkal fejlettebb, mint a magát dicsőít(tet)ő Nyugat.

Tavaly a 3. part című újság egyik számában azt a gondolatot próbáltam bizonyítani, hogy a kereszténység államvallássá tétele közvetetten felelős az európai destruktív természetszemléletért, mely a fogyasztói társadalom formájában tombol és rombol szemünk láttára. Most ez a könyv arról is meggyőzött (s némileg meg is nyugtatott), hogy a jézusi életmód irányultságában ma is összeegyeztethető a fenntartható társadalom képével. Hiszen a világ szegényeihez való odafordulás éppúgy kétezer éves jézusi üzenet, mint a gazdasági mechanizmusok és a kényelmi igény felülbírálatának képessége. Azt mondják, az üzleti életben nincs helye a kereszténységnek. Nos, ebben a nagy üzletben, amit a fogyasztói társadalmak csinálnak, az igazi vesztes úgy látszik nem más, mint az egész földi életközösség — életterünk, a bioszféra. Van, akinek megéri?

Dombi Tibor

A Föld és az Ember

A bioszféra és a demográfiai robbanás

Előszó

A földi bioszféra kozmikus távlatból szemlélve vékony hártyaként veszi körül bolygónkat: víz, levegő, napfény és föld határvidékén. Görög bölcselők e négy elem arányából eredeztették az élet különféle formáit. Az evolúció mai elmélete is e többszörös fázishatár különleges szerepére épül. Az ökológiai válság — hétköznapi nevén: a környezet állapotának aggasztó romlása — azt mutatja, hogy a bioszféra nemcsak vékony, hanem nagyon érzékeny rétege is a Földnek.

Az ismert és kevésbé ismert környezetszennyezési bajok az utóbbi évek politikai változásai után ma már szabadon tárgyalt témák, amelyekről minden valamire való újságnak legalább hetente illik néhány elborzasztó hírt hoznia. Ellensúlyozásként illik néhány olyan kezdeményezésről is beszámolnia, amelyek legalább a felmérést szolgálják, még jobb, ha valamilyen helyi akciót ismertet, amelyben legalább néhány ember tesz is valamit a romlás megfékezése érdekében.

A legritkább esetben olvashatunk azonban arról, mi is okozza a környezeti válság hirtelen ránkszakadását annyi nyugalmas évezred után. Ritkán esik szó arról a termelési- és életmód-váltásról, amely az újkor kezdetén élt embert mai utódaitól elválasztja. Nem beszélünk arról, hogy ennek az életmód-váltásnak legfontosabb jellemzője: nagyhatású, koncentrált energiaforrásokat használunk sokkal tisztább és kényelmesebb életkörülményeink biztosítása érdekében. És még egy dologról hallgatunk szemérmesen; arról, hogy ezt tömegesen, nagy méretekben, világszerte műveljük. Egyes ókori despoták fényűzése felülmúlhatja ugyan a mai gazdagokét, de a profithajhászó ipari tömegtermelés által kikényszerített jóléti (fogyasztói) társadalom egésze, több milliárd ember pazarló életszínvonala: felülmúlhatatlan megterhelés a Föld számára.

Túl sokan vagyunk tehát? Kitehetjük „A Föld megtelt!" táblát? Vagy csak ostobán élünk? Mindkettő igaz? Ezekre a kérdésekre keresem a választ az alábbiakban.

Ahhoz, hogy ezekre a nagy horderejű kérdésekre választ kapjunk, néhány megelőző, tájoló kérdést kell föltennünk.

1. Mire van szüksége az embernek ahhoz, hogy jól éljen a földön?

1.1. Szellemi létezőként jó lelkiismeretre

A jó lelkiismeret azt jelenti, hogy az ember saját legbelsőbb meggyőződésével harmóniában él. Egyszerűbben szólva: tudnia kell, hogy mi végre van a világban, és ennek megfelelően él-e?

Ehhez először is rendelkeznie kell valamiféle életmintával, amely vágyait, vonzódásait és tetteit vezérli. Ez a középponti »vezérkép« sokszor tudattalan, gyermekkori benyomások, vagy későbbi társadalmi »nevelődés« eredménye. Tudatosításához tisztában kell lennie saját létének eredetével, céljával és értelmével, biztos tudással kell rendelkeznie önmagáról, a világról és a világ fölött és mögött álló végső szellemi realitásról. Csak e hármas (én–világ–Isten) természetének és viszonyának biztos ismerete adhat olyan meggyőződést, amelyhez az ember hozzámérheti életét: harmóniában van-e a kettő?

1.2. Biológiai létezőként: energiára

Ha elfogadjuk a tömeg és az energia azonosságának elvét, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy mindaz, amire szükségünk van az anyagi világból, csak némi különleges formájú energia.

2. Megkapja-e az ember azt, amire szüksége van?

2.1. Szellemi létezőként: jó lelkiismeretet

A mai ember számára első tételem a legtöbbször még csak nem is kérdéses: lelkiismeret vagy nincs, vagy ha van is, szabadon alakítható a mindenkori széljárásnak megfelelően. Tudati, szellemi, lelki iskolázás nem éri, hiszen az ipari társadalom iskoláiban csak ismereteket kell fölszednie, ő maga csupán eszköz a nagy termelési folyamatban, afféle »beszélő szerszám«, akinek önmagával nem kell foglalkoznia. Így azután könnyen átveszi a társadalom vezetőinek divatos életmintáit, s azt hiszi, modern, korszerű életet él. Ha valamelyik nagy hagyományú vallásba születik is bele, amelyben megkaphatná az Isten–világ–ember hármas egyfajta szilárd képét, ez a kép ugyancsak hamar töredezetté válik, párhuzamosan azzal a szellemi és társadalmi felmorzsolással és bekebelezéssel, amely a világvallásokat eredeti küldetésüktől eltérítve minden korban és helyen az aktuális politikai kurzus alrendszereivé teszi. Ha valami különös véletlen szerencse folytán az ember megkapja azt a nevelést és önnevelést, amelyre igazából szüksége van, akkor szembesül csak a legnehezebb kérdéssel: képes-e az egész környező társadalom ellenében olyan életmódot kialakítani, amely harmóniában áll egyéni világképével?

Ha semmi másra nem törekednénk, csak arra, hogy jó lelkiismerettel élhessünk, előbb-utóbb megoldanánk minden környezeti és azon túlmenő problémánkat.

2.2. Biológiai létezőként: energiát

Mennyit?

Az embernek mint biológiai lénynek energiaszükséglete — nevezzük ezt elsődleges vagy élettani energiaszükségletnek — átlagosan napi 3000 kcal.(1) Ezt J-ra átszámítva (1 kcal = 4186,8 J)(2) 12 560 400 J-t kapunk. Egy napban 24x3600 = 86 400 s van, ezért az ember teljesítményfelvétele:

$$Pe = 12\,560\,400\ Ws/86\,400\ s = 145\ W$$

Hasonló teljesítményt igényel a televíziónk, vagy egy kisebb villanyfúró. Ebből az ember anyagcseréje során 100 W hővé alakul: a hasznos teljesítmény 45 W; ebből 20 W-ot igényel az emberi agy, kb. annyit, mint a legkisebb villanykörte.

Az ember nemcsak táplálkozás formájában igényel energiát, hanem számtalan más módon is. Csak a legfontosabbakat vegyük sorra: fűtés, főzés, lakásépítés, ruházkodás, művelődés, szállítás, közlekedés, **termelés**. Nevezzük ezt másodlagos, járulékos energiaigénynek. Ezen tevékenységek átlagos energiaigénye helytől és életmódtól függően széles határok között mozoghat. Ma az egész világon átlagosan az éves járulékos energiafelhasználás egy főre: 1921 kg kőszénnek felel meg. Egy trópusi égöv alatt élő szigetlakó járulékos energiaigénye ennek a tizedrésze, egy New Yorkban élő ügyvédé a tízszerese is lehet, a magyar átlag éppen a duplája.(3) A világátlagból kiindulva, a kőszén fűtőértékét 7500 kcal/kg-nak véve(4) az egy főre elfogyasztott éves járulékos energia:

$$1921 \times 7500 \times 10^3 \times 4{,}1868\ J = 6{,}032 \times 10^{10}\ J$$

naponta: $1{,}652 \times 10^8$ J

ezt ismét osztva a másodpercek számával a járulékos teljesítményfelvétel fejenként:

1912 W

A szekunder és a primer átlagos energiaigény aránya:

1912/145 = 13

Itt érdemes egy percre megállnunk, és elgondolkodnunk. Az ember alkotója úgy dolgozott, hogy 145 Watt teljesítménnyel gondolkodni, beszélni, alkotni, szeretni képes lényt állított a világba. Kezdetben az ember egész életét kitöltötte a napi 3000 kcal megszerzése, e köré szervezte minden életmegnyilvánulását. A táplálékszerzés, gyűjtés volt a munkája, tanulása, művészete, kultusza, családi élete meghatározó középpontja. Kiszolgáltatottnak érezte magát, a megélhetés örökös rabszolgájának. Értelme, találékonysága révén megtanulta, hogyan szerezheti meg gyorsabban, hatékonyabban azt, amire szüksége van. S a felszabaduló időben kereste azt, amire teremtetett.

Amíg rá nem jött, hogy ha a hatékonyabb módon is ugyanannyit dolgozik, többet fogyaszthat. Amíg rá nem kényszerítették mások, hogy helyettük, nekik dolgozzon. Ma a termelési mód és a munkamegosztás fejlődése révén ott tartunk, hogy tizenhárom - szor annyi energiát használunk el, mint amennyit eredetileg igényeltünk. És mire használjuk el? Kétségtelen, hogy a lenyűgöző műalkotások a társadalomnak csak olyan közösségi szerveződésében jöhettek létre, amely a járulékos energia felhasználás magasabb szintjén állt, mint a primitív korok, bár ez a többlet energia csak a szellemi kölcsönhatások lehetőségét biztosította, maguk a művészek sokszor a napi 3000 kkalóriát sem kapták meg.

Kényelem, tisztaság, automaták, szórakoztató eszközök, termelő és szállító gépek, gazdag anyagi környezet a mi járulékos energiánk eredménye egyfelől, az élet és a föld pusztulása másfelől. És nem tudunk jobban gondolkodni, szebben beszélni, igazabbul élni, mint az ókori görögök, vagy a Kalahári busmanjai. Mert ami bennünk igazán számít, az csak 20 W-ot igényel. És nem mi alkottuk. Valóban társteremtők vagyunk? Részt veszünk a világ formálásában? Ilyen hatásfokkal? Ilyen eredményekkel? Nem szégyelljük magunkat?

Honnét?

Gondoljuk meg, honnét származik ez az irtózatos mennyiségű (legnagyobb részében elpazarolt) energia, mielőtt különleges formáit részleteznők. Mai tudásunk szerint a nukleáris hasadóanyagok és a Föld belső energiája kivételével minden energiaforrásunk alapja a Nap sugárzása, amazoké pedig egy előző Nap energiája volt. A Földben felhalmozódott energiahordozók (szén, kőolaj, földgáz) végesek és egyszeriek, nem termelődnek újra. A fúziós reaktor megvalósítása késik, elkészítése számos, ma még nem látható problémát hoz majd magával, amelyekkel a holnap emberének kell szembesülnie. (A negyvenes években mindenki azt hitte, hogy az atomerőművek korszakával visszatér az elveszett paradicsom a földre. Csernobil után ebben már csak teljesen elkábított emberek hihetnek.) A Föld forró belső lávájának energiája a bányászott ásványi kincseknél is jobban el van zárva előlünk. Hosszú távon, tartós üzemre csak azt az energiát vehetjük számításba, amelyet a Nap állandóan ránk sugároz.

3. Meddig ér a takarónk?

A szoláris állandó a Föld légkörénél: 1,97 cal/(cm^{2}xmin)[5] vagyis 1,37 kW/m^2. Ennek kb. 43%-a éri el a Föld felszínét, a többi visszaverődik, ill. szétszóródik a légkörben: 0,589 kW/m^2. A Föld felszíne: 510x10^6 km^2. Ennek mindig csak a fele fordul a Nap felé: 255x10^6 km^2. Erre a felületre a napsugárzás maximális teljesítménye: 150x10^{15} W. A Föld felszínének csak 29%-a szárazföld, így a teljesítmény: 43,56x10^{15} W.

A szárazföldre jutó teljesítmény hasznosítása szempontjából a növények klorofillja a legjobb megoldás, amelyet a földi evolúció eddig létrehozott. Minden más — nem zöld növényi — felület csak növeli a visszasugárzott energiát. Ez alól kivétel lehet a napelem, amelynek hatásfoka meghaladja a növényi zöldét. A napelemek tömeges alkalmazása és ennek ma még nem sejthető járulékos hatása csak a jövőben várható.

A szárazföldek 26%-át borítja erdő[6], és ezek területe csak csökken. Így a napsugárzásból felvehető teljesítmény: 11,32x10^{15} W. Az erdők által ténylegesen fölvett napenergia a felvehetőnek csak 46x10^6/9x10^9 része, azaz, kb 0,5%-a.[7] Ezért a teljesítmény: 57,8x10^{12} W. A felvett teljesítményt viszont meglepően jól hasznosítja az erdő, kb. 50% hatásfokkal termel tüzelőanyagot: 28,9x10^{12} W. Ebben benne van minden fa, gyökér, lomb, szerves anyag, amelyek közül csak a faanyag termelhető ki, ez kb. fele a teljes biomasszának: 14,45x10^{12} W. A további szerves anyagokra az erdőnek is szüksége van ahhoz, hogy életben maradjon. A napenergiából termett faanyagot sem lehet különválasztva kitermelni, hiszen az élő egyedek részeként jelenik meg. A tervszerű erdőgazdálkodás optimális esetét feltételezve az évente kivágott fák mennyiségét a ki nem vágott és telepített erdők növekedése ellensúlyozza. Így a legutóbbi teljesítményt osztva a jelenlegi 2 kW fejenkénti járulékos energiaigénnyel, **7 milliárd ember ellátása látszik reálisnak.**

Jelenleg 5,3x10^9 ember él a Földön, számuk kb. 20 év múlva eléri a 7 milliárdot.[8] Úgy tűnik, a járulékos energiaigény kielégíthetőségének határán vagyunk. Számításunk során föltételeztük, hogy a szárazföld fele használhatatlan: sivatag, jég, tundra.[9] Ezen a közeljövőben nem tudunk jelentős mértékben változtatni. Föltételeztük, hogy a használható földterületnek kb. fele erdő (a teljes szilárd felszín 26%-a), fele mezőgazdasági művelés alatt áll (a teljes szilárd felszín 11+13%-a). Ezen az arányon, ha tudnánk, sem lenne szabad változtatni, sajnos az iparszerű erdőirtásokkal éppen a legstabilabb járulékos energiaforrásunkat pusztítjuk el, nem beszélve az erdők genetikai állományáról és komplex szerepéről a bioszférában. Ha valami csoda folytán képesek lennénk az erdők arányát növelni, hamarosan megállj-t parancsolna a mezőgazdaság területigénye.

Tisztában vagyok azzal, hogy az optimális erdőgazdálkodást még lokálisan sem valósítjuk meg, nemhogy globálisan, s azt is tudom, hogy a kitermelt fa jelentős részét nem tüzelésre és nem is biogáz előállítására használjuk, hanem szerkezeti- vagy alapanyagként hasznosítjuk. Az emiatt hiányzó járulékos energiát pótoljuk ma a meg nem újuló tartalékok felélésével. Számításunk arra figyelmeztet, ha hosszú távon tartani akarjuk a jelenlegi világátlagot járulékos energiában, és megmaradunk a bioszféra ember előtti energiatermelési módszerénél (tüzifa), akkor optimális erdőgazdálkodás mellett is be kell fejeznünk az emberiség lélekszámának növelését. A nagyobb lélekszám előfeltétele a napenergia hatékonyabb befogása, ami magasan fejlett ipari technológiát föltételez, ennek minden mellékhatásával: vegyipar, veszélyes hulladékok.

4. Az éhezők már létszám fölöttiek?

A járulékos energiaigényhez képest elhanyagolható az emberiség primer energiaigénye, de nem hanyagolható el azon sokféle magasan szervezett élő anyag előállításának problémája, amelyek e szerény mennyiségű energia formáját meghatározzák.

A szárazföldek 11%-a alkalmas mezőgazdasági termelésre, további 13%-án némi befektetéssel lehet növényt termeszteni.[10] A jelenlegi művelt terület a szárazföld 11%-a, vagyis 16,269x10^6 km^2 = 16,269x10^8 hektár. Egyetlen húsfogyasztó ember éves tápanyagszükséglete másfél hektáron termelhető meg.[11] Ebből adódik, hogy a Föld jelenlegi állapotában az eltartható húsevők száma kb. 1x10^9 azaz 1 milliárd ember. A helyzetet némileg enyhíti, hogy a gazdag fehérek sem csak húst esznek, vegyes táplálékon élnek, mint a disznók, így a mezőgazdasági termelés hatásfoka nem ennyire rossz. Mit eszik a többi négy milliárd? A magyarázat egyszerű: semmit vagy alig valamit, és éhenhal. A partmenti országok és a szigetek lakói számára további élelmiszerforrást jelent a tengeri halászat is.

Ha a művelésbe bevonható további területekkel is számolunk (13%), akkor a húsevők száma 2,2 milliárdra növelhető. Ha áttérnénk a lakto-vegetárius étrendre (növény, tojás, tejtermék), ugyanaz a földterület hatszor annyi embert tarthatna el,[12] vagyis hatmilliárd ember számára elegendő élelmiszert adna már ma. A statisztikai adatok megerősítik ezt a becslést: a világ 1986-os termelése egyenletes elosztásban 6 milliárd embernek elég. A valóságban a fejlett országokban az emberek 30–40%-kal többet fogyasztanak a szükségesnél, a szegény országok lakói a létminimumnál átlagosan 10%-kal kevesebbhez jutnak.[13] Ha vegán táplálkozásra térnénk át (zöldség, gyümölcs, gabona), ugyanaz a földterület húszszor annyi embert tarthatna el, tehát már ma húszmilliárdot.[14]

Óvakodnunk kell a túlzottan optimista becslésektől. Ne felejtsük el, hogy ezek a terméshozamok olyan mezőgazdasági művelésre vonatkoznak, amely hosszú távon nem tartható fönn. Az élelmiszertermelés jelenlegi évi 2–3%-os növekedése az elmúlt 25 évben öszesen 67%-os növekedést hozott, de az ehhez szükséges segédanyag-fölhasználás ijesztően nagy: kilencszeresére nőtt a műtrágya-, harminckétszeresére a növényvédőszer-használat, és kétszer akkora területet öntöznek.[15] Ha eltekintünk a mezőgazdasági gépek energiaigényétől, a levegő, a víz és a talaj megmérgezésétől, ezek az adatok akkor is azt mutatják, hogy az eredmény/ráfordítás mutató a tizedrészére csökkent.

5. Hány embert tarthat el a Föld?

A vegyszer nélküli, de munkaigényes, intenzív művelési technikák, pl.: fóliás, dombágyásos, ill. a kevésbé intenzív permakultúrás termelési mód egyrészt csökkentik a mérgező hatásokat, másrészt az elérhető terméshozamokat. Nehéz megbecsülni a várható eredőt, de talán nem járunk mesze a valóságtól, ha kb. **húsz milliárdra becsüljük az eltartható vegetáriusok számát.**

Láttuk már az előbb, hogy a járulékos energiaigény hosszú távú kielégíthetősége ennél hamarabb állít korlátot létszámbeli növekedésünk útjába (7 milliárd). A ma élő $5{,}3 \times 10^9$ ember a jelenlegi növekedési ütem mellett $90 \times 10^6 / 5{,}3 \times 10^9 = 1{,}67\%$/év, 80 év alatt elérné a húsz milliárdos lélekszámot. Ennek a növekedésnek csak akkor van realitása, ha minden előzetes feltétel teljesül. Melyek ezek?

1. Járulékos energiaigényünket befagyasztjuk a mai szinten (ez Magyarországon azt jelenti, hogy a felére csökkentjük a jelenlegit), és fokozatosan áttérünk a megújuló energiaforrások használatára. Átmeneti energiaforrásként a legkevésbé szennyező földgázt használjuk, amíg optimális erdőgazdálkodással és a napenergia lehető legügyesebb befogásával fokozatosan ki tudjuk váltani a földgázt is.

2. Primer energia- és anyagigényünk kielégítésére kis energiaigényű és vegyszermentes termelési módokat alkalmazunk, és minél gyorsabban áttérünk a lakto-vegetárius, majd a vegán táplálkozásra.

3. Mindazt, amit az élet fönntartása érdekében megtermelünk, egyenletesen szétosztjuk a világban, függetlenül attól, hogy ki termelte meg.

4. Mindent megteszünk annak érdekében, hogy nyolcvan év múlva a Föld lakóinak száma 20 milliárd körüli értéken stabilizálódjék. Amennyiben a stabil népességhez szükséges családonkénti átlagosan 2,4 gyermekszámot vesszük alapul, 2–3 gyermekes családmodellt kell megcéloznunk. Ha bármilyen okból (pl.: romló környezeti állapot, csökkenő egészségügyi ellátás) a stabil népességhez szükséges családonkénti gyermekszám növekednék, úgy az utóbbi érték is értelemszerűen változik.

A fenti számítások sok egyszerűsítést és elhanyagolást tartalmaznak, mégis tájékoztatnak arról, hogy a Napból érkező teljesítmény optimális fölhasználás esetén jóval több ember számára biztosít megélhetést, mint amennyien ma nyomorognak és éhenvesznek a világon. De a világ jelenlegi népessége nem véletlenül éhezik és él nyomorban, egyenlőtlen elosztási rendszerünk (centrum–periféria), jelenlegi termelési módunk és energiaigényes életformánk számára a Föld máris túlnépesedett. A meg nem újuló energiaforrások kirablása csak rövid időre engedi meg a jelenlegi lélekszám mellett ezt a pazarló életmódot. Végre tudomásul kellene vennünk, hogy az emberi élet terének korlátai vannak, nem vehetünk föl további kölcsönöket a holnapra, hosszú távon csak abból élhetünk, amit kapunk, ez pedig nem több és nem kevesebb, mint a Nap éltető melege.

Számításaink arra is figyelmeztetnek, hogy a rendelkezésünkre álló tartós energiaforrás környezetre ártalmatlan és mai tudásunk szerinti maximális kihasználása esetén sem törekedhetünk arra, hogy a Föld emberi lakossága túllépje a húsz milliárdot.

Demeczky Jenő

JEGYZETEK: [1]Természettudományi Kisenciklopédia, Gondolat 1975, 472. o. — [2]T.K. 486. o. — [3]Zöldköznapi kalauz, Föld Napja Alap., 1992, 61. o. — [4]Vegyészmérnökök kézikönyve, Műszaki Könyvkiadó, 1968, 854. o. — [5]T.K. 87.o. — [6]T.K. 163.o. — [7]T.K. 163.o. — [8]Z.k. 7.o. — [9]Z.k. 7.o. — [10]Z.k. 7.o. — [11]Z.k. 98.o. — [12]Z.k. 98.o. — [13]Z.k. 94.o. — [14]Z.k. 98.o. — [15]Z.k. 94.o.

Éliás József

Auschwitz mint Golgota, Golgota mint Auschwitz

című könyve

(310 oldal, 240,– Ft)

megrendelhető a terjesztőnél:

Mihálovics Zoltán

Szigetszentmiklós, Béke u. 17.

2310

TARTALOM

Tanulmány
Erwin Kräutler: Az éjszaka még nem múlt el . 2–6
Egyházunk életéből
Leonardo Boff: Társaimnak a remény útján . . 7–8
Renata M. Erich: A ténylegesen létező egyház Magyarországon 15–16
Társadalmi kérdések
Mentsük meg az életüket! (Interjú a csontvelőátültetésről) 9–10
„Személyes gondoskodás" (A Dorcas-alapítványról) 16
Levél a börtönből 19
Gyerekeknek Moha-mese
Iskolakerülés büntetve — jeles 17-18
Családi oldal
A bűn keresztje 20
Elmélkedések
Gyökössy Endre: Birkózás Istennel Istenért 12–14
Leveled jött Istentől (vasárnapokra) 22–26
Versek:
Keszei István verseiből 11
Jiri Wolker: Ballada a meg nem született gyermekről . 21
Ökológia
Márczi Imre: KAIROS — Európa 27–28
Dombi Tibor: Fenntartható-e a fogyasztói társadalom (könyvismertetés) 28
Demeczky Jenő: A föld és az ember (A demográfiai robbanásról) 29–31
Közhelyek
Szeptemberre: „Nem vagyok szent" 8
Októberre: „A felhőkben jár" 26

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

III/5. (15.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt. Bp.V., Szabadság tér 5—6.

Aki 4000 Ft, vagy nagyobb támogatást ad a Család Alapítvány számlájára, annak **állandó tiszteletpéldányt küldünk.**
Az Alapítványnak adott összeg **az adóalapból levonható!**
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre — Kiadóhivatal: 1476 Budapest Pf.40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült a NEOTIPP Nyomdaipari Szolgáltató üzemében, Budapesten.
Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the hungarian catholic church.
Editor: GARAY András — Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.
The materials published by the „Érted vagyok" can be re-published free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of re-publication.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középső, Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1992-re (postaköltséggel):
belföldre 270 Ft;
szociális előfizetés (nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára) 192 Ft (postaköltséggel együtt), egy címre előfizetett legalább 15 példány esetén 90 Ft.
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba 270 Ft; egyéb külföldre 1200 Ft.
Nyugaton: 29 DM.
A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.
Romániai előfizetés
(postaköltséggel) 1992-re 120 lej a Marosvásárhelyi Római Katolikus Plébánia címére: Parochia Romanu Catholica, Ilonka Géza, Tirgu Mures, str. P-ta Tranda Firilor Nr.61. Jud.Mures Cod.4300.
A romániai előfizetési díjakat a Család Alapítvány az ottani rászorulók megsegítésére fordítja.

TZI — a csoportos élő tanulás módszere

A témacentrikus interakció (TZI) a pszichoanalízis tapasztalataiból alakult ki a csoport-terápia kísérleti korszakában.

A TZI lehetővé teszi,
- hogy az ember saját magát és másokat jótékony és fejlesztő hatással irányíthasson,
- hogy az oktatás témáját összekösse a tanulók személyiségének fejlesztésével,
- hogy a szervezetek irányításában a rivalizálást az együttműködés javára csökkentse.

A TZI olyan interakciós modell, amely a személyt (én), a csoportot (mi) és a feladatot (téma) egyenrangúként kezeli, és környezetüket (világ) mindig figyelembe veszi.

A TZI struktúrákat hoz létre a csoportban, amelyek dinamikus egyensúlyra törekesznek. Ez az élő tanulás és az élénk kommunikáció hajtómotorja.

A TZI kifejezett etikai axiómát képvisel, amely az embert értékesnek, az emberivel szembenálló törekvéseket pedig értékveszélyeztetőnek fogja föl. Ebből következően a TZI elismeri
- az önirányítás tudatos megragadását: "Csináld tudatosan, alakítsd tudatosan a belső és külső valóságot, amelynek része a többi ember, az élet és a környező világ. Használd érzékeidet, érzéseidet, gondolataidat, képességeidet, és hozzál felelős döntéseket saját szempontodból nézve."
- a zavaró tényezők kiemelt helyzetét, hogy a dinamikus egyensúly megőrzése érdekében kiküszöbölhetők legyenek.

A TZI csak a gyakorlatban sajátítható el igazán. A dinamikus egyensúly, amely az élő tanulást elősegíti, közvetítő folyamat a tapasztalat, gondolkodás és érzékelés, a test és a szellem, az egyéni és a közös tulajdonságok segítségének bevonásával. Az ún. élő tanulás műhely-intézeteiben a hallgatók a munkát csoportokban sajátíthatják el, és mindenekelőtt a csoportirányítást tanulhatják meg a TZI módszer segítségével.

A TZI első hazai műhelykurzusát Manfred Kramer vezeti 1992 október 22-26-án, Budapesten.
Szinkrontolmács lesz, részvétel csak teljes időtartamban.
Témája: Én és a politika. **—Hogyan hat rám ha politizálok? Hogyan hat rám, ha nem?**
Részvételi díj: 1000 Ft (diákoknak 500 Ft), előre fizetendő. Jelentkezés: 137-5588 telefonszámon Zöldyné Szita Erzsébetnél.